

spodní proudy českého divadla

Ilustrace Vojtěch Mašek
ISSN 1801-4542

Čekání na alternativu

Kudy se ubírá divadlo po roce 2000

V prvním textu k tématu čísla přinášíme zamyšlení nad tím, jaké klíčové okamžiky ovlivnily vývoj současného českého divadla – a jak je to se vztahem „oficiálního“ a alternativního divadla.

JIŘÍ ADÁMEK

V poslední době jsem byl dvakrát okolnostmi přinucený ke stručnému shrnutí porevolučního vývoje českého divadla. Jsem čím dál přesvědčenější, že zásadním bodem obratu byl přelom tisíciletí. V roce 1999 zemřeli předčasně dva režiséři: Petr Lébl si vzal život sám, Peter Scherhauser podlehl rakovině. Oba měli v divadelním společenství zvláštní pozici: zřetelně překonávali své kolegy v míře osobní investice (či oběti?) do divadelní tvorby. K Léblově sebevraždě navíc došlo těsně před pompézním vstupem do roku 2000. V té době jsem – jako student DAMU – pozoroval, jak se v divadelním prostředí postupně vytrácí porevoluční étos. Léblův poslední čin měl řadu smutných intimních souvislostí, pro mě se však stal především palachovskou výzvou k překonávání všeobecně panujícího pragmatismu.

Lébl se svým rozkošatělým stylem patřil k nejvýraznějším českým režijním osobnostem své generace vedle Pitínského, Nebeské-

ho a Morávka. Především tato čtveřice způsobila nástup nového, postmoderního divadla v devadesátých letech. V porovnání s předchůdci přicházela s velmi subjektivním čtením světa, spojeným s výraznou vizuální složkou, s nejroztodivnějšími dramaturgickými experimenty a s odklonem od celospolečenských témat. Jenomže právě na konci tisíciletí jako by subjektivizující divadelní postmoderně začal docházet dech. Dnes už se cesty jmenovaných režisérů rozběhly všemi směry a nelze v nich nacházet společné směřování.

Coolness jako někdejší cesta

Není náhodou, že mezi poslední Léblovy tituly patřil *Plukovník Pták* Christa Bojčeva a již nedokončená inscenace *Jako naprostý šílenec* Williama Mastrosimona. Obě dramata připomínají tehdy u nás sotva začínající vlnu coolnes. Její podstatou je syrová dramatika s hyperrealistickými prvky (vulgární mluva,

objekty typu videokamery, počítače či fungujícího sporáku na scéně, citová frustrace hrdinů, téměř filmové střihy mezi krátkými výstupy atd.). Celé Evropy se zmocnila tendence k přímému zobrazování reality, doprovázená radikálním odklonem od metafor a od kladení filosofických otázek. V Anglii, Francii či Německu už v devadesátých letech, u nás až na přelomu tisíciletí. Bylo by zajímavé pokusit se odpovědět, proč k tomuto fenoménu došlo. Svoji roli pravděpodobně hrály nové a nové nejistoty, stále dramatictější rozpad tradičního světa, neustálá proměnlivost životních podmínek, ale i spjatost našich životů s technologiemi, a tedy prolínání reality s jejími virtuálními nápodobami. Kdo jsme my a jaký je svět, ve kterém žijeme? Jedinou možností, jak se zorientovat, se stala kvazidokumentární nápodoba reality bez ambice na zobecnění.

Odvažuji se tvrdit, že české divadlo tváří v tvář novým požadavkům zklamalo.

Dokončení na s. 9

Izraelští veteráni se vracejí

Filip Moravec

Oči Izraelců se v posledních dnech upřely ke dvěma výrazným postavám domácí politiky. Šimon Peres, dvojnásobný izraelský premiér a dlouholetý šéf labouristů, se v nadějí na završení kariéry v parlamentu ucházel o křeslo prezidenta. Druhým hrdinou volebních dnů byl Ehud Barak, který usiloval v někdejší Peresově straně o funkci předsedy. Oba uspěli.

Prezident má v Izraeli podobné pravomoci jako u nás a ani primárky v dnes značně rozložené Straně práce nevypadají na první pohled jako událost roku. Proběhlá hlasování tudíž v politickém systému země nedosahují významu voleb parlamentních. Za běžných okolností by je pravděpodobně zastínilo i nedávné 40. výročí šestidenní války, při němž si Izraelci připomněli výrazné vítězství nad armádami arabských sousedů. Velká pozornost věnovaná návratu obou veteránů však svědčí o tom, že se současný stav izraelské politiky i společnosti vymyká normálu. Přesněji řečeno, že židovský stát prochází další vlnou sebereflexe, která se většinou dostavuje po válce. Loňský konflikt s libanonským Hizballáhem skončil nejasným výsledkem a zařadil se po bok „jomkippurové“ války z roku 1973. Ta byla pro Izrael vítězná, veřejnost však byla – podobně jako loni – nespokojena s jejím vedením.

Tri amatéri

Barak vděčí za svůj úspěch největším dílem právě loňské válce, respektive dvěma nezkušeným úředníkům, kteří ji proti Hizballáhu kočírovali: bývalému jeruzalémskému staros-

tovi Ehudu Olmertovi a někdejšímu vůdci odborů Amiru Perecovi. První ji – podle veřejnosti i vážené Winogradovy komise – zpacal jako premiér, druhý jako ministr obrany. Šimonu Peresovi zase pomohly sexuálními skandály jeho předchůdce Moše Kacava, kterému vážně hrozí dlouholeté vězení za několikanásobné znásilnění. Kacav však svými činy jen doplnil obrázek nekompetentního politického vedení. Šimon Peres pak reprezentoval naději, že se prezidentskému úřadu vrátí potřebná úcta a veřejná autorita.

Členové Knesetu i Strany práce svou volbou signalizovali, že chtějí po více než roce vlády amatérských válečníků a politických skandálů se spolehnout na osvědčené tváře. Ehud Barak vstoupil do armády ve svých 17 letech a po dalších 35 let ji neopustil. Stal se dokonce náčelníkem generálního štábu, později byl ministrem vnitra a zahraničních věcí. Jen nevýrazné vítězství nad druhým kandidátem na šéfa labouristů, poměrně málo známým Ami Ayalonem, však připomíná i neslavné okamžiky jeho kariéry: byl to on, kdo za Izrael vedl zkrachovalá mírová jednání s Palestinci v Camp Davidu v roce 2000. Navíc je známý svou arogancí a despektem k názorům expertů. Pro něj ale mluvilo více argumentů – nekompromisní postoje vůči Palestincům, válečné zkušenosti a hlavně zájmy strany. Jejich více než 100 tisíc členů zoufale touží po návratu zlatých časů, kdy vedli vládu i několik volebních období za sebou. Zároveň se ukazuje, že hlavního rivala – pravicový Likud, respektive jeho šéfa Benjamina Netanjahu, může k souboji vyzvat jen silný soupeř. A tím by měl být právě Ehud Barak.

Šimon Peres je ještě starší součástí izraelského politického inventáře. Byl snad u všeho důležitého, co židovský stát potkalo: Bojoval za jednotky Hagany v první arabské válce, od roku 1959 se nadobro usadil v parlamentu. Výčet jeho funkcí může předčit snad jen Nobelova cena míru, kterou získal společně s Jási-

rem Arafatem a Jicchakem Rabinem za mírové dohody z Osla v roce 1993. Díky nim se mu dostalo i nevšedního mezinárodního respektu. Ne vždy byl ale zastáncem klidu zbraní – po šestidenní válce začal podporovat budování osad na Západním břehu a otočil, až když se stal předsedou levicové Strany práce. Možná i pro své převlékání kabátů je doma oblíben méně než na světovém poli. S Peresovým nástupem se však dostane pozitivního impulsu zahraniční politice, což zvláště v regionálních souvislostech nemusí být od věci.

Další válka

V poslední době se pro Izrael stala znovu nej důležitějším tématem bezpečnost. Nejen kvůli vztahům s palestinskými sousedy. Loňská válka připomněla, že je země obklopena nepřáteli prakticky na všech stranách (kromě hranice s Jordánskem). Libanonský Hizballáh znovu zbrojí a velmi pravděpodobně je připraven na novou konfrontaci lépe než před rokem. Podle občasných výroků jeho šiitských vůdců se dá usuzovat, že k vyhlacení může dojít prakticky kdykoli. Nebezpečí představuje i Sýrie, s níž je Izrael ve válečném stavu. Podle izraelských expertů i podle aktivity syrské armády na Golanských výšinách se schyluje k válce i s touto zemí. Sýrie je přitom zásadním hráčem oblasti – má kontakty v Íránu, vliv na dění v Libanonu, sponzoruje palestinský Hamás. Mír s ní by tudíž byl pro Izrael klíčový.

V příštích dnech bude také pro izraelskou vládu důležité, jak se Barak zachová k premiéru Olmertovi. Přesněji, zda nechá vládu svým odchodem z koalice padnout, nebo přijme lukrativní post na některém ministerstvu. Olmert se bude snažit Baraka lákat všemožnými způsoby a zachránit si na krátkou dobu svoji židli. První nabídkou bude nejspíše funkce ministra obrany. Pokud by ji Barak přijal, byla by dobrá zpráva minimálně pro izraelskou bezpečnost.

editorial

Dámy a pánové!
Čeština se brání důstojně rýmovat smrt, upozorňuje Jindřich Pokorný. Doufám, že rozhovor s významným překladatelem a germanobohemistou budete číst se soustředěným zálibením (s. 14–15).
Imaginativní letní zevlování krotí básník Petr Král; „...bez zbytečného laskání přiložit/ ruku k zavazadlům chladna/ a neztratit nonšalanci kontur proti/ obzoru...” (26–27).
Lední čtení!
Libuše Bělunková

Téma čísla 25 spodní proudy českého divadla 1, 9 Jiří Adámek: Čekání na alternativu – Kudy se ubírá divadlo po roce 2000

10 Jana Bohutínská: Otázka perspektivy 10 Milan Černý: Opera je mrtvá. Ať žije opera! 11 Nina Vangeli: Doctor honoris causa – Stručná zpráva o současném tanci v Čechách & Pia desiderata

došlo

Ad Zoo jinak, jestli vůbec (A2 č. 23/2007)

Většina zoologických zahrad (pražská je dobrým příkladem) prošla během desetiletí významnými pozitivními změnami. Přesto dále zaznívají hlasy nepochopení role těchto institucí, ba dokonce principiálního nesouhlasu s nimi. V A2 si mohli čtenáři přečíst takový názor Petra Šafaříka. Novinář tvrdí, že zahradami jsou zvířata těžce poškozována, pro což uvádí dva efektní (protože silně zmedializované) osudy savců chovaných v Zoo Praha. Přitom nebere na zřetel skutečnost, že podobné fatální nehody se stávají i v přirozeném prostředí. Jejich oběti (může to být třeba i „král zvířat“ lev, zraněný dikobrazím ostnem) jen odcházejí ze života nenápadně.

Pravda samozřejmě je, že život v civilizaci skutečně snižuje zdatnost jedinců (soubor jejich vlastností vhodných pro přežití a úspěch v původních životních podmínkách). To se, mimochodem, týká i nás lidí. Stále další národy a populace jsou více a více vtahovány do lákavých civilizovaných poměrů a přes veškeré posilování a otužování to není bez důsledku na celkovou způsobilost lidí. Totéž platí o zvířatech, markantně o domestikovaných, v nemalé míře však i chovancích zoo a dokonce i o živočišších volně žijících. Vždyť naše srnčí zvěř je přikrmována, nečelí většinou přirozeným predátorům (kteří líčí na jiné kusy než myslivci), zbytky bizoních stád už nemohou (a nemusí) táhnout préríi a pěvci z městských oblastí neodlétají na jih. V zoo se nyní zvířata dožívají neobvykle vysokého věku, rodí se jim mláďata, z kterých nepřežije snížené procento. Sloni zde nebudou hynout v důsledku sucha a lvím samcům se nedovolí zabíjet lvíčata. Jsou proto zoologické zahrady zařízení špatná, těžko ospravedlnitelná, protože proti přírodě?

Petr Šafařík připouští v zoo chov těch zvířat, která žijí v nepříliš odlišných podnebných podmínkách. Význam tepelných poměrů však neúměrně nadceňuje. Náš jelen může napří-

klad zažít stejně tak zimu s metrem sněhu a mrazem minus 20 stupňů jako celý rok beze sněhu a s teplotami nad nulou. Některé rasy tygra žijí za dlouhých mrazů klesajících na minus 40 stupňů, zatímco jiné neznají ani chladno z rána. A co teprve člověk, bývalý koloniální úředník, voják nebo třeba dnešní turista? Prostě se domnívám, že naše děti nebudou za tučňáky muset jezdit do zoo v Grónsku, nýbrž že je najdou v pražské Troji a jinde v časem lépe klimatizovaných prostorech.

Zoologické zahrady plní velmi důležitou úlohu vůči veřejnosti. Spokojenou gorilí pospolitost mohlo loni v Praze vidět klidně milion lidí, z toho značná část dětí. Jejich vztah k přírodě lze jen těžko ovlivnit účinněji. Podpora zoo není na úkor podpory rezervací, která by měla asi být součástí zahraniční politiky. (Co ale můžeme chtít v zemi, jako je Kongo, kde dochází i k masovému vyvražďování lidí? Za této situace hubení „chráněných“ zvířat pytláky a jejich vytlačování zemědělci na sebe nestrhává hlavní pozornost.) Největší vděčnost zaslouží však zoologické zahrady za svou roli při záchraně ohrožených druhů. Jen samotný případ koní Převalského dává oprávnění celé existenci pražské zoo. Divoci koně v přírodě vyhynuli, a i kdyby nevyhynuli, byli by v důsledku křížení s domácími koňmi méně koňmi Převalskými než ti, co prožili své životy při břehu řeky Vltavy.

Ivo Horák

Poznámky k sorele (hlavní téma A2 č. 22/2007)

Socialistický realismus, který do Čech dorazil ve své sovětské verzi ve 30. letech jako určitá výzva a možnost a který byl na počátku 50. let kanonizován jako estetický a nejen estetický zákon, je dnes zkoumán jako historický jev. Jako projev krize moderní kultury. To je jistě jediné možné a příspěvky v A2 o tom svědčí. Mám ovšem dojem, že diskuse o sorele se drží stále ještě při zemi, zejména proto, že se příliš váže jen na literaturu.

Přitom první náraz, první dotyk s autentickým socialistickým realismem přišel v podobě výstavy sovětských malířů v dubnu 1947 v pražském Mánesu. Miroslav Lamač, pozdější obnovitel tradic moderního umění, tehdy ještě student gymnázia těsně před maturitou, pravil, že si na výstavu vezme kbelík a bude tam provokativně zvracet (První happening v Čechách?). V člancích o výstavě, později shrnutých do tlustého špalíčku s názvem *Střetnutí. Sovětské malířství a současné umění*, se hovoří o kýči a maloměstáckém duchu, který z obrazů čtyř sovětských umělců vane.

O krizi moderního umění napsal tvrdá slova již L. N. Tolstoj. „Umění naší doby se stalo děvkou... jest to zlo... které musí být zničeno.“ A „umění budoucnosti...nebude tlumočiti city, přístupné pouze některým lidem bohatých tříd... Za umění budou pokládány pouze ony výtvo-ry, které budou tlumočiti city, vedoucí lidi k bratrskému sjednocení...“ (Co jest umění? Praha 1924, s. 174–8)

Podobnými úvahami je doprovázen celý vývoj moderního umění. Navíc v dobách společenských převratů je logické, že se revoluce nějak projeví i v umění, v hudbě, v literatuře.

Ukáže se tu především snaha dostat se do bezprostředního styku s těmi vrstvami obyvatelstva, které doposud s těmito projevy ducha do styku nepřišly. Je to tedy určitá svůdnost této nabídky, která vede i velké tvůrce k pokusům, které by je za jiných okolností ani nenapadly (Halas: „Teď když máme, co jsme chtěli, do rachoty zvesela...“) nebo Kainarovy Rozhlásky atd. I mladí, tehdy stávající básníci, se snaží vyrovnat se s tehdejšími nově vznikajícím kánonem. Hledá se zdůvodnění v tradici, navazuje se na plebejství české kultury, na službu vlasti apod. A vedle toho vzniká jako odraz těchto tendencí opoziční proud (Egon Bondy), který má se sorelou jedno společné: redukci výrazových prostředků moderní literatury.

Nelze ovšem v tomto proudění opomenout ani ony tendence ve světovém umění, kterým

se podařilo spojit výraz, myšlenku a způsob prezentace tak, že ani Múzami nepolibený divák není vyloučen z estetického procesu vnímání. Mám na mysli mexické muralisty, zejména Diega Riveru. Něco z těchto tendencí se projevilo i uvnitř Pařížské školy (Fernand Léger).

Zajímavý je také proces, jak se socialistický realismus ze svých původně tolstojovsko-ždanovovských tenat uvolňoval. A jak dokonce i z tak strážných hranic, v jakých žila bývalá NDR, nakonec vyšla čtveřice malířů, akceptovaných na Západě a vystavených na prestižní výstavě Documenta 6 (Kassel 1977): Bernhard Heisig, Wolfgang Mattheuer, Willi Sitte a Werner Tübke.

K diskusi o sorele patří i reflexe, jak se proměňovala teorie socialistického realismu, případně i těch filosofů a estetiků, kteří ji spoluvytvářeli. Mám na mysli nejen myšlenkově mrtvého Todora Pavlova, ale zejména Györgye Lukáse a řadu dalších, zejména českých estetiků, počínaje Mukařovským a jeho žáky až k mladším autorům. Ve své obsáhlé knize *Kultura a politika Československu 1945–1956* jsem se pokusil některá z těchto témat naznačit, ale nová diskuse by mohla leccos z historického materiálu dnes doplnit.

Alexej Kusák

Oprava

V A2 č. 19/2007 jsme k článku Jonáše Hájka o Světě knihy přiřadili nesprávnou fotografii. Není na ní německý spisovatel Clemens Meyer, nýbrž neznámý čtec z veletrhu. Za záměnu se omlouváme.

V glose „Diskriminuje společnost Romy, nebo Romové společnost?“ (A2 č. 23/2007) jsme otiskli chybnou informaci. Senátorka Liana Janáčková není starostka jednoho obvodu Mariánské Lázně, nýbrž ostravského obvodu Mariánské Hory a Hulváky. Omlouváme se.

—red—

literatura

Oeser – Slova z Tibetu

Z překladu Olgy Lomové čte Vít Kremlička.

Hudební doprovod je překvapením.

Čítárna Unijazz (Jindřicha Plachty 28, Praha 5), v pondělí **25. 6.** v 19.00.

Literární potraviny

Na pravidelném čtení poezie vystoupí členka básnické Skupiny XXVI. **Svatava Antošová** (vydala mj. sbírky Ta ženská musí být opilá a Ještě mě nezabíjej! nebo prózu Nordickou blondýnu jsem nikdy nelízala, nyní připravuje básnickou trilogii Vlčí slína), jejíž poezie je charakteristická emocionálnítou a evokuje beatnické hnutí; a Eduard Vacek (vydal např. pohádku Cesta nebo soubor patafyzických povídek Rozumím svým deviantům). Galerie Nová síň (Voršílská 3, Praha 1), v úterý **26. 6.** v 19.30.

Evropský festival filosofie Velké Meziříčí

Festival nabídne setkání evropských i českých filosofů, ale také mnoha osobností z veřejné i společenské sféry. Hlavním dnem bude sobota 23. 6., kdy na zámeckém nádvoří v 10.00 vystoupí hosté z ciziny. Svůj příspěvek přednese Marta Fattoriová, děkanka filosofické fakulty v Římě (Změna a stálost: Labyrint světa Jana Amose Komenského mezi Erasmem a Leibnitzem) a Ilios Yannakakis z univerzity v Lille (Podřízenost v totalitním režimu nebo morálka odporu: etika disentu). Dále vystoupí mj. Erazim Kohák (Masaryk, Patočka... a co dál?); děkan Filosofické fakulty MU Josef Krob (Od obrazu statického světa k pojetí dynamického vesmíru) a s autorským čtením své poezie Sylvie Richterové. Podrobnosti a program na www.mestovm.cz. Velké Meziříčí, od pátku **22.** do neděle **24. 6.** –**pa**–

divadlo

Divadlo Evropských regionů 2007

Letošní třináctý ročník festivalu Divadlo evropských regionů, který se koná v Hradci Králové, nabídne více než 200 představení z různých zemí (Francie, Švýcarsko, Slovinsko, Itálie, Maďarsko, Rusko, Rumunsko, Slovensko, Japonsko, Polsko, Velká Británie, Izrael a další), ale i tvorbu regionálních divadel – přibližně dvě třetiny programu tvoří soubory z různých částí České republiky. Festival slavnostně zahájí na hlavní scéně Klicperova divadla představení Velký inkvizitor v režii Petera Brooka. Velkolepou inscenaci Requiem představí izraelské divadlo Cameri, které u nás hostuje vůbec poprvé. S překvapivě moderním pojetím klasické antické látky v inscenaci Trajánky se představí italský soubor A.T.I.R. z Milána, italskou účast letos doplní i provokativní pouliční představení římského souboru Tony Clifton Circus. Poprvé se také představí bukureštské divadlo Masca, zaměřené na moderní pohybové show. Pozváno je rovněž petrohradské divadlo Prijut komedianta s inscenací Svržený deštěm. Nebude chybět ani open air program, který letos rozšíří hrací místa. Kromě tradičního Continua přibude stan divadla z Banské Bystrice, Kavčí plácek zaplní Divadlo Vosto5, nově upravené Malé náměstí rovněž pohostí několik performancí. Úplně nejmenší divadelní prostor se bude nalézat ve vstupní chodbě rezidence Šatlava, kde bude po dva dny vystupovat loutkářka Hana Voříšková se svým dvanáctiminutovým představením pro dva diváky. Těšit se můžete také na inscenace Divadla Drak. Zvláštní akcí

festivalu bude **slavnostní uvedení Minutových her**, přílohy tohoto čísla A2, ve středu **27. 6.** ve 20.00 v podkroví divadla za účasti autorů, redaktorů i hradeckých herců. Toto a mnoho dalšího nabízí třináctý ročník festivalu. který bude v Hradci Králové probíhat od čtvrtka **21.** do soboty **30. 6.**

–**kv**–

Teatrotoč

Festival pouličních produkcí oživí pražská zákoutí loutkami, pantomimou, kontaktním divadlem, zpěvem, tancem i dílnou na výrobu loutek. Třídenní blok pouličního umění, které jinak v Praze na rozdíl od jiných světových metropolí zcela chybí, představí umělce z České republiky, Slovenska, Chorvatska, Finska, Dánska, Německa, Belgie a Izraele. Gili Keren přiveze svou Circus Show až z Izraele, vrátí se ironický Tanec Byrokracie, vytvořený pro minulý ročník kolektivem Teatrotoče, studenti Katedry alternativního a loutkového divadla DAMU uvaří Zeleninové maso a Hugo Forman předvede nefalšovanou Rakvičkárnu. Více na www.teatrotoc.eu. Program bude probíhat od pondělí **2.** do středy **4. 7,** v úterý **3. 7.** v 17.00 se skuteční průvod ze Starého Města přes Karlův most na Malostranské náměstí.

–**ml**–

film

Cesta bojovníka; Kletba zlatého květu

Tento týden nabízí sice pouze dvě premiéry, přesto došlo k tomu, že si jsou oba snímky značně podobné. Předně jde o výpravné podívané, které nešetří nejen na lákavých exteriérech, chrabrých hrdinech, ale přirozeně ani na akčních sekvencích. Zatímco ovšem asijský příspěvek Kletba zlatého květu je určen pro ty, kdo mají rádi násilí v poetickém hávu, kanadsko-americká Cesta bojovníka potěší diváky, kteří se bez lyričnosti obejdou. Mohou za to především režiséři. Čínský filmař **Yimou Zhang** u nás proslul svým Hrdinou a Klanem létajících dýk a i tentokrát se zabývá císařskou rodinou, spleťtými rodinnými vztahy, tenzí mezi ctí a podlostí. Obsazuje přední hvězdy čínského filmu a slibuje především vizuální zážitek. To režisér **Marcus Nispel** má své kořeny v hudebních videoklipech a coby filmař se nám předvedl třeba novou verzí Texaského masakru motorovou pilou. Jeho drsný příběh o soupeření vikinských válečníků s indiány existuje i v komiksové podobě, z níž vyplývá i jeho stylizace a akčnost. Premiéry **21. 6.**

FILMALE 2007 v Novém Jičíně
Letošní ročník se soustředí na současný evropský film a nabídne celkem více než šedesát projekcí v osmi sálech. Sekce jsou dány geografickým rozčleněním, tzn. že zde máme západní, východní, jižní, severní a střední Evropu. Nabídka titulů je ovlivněna tím, co nám v poslední době umožnila vidět česká distribuce. Sice se tedy nedočkáme snímků, které nebylo a nebude možné zhlédnout, na druhé straně si alespoň můžeme udělat komplexní představu o tom, co se u nás objevuje za evropské filmy, a v rozmezí tří dnů distribuční nabídku porovnat. Součástí přehlídky jsou i doprovodné akce, z nichž za pozornost určitě stojí vystoupení přední irské rockové skupiny The Walls. Mimo hlavní sekce bude také pásmo českých dětských filmů. Program je k nalezení na oficiálních stránkách www.filmale.cz. Nový Jičín, od pátku **22.** do neděle **24. 6.** –**lg**–

hudba

Isis + Boris + Oxbow presents Love’s Holiday

V pátek 22. června se po dvou letech vrátí na pódium pražského klubu Akropolis američtí Isis, kterým už je letos deset let. Tato kapela má v současné době silný vliv na vývoj tvrdé hudby, především tzv. postmetalu. Za prvé působí značně inspirativně jejich tvorba a za druhé zpěvák a kytarista Aaron Turner je šéfm vydavatelství Hydra Helad Records, pod jehož hlavičkou nahrává množství spřízněných umělců (například Pelican, Jesu nebo Big Bussines). Zatím poslední album, které budou Isis na turné propagovat, se jmenuje In the Absence of Thruth (2006; lpecac). Kapela jím zdařile navazuje na desky, jimiž se proslavila: Oceanic (2002) a Panopticon (2004). I když mají být Isis hlavní hvězdou večera, zbývající dvě jména jsou neméně pozoruhodná. První vystoupí Oxbow presents Love’s Holiday, tedy akustický projekt Eugena Robinsona a Niko Wennera, dvou hlavních aktérů sanfranciské experimentální formace Oxbow. Jako druhé zahraje velmi řízné japonské trio Boris, které loni nahrálo společně se Sunn O))) působivou desku Altar (2006; Southern Lord). Vzhledem k nabitému programu začíná koncert v netradiční hodinu. Palác Akropolis (Kubelíkova 27, Praha 3), v pátek **22. 6.** v 18.30. –**jp**–

Futsch

Pod libozvučným názvem, umožňujícím spoustu slovních i asocičních hříček, se skrývají tři notoricky známí hračkové z oblasti improvizované a experimentální hudby: Jon Rose, jehož hlavním fetišem jsou housle a vše s nimi související, Thomas Lehn, loudící nepravděpodobné zvuky z analogového syntezátoru, a trombonista Johannes Bauer. Ačkoliv spolu toto trio funguje již několik let, jejich debutová deska vyšla teprve v loňském roce. Můžeme na ní slyšet dialogy trombonu a houslí (Rose také občas hraje na pílu), které Lehn omotává svými elektronickými pavučinami. V komentáři k názvu skupiny Rose naznačuje kořeny v německém (a u nás domestikovaném) „futsch“ – tedy „být pryč“. Možná to nejlépe vystihuje popisu unikající charakter hudebního konání těchto tří špičkových improvizátorů. Skleněná louka Kounicova23, Brno), v sobotu **23. 6.** ve 20.00. –**mk**–

výtvarné umění

Adolf Liebscher na Karlově náměstí

V Praze dlouhá léta nevystavované malířské dílo Adolfa Liebschera (1857–1919), vedle Ženíška, Hynaise a Alše nejznámějšího představitele tzv. generace Národního divadla, je k vidění na výstavě Sláva a zapomnění v Novoměstské radnici v Praze. Osm lunet ve spojovací chodbě Národního divadla, strop hlavního sálu Národního domu na Vinohradech, historický výjev Boj studentů se Švédy na Karlově mostě, nacházející se dnes v petřínském Bludišti – to je asi tak vše, co z Liebscherova díla zůstalo v dnešním kulturním povědomí. Výstava, pořádaná občanským sdružením Liebscher, se pokouší – jak už název napovídá – zasadit Liebschera do složitějšího historického kontextu, ukázat jej jako umělce sice až nesnesitelně oficiózního a bezproblémového, ale zase ne takového, od něhož bychom se nemohli poučit. Příznačný v tomto smyslu je vystavený olej z roku 1910 Mánes v očistci, svým humorem v Liebscherově díle dost ojedinělý, vyjadřující umělcův odmítavý postoj k nastupujícím výtvarným trendům (budova vídeňského Pavilonu Secese v pozadí obrazu). Výstava přihlíží i k Liebscherovu

nemalému dílu knižnímu: ilustrační výzdobě Ottových Čech nebo Sedláčkových Hradů a zámků, mimochodem znovu vydávaných. Novoměstská radnice (Karlovo náměstí 1/23, Praha 2), **do 1. 7.**, pak se přestěhuje (**do 12. 8.**) na zámek Potštejn.

–**fk**–

Deutsche Börse Photography Prize 2007

Od jasného fotožurnalismu k intimní společenské fotografii, od exaktního průzkumu kulturních a místních tradic až k dokumentům historických událostí, to je tematické spektrum, v kterém se pohybují díla finalistů ceny za současnou fotografii Deutsche Börse Photography Prize za rok 2007 – **Philippe Chancel** (Francie), **Anders Petersen** (Švédsko), **Walid Raad** (Libanon) a **Fiona Tan** (Indonésie). Zatímco se Philippe Chancel zabývá „estetikou“ komunistické ideologie totalitní Severní Koreje a zobrazuje vzájemně precizně sladěné a neustále opakované detaily každodenní propagandy severokorejského režimu, věnuje se Anders Petersen skrytým aspektům problematiky lidí na okraji společnosti. Projekt The Atlas Group znovu nastoluje otázku autora Walida Raada, jak lze vykládat dějiny – speciálně v Libanonu, který prošel dlouholetou občanskou válkou – a jak by bylo možné, a zda vůbec, je vizuálně „věrně“ zrekonstruovat. Fiona Tan zkoumá provázanost kultury a prostředí a vliv těchto vazeb na formování individuální identity jedince. Vítězem se stal libanonský umělec Walid Raad se svým projektem **The Atlas Group**, za který autor převezme cenu dotovanou částkou 30 000 liber. Výstavu finalistů lze navštívit v prostorách C/O Berlin (Oranienburger Stra ße 35–36), **do 8. 7.** –**pev**–

televize

Syriana

Stephen Gaghan stál coby scenárista za úspěchem znepokojivé mozaiky Traffic – nadvláda gangů (režie Steven Soderbergh). Nyní se svého původního scénáře zhostil i jako režisér. Téma drog vyměnil za „zhoubnost“ ropného průmyslu, respektive nejružnějších dílčích obchodů s touto surovinou. Po formální stránce se Traffiku velmi podobá, snímek tak připomíná pavučinu, kdy se skrze desítky jmen, epizod a fakt dostáváme až do samotného středu – epicentra dramatu. Do vybroušenosti Soderberghova stylu sice Gaghanovi ještě něco chybí, přesto dokázal náročný a spleťitý scénář udržet pohromadě, a to za přispění všech dílčích filmových složek. Nejvýraznější však je ta herecká: hlavní představitel George Clooney byl odměněn i Oscarem. Syriana má ambice klást pochybnosti do struktur americké politiky, staví se do pozice jakéhosi rebela. Téma sice není dvakrát nejlákavější, jeho zpracování si však pozornost zaslouží. HBO, v neděli **24. 6.** ve 20.00.

–**lg**–

rozhlas

Život spisovatele Jana Beneše

V pátek 1. června se zastřelil spisovatel Jan Beneš. Bylo mu jedenasedmdesát let. Narodil se v Praze (1936), v první půli 50. let vystudoval UMPRUM, pak chvíli pracoval jako výtvarník, ale už v roce 1958 byl během „výkonu vojenské služby“ zatčen a na dva roky uvězněn. Kdesi prohlásil, že to bylo „za podvracení bojové morálky mužstva, nedovolené ozbrojování a krádež vojenských podvlékaček“. Po návratu z vězení vydal první tři knihy: Do vrbců jako když střílí, Situace a Disproporce. V letech 1967–68 byl však ve vězení znovu, především za udržování styků s Pavlem Tigridem a zaslání textů do

jeho časopisu Svědectví. Rok po sovětské okupaci odešel Jan Beneš s manželkou do emigrace. Jeho děti byly zadržovány v Československu – a s rodiči se shledaly teprve po deseti letech. Beneš žil v USA, kde se živil nejdřív jako dělník, později přednášel na různých univerzitách a stal se zaměstnancem ministerstva obrany (učil přý budoucí špiony češtinu). Vydal další knihy, mimo jiné romány Druhý dech (publikováno v exilu roku 1974, ale připraveno k vydání už v ČSSR na sklonku 60. let) a Zelenou nahoru (1977). Domů se vrátil na počátku 90. let. Reportéři občanského sdružení Post Bellum natočili s Janem Benešem možná poslední rozhovor, který vůbec poskytl. Jeho podstatnou část můžete slyšet v dalším díle dokumentárního cyklu Příběhy 20. století, který připravili Adam Drda a Martin Kroupa. Český rozhlas – Rádio Česko, neděli **24. 6.** v 10.00. –**ml**–

Tříkrát Pirandello

Tento týden uplyne 140 let od narození Luigiho Pirandella, jednoho z vůbec nejvýznamnějších italských spisovatelů, mimo jiné nositele Nobelovy ceny za literaturu. Stanice Vltava mu věnuje zvláštní péči. Nejprve zazní jeho krátká komedie Diplom: hlavní hrdina se v ní značně svérázně postaví k faktu, že přišel o práci. Další den v tutéž dobu se můžeme zaposlouchat do jedné z autorových povídek, nazvané Mezi dvěma stíny. Pirandello nazýval povídkami krátké črty, ve kterých zachytával drobné nápady. Z nich pak čerpal při tvorbě svých myšlenkově náročných dramat. Povídek chtěl napsat 365, na každý den v roce jednu, zastavil se však u dvěstěpadesátě. A do třetice bude uveden medailonek od Vladimíra Mikeše, znalce italské a španělské dramatické literatury. Český rozhlas 3 – Vltava, v sobotu **23.** a v neděli **24. 6.** v 11.30 a v 15.15.

Nová generace

V neděli opět zazní v čajovně rozhlasová „hra nové generace“, to jest text mladé české autorky, natočený mladou českou režisérkou. Tou první je Kateřina Rudčenková, jež získala právě za drama Niekur druhé místo v soutěži Ceny Alfreda Radoka 2006 za nejlepší původní česko-slovenskou divadelní hru. Niekur vypráví o nečekaném poměru české umělkyně s litevským básníkem, k němuž dojde v rámci rezidenčního pobytu na německém záměčku. Druhou tvůrkyní je Kateřina Dušková, jež před několika lety absolvovala režii na pražské DAMU. Český rozhlas 3 – Vltava, v neděli **24. 6.** v 19.00.

Opět Goldflam

Ve spolupráci s Českým rozhlasem vznikly v loňském roce čtyři původní hry od čtyř etablovaných českých dramatiků. V minulých měsících jsme měli příležitost poslechnout si novinky Milana Uhdeho, Antonína Přídala a Davida Drábka. V úterý nás čeká poslední část tohoto cyklu, drama Pavel, Pavel a Pavel od Arnošta Goldflama. Rozhlasová dramaturgové ale slubují, že po letní pauze dojde k další sérii inscenací nových her, tentokrát například od Daniely Fischerové či Karla Steigerwalda. Goldflam se – soudě podle dostupných informací – v textu vrací k svému častému tématu, jímž je vliv silně despotického otce na citový vývoj hlavní (obvykle mužské) postavy. Už titul hry naznačuje, že se zde prolínají tři různé podoby hlavního hrdiny: chlapec, adolescent a mladý muž. Český rozhlas 3 – Vltava, v úterý **26. 6.** ve 21.30. –**ja**–

fk – Franišek Knopp / **ja** – Jiří Adámek / **jp** – Jakub Pech / **kv** – Kateřina Veselovská / **lg** – Lukáš Gregor / **mk** – Matěj Kratochvíl / **ml** – Marta Ljubková / **pa** – Petr Andreas / **pev** – Petr Vaňous

Chèque Déjeuner. Radost, která šetří.

Jídelní kupony. Každodenní chvíle pohody, které potěší i ušetří.

Jídelní kupony patří k nejoblíbenějším zaměstnaneckým výhodám. V současnosti se díky stravenkám Chèque Déjeuner pohodlně stravuje více než 250 000 zaměstnanců po celé České republice. Stravenky jsou daňově uznatelným nákladem, nepodléhají dani z přidané hodnoty. Navíc jsou osvobozené od daně z příjmu a odvodů na sociální a zdravotní pojištění. Jídelní kupony obdržíte v praktické šekové knížce včetně exkluzivních slevových kuponů!

UNIŠEK. Čtyři možnosti výběru, které potěší i ušetří.

Jedná se o poukázku, která v sobě zahrnuje 4 další: **Šek sport, Šek kultura, Šek zdraví a Šek vzdělání.** Poukázka je přijímána v široké síti smluvních provozoven: sportovních a kulturních zařízeních jako jsou bazény, solária, fitness, relaxační centra, kina, divadla, zdravotních a vzdělávacích zařízeních typu lázně, lékárny, masáže, rehabilitace, jazykové školy, autoškoly a celá řada dalších po celé ČR!

Šek dovolená. Bezstarostný odpočinek, který potěší i ušetří.

Šeky dovolená jsou přijímány v široké síti cestovních kanceláří, lázní a hotelů. Je to originální způsob jak odměňovat a šetřit zároveň, protože poukázky jsou osvobozené od daně z příjmu a sociálního a zdravotního pojištění na straně zaměstnance. Výše příspěvku je libovolná až do 20 000 Kč na zaměstnance a rok! Navíc máte možnost využít speciálních slev, které majitelům Šeků dovolená nabízejí někteří naši partneři jako bonus.

Dárkové kupony CADHOC. Překvapení dle vlastního výběru, které potěší i ušetří.

Jednoduchý a administrativně nenáročný způsob motivace zaměstnanců. Odměna, která nepodléhá dani z příjmu ani odvodům na sociální a zdravotní pojištění. Tato odměna může činit až 2 000 Kč na zaměstnance za rok. Odměňujte své zaměstnance, motivujte je k lepším pracovním výkonům a zároveň posilujte jejich pocit sounáležitosti s vlastní firmou nebo institucí! Dárkový kupon je viditelný výraz Vašeho zájmu a uznání.

Čí je Praha partnerkou?

Hlavní město rozhodovalo podle nových pravidel o tom, jakým projektům přidělí své partnerství. Ve skřini přitom zůstávají kostlivci – pochybné prakticky při rozdělování peněz na kulturní a sportovní projekty v minulých letech.

FILIP POSPÍŠIL

Pražští radní rozhodli na konci května o rozdělení dalších prostředků na kulturu. Tentokrát nikoliv pod hlavičkou kulturních grantů, ale v rámci takzvaného partnerství hlavního města. Jak jsme již referovali v A2 č. 12/2007 a č. 16/2007, „partnerství Prahy při pořádání akcí v oblasti kultury, sportu a volného času“ je specifickou institucí, která letos nahradila takzvané spolupořadatelství dřívějších let, s nímž byla spojena řada pochybností, ne-li přímo skandálů. Ale popořadě.

Zatímco prostřednictvím kulturních grantů hlavní město letos podporuje nejrůznější instituce a projekty v celkové výši 87 343 000 korun, na tzv. partnerství (včetně sportovních akcí) je vyhrazeno na tento rok 55 milionů. V zatím posledním kole rozdělování z pražské kapsy partnerství (do konce roku proběhne ještě jedno kolo pro kulturu a tři pro sportovní akce) radní 29. května rozdělili 12 milionů korun. Již v únoru pak pražské zastupitelstvo schválilo partnerství pro Febiofest (3,5 milionu) a festival Čtyři dny v pohybu (0,7 milionu), v dubnu pak pro Pražské jaro, kterému byl přiděn příspěvek ve výši 9,5 milionu.

Kdo tedy dostal peníze z posledního kola a podle jakých kritérií byly projekty vybírány? Logiku lze hledat jen těžko. Z celkem 27 podpořených projektů nejvíce peněz připadlo na Pražské Quadriennale a Tanec Praha (po 1,6 milionu). Dvě významné a pravidelné akce však mezi podpořenými hned vzápětí následuje muzikál Božena Němcová (1 440 000) a představení Yasmina Reza, Kumšt v divadle na Jezerce (960 000). Stejnou částkou byly podpořeny také Premiéry v Divadle Radka Brzobohatého (960 000). Mezi projekty, na které se dostaly jen drobnější příspěvky, patří například Antigona – rocková opera, která však získala dvakrát tolik (320 000) co doprovodný program pražského Světa knihy. I když rozdělení peněz před Radou hlavního města projedná-

val ještě kulturní výbor magistrátu, s konečným výsledkem není jeho členka Jana Ryšlinková (SNDK ED) příliš spokojena. „Existuje sice už kulturní strategie hlavního města, ale tou se výbor při rozhodování příliš neřídil.“ Zastupitel za stejnou stranu Jiří Witzany pak dodává: „Podle mne by z těchto peněz měly být podporovány jen opravdu prioritní, prestižní a opakující se akce. Ostatní by měly jít přes granty.“

I přes tyto výhrady však stávající systém partnerství představuje přece jen určitý pokrok. Ještě v průběhu loňského roku totiž bylo „spolupořadatelství“ hlavního města synonymem pro netransparentní rozhodování a dost možná i nezákonné nakládání s městskými financemi.

O tom, komu budou přiděleny příspěvky, loni rozhodoval pouhý jeden radní (podle některých z obdarovaných samotný primátor). Pisemné zásady stanovující velmi obecná pravidla toho, co mají žádosti o partnerství obsahovat přitom zřejmě platily jen do 7. 9. 2005. Pak už (alespoň podle přehledu hlasování umístěného na internetových stránkách města) Rada nestihla nové zásady přijmout. K tomu, o co se od konce roku 2005 při posuzování žádostí magistrát opíral, není dnes nikdo schopný se vyjádřit. Pracovníci odboru kultury odkazují na odbor právní. Ředitelka odboru právního pak na odbor public relations, který ale neví, co má k záležitosti říci.

Problém je přitom závažnější, než pouhá neexistence vnitřního předpisu. Lidové noviny publikovaly na začátku června dokonce informace o tom, že reklamní a PR agentura Communication Works (která je propojená s firmou East Side Consulting, zajišťující PR primátora Béma) dostala na organizování akcí ke 150. výročí Sigmunda Freuda 2,3 milionu korun. Takový postup je ovšem podle právníků oslovených listem v rozporu se zákonem, protože o tak vysokých částkách musí rozhodovat celé

zastupitelstvo. Stejného názoru je i zastupitel Witzany. „Jsem v komisi pro kulturní granty nový, byl jsem ale podobně jako moji služebně starší kolegové letos překvapen, když jsme zjistili, jak se dosud peníze rozdávaly. Dal jsem proto kontrolnímu výboru před týdnem podnět, že tam mohlo dojít k porušení zákona. Jenže nemám moc velká očekávání, výbor je ovládán koalicí. Pokud se jim do toho nebude chtít, zkusím se obrátit na Ministerstvo financí. Problém ovšem je, že dnes tady chybí skutečně nezávislý kontrolní orgán, který by podobné záležitosti přezkoumával. Bylo by potřeba rozšířit pravomoci Nejvyššího kontrolního úřadu,“ domnívá se Witzany. O tom, že by ve věci probíhalo vyšetřování pro trestný čin porušování povinnosti při správě svěřeného majetku, zastupitel neví a trestní oznámení prý ani nepodával.

Ohledně výsledků vyšetřování ze strany kontrolního výboru je skeptická i jeho členka Petra Kolínská (SZ). „Toto téma máme na programu výboru 20. června. Maximálně se ale rozhodne o tom, že dáme spolupořadatelství přezkoumat kontrolnímu odboru magistrátu a vyzveme jej, aby navrhl personální a jiné důsledky.“ Nad otázkou, jak budou ovšem úředníci přezkoumávat jednání vlastního primátora a radních, však opoziční zastupitelka krčí rameny. K 106 projektům, mezi které loni město zarážejícím způsobem rozdělilo 82 milionů korun, patřil i projekt občanského sdružení Motus (1 milion korun), na kterém se nyní zastupitelka podílela. „Veřejně se nad tím nikdo nepozastavil, ale rozdělování mi už tehdy připadalo divné. Nebylo ale úkolem sdružení zákonnost postupu magistrátu kontrolovat,“ uvádí Kolínská. Nehrozí nyní organizacím, že budou muset nezákonně přidělené peníze vracet? „Peníze by měl vracet ten, kdo je neoprávněně rozdělil,“ tvrdí rozhodně Kolínská.

zkrátka

Londýnská galerie Tate Modern bude od podzimu provozovat vlastní televizní program zaměřený na umění. / Finalisty Ceny Jindřicha Chalupeckého pro výtvarníky do 35 let jsou: Zbyněk Baladrán, Jakub Hošek, Eva Kořátková, Jan Nálevka a Pavla Sceránková. / Ivan Martin Jirous četl básně v Moskvě v Českém centru. / Archeologické vykopávky v Iráku jsou systematicky ničeny vojenskými útoky. Jen při dobytí Bagdádu v roce 2003 zmizelo z Národního muzea na 15 tisíc předmětů, z nichž se 8 tisíc ještě nenašlo. / Po sedmdesáti letech byl dokončen sedmiminutový snímek Destino, který v roce 1946 začal natáčet Salvador Dalí pro společnost Disney. Je k vidění v Tate Modern do 9. září. / Vítězem druhého ročníku hudebního festivalu Colourscope se stala skupina Prosti Dumi a firma Indies Records jí v listopadu vydá album. / Skupina Wilco se domluvila s automobilkou Volkswagen na využití jejích skladeb z posledního alba Sky Blue Sky v reklamách firmy. Chce tím částečně nahradit i to, že rozhlasové stanice její album nehrají. / François Pinault, jeden z nejbohatších francouzských uměleckých sběratelů, míní v červnu 2009 zpřístupnit veřejnosti 141 obrazů ze své sbírky. / Německou literární

Cenu Georga Büchnera získal Martin Mosebach. / Společnost Apple nabídne prostřednictvím svého portálu iTunes záznamy koncertů, které pořádá v červnu londýnský Institute of Contemporary Arts. / Americká televizní společnost CBS koupila síť Last.fm, která má na 15 milionů uživatelů. / Michael Jackson se po koupi společností Famous Music stal majitelem práv ke starším skladbám Eminema, Björk nebo Becka. / Trilogie Coast of Utopia Toma Stopparda získala rekordních sedm sošek divadelní ceny Tony Awards. / Režisér Spike Lee chce natočit film o roli afroamerických vojáků za druhé světové války. / Japonský režisér Jukisada Isao, jehož film Go mohli diváci vidět na filmovém festivalu v Karlových Varech, přichází po delší době s novým snímkem, nazvaným Into the Faraway Sky, na němž pracoval sedm let. / V září vycházejí nové romány Jeanette Wintersonové (Stone Gods), J. M. Coetzeeho (Diary Of A Bad Year), Roddyho Doylea (The Deportees), Fay Weldonové (The Spa Decameron), Alana Bennetta (The Uncommon Reader) nebo Jonathana Coea (The Rain Before It Falls). / Zemřel africký režisér Ousmane Sembène (A2 č. 25/2006). / Zemřel bývalý generální tajemník OSN Kurt Waldheim.

–jgr–, –lb–

Jan Slovák

* * *

V noci tma zesvětlala do lahvové zeleně. Červená prohlubeň mi visí v mysli. Pohledem vyřezávám jasná místa na okrajích keřů. Pod krajním stromem zbytky tvých vlasů ještě označují místa, kde se tvoje hlava na chvíli zastavila, než pokračovala v pádu. A otisk tvójí tváře je stále patrný, i když už padají stíny ještě jinak zelené.

Když text klame tělem

„Jiný“ román o válce

Román francouzského spisovatele Gillese Roziera *Láska bez odporu* vypráví příběh, který se odehrál v jistém francouzském městě ke konci druhé světové války. Pozoruhodný je tím, že se v něm nahlas říkají věci, jaké by člověka poslušného pravidel morálky neměly ani napadat.

JOVANKA ŠOTOLOVÁ

Gilles Rozier (1963) zatím nepatří k hvězdám současné francouzské literatury. Je autorem střední generace, ale publikoval dosud jen pět románů, z nichž nejúspěšnější, *Láska bez odporu*, byl přeložen do deseti jazyků. Rozier je také básník a svou poezii píše v jazyce jidiš.

Román *Láska bez odporu* je koncipován jako „knih s tajenkou“. Rozier hlavní postavě nepřiděluje jméno ani gramatický rod a čtenář neví, zda má před sebou vypravěče anebo vypravěčku. Důvodu takového řešení se můžeme jen dohadovat. Jisté jde o pokus o zobecnění. Román totiž do značné míry převrací běžný pohled na válku, zpochybňuje možnost dobrat se celistvého a jasného posouzení všech událostí a okolností. A v rámci toho je šikovně smazat i rozdíl mezi přístupem ženy a muže, mezi „něž-

ným“ a „chlapským“ pohledem. Není-li identita vypravěče jasná, neměla by ani nést předpojaté hodnocení. Jako další motiv se nabízí nechuť mluvit naplno o homosexuálním vztahu. A tento předpoklad lze dotáhnout dál: ať hetero-, anebo homo-, jde přece pořád o lásku. Rozier se především táže po jejích mantinelech, a také po pravdivosti navázaného vztahu – jde přece o lásku vynucenou okolnostmi. Ve skutečnosti tedy o lásku platonickou, anebo opěťovanou? Bezbřehou, anebo vykalkulovanou? Zamlžením vypravěčovy identity se rozpor jen vyostřuje.

První varianta

První četba románu, pokud nevíme předem o té svévolné zapeklitosti jeho výstavby (a jen tak ji neprohlédneme, text je po této stránce napsaný výsostně a překlad se mu vyrovná), nás možná ani nevyvede z míry. Autorem knihy je muž, do četby proto vstupujeme s nevinnou představou, že hlas, který nám příběh vypráví, je hlas mužský. Dozvídáme se, že je středoškolský profesor němčiny, zcela zapálený pro svůj předmět. Německý jazyk a literatura jsou jeho láskou a jedinou vášní. V jisté chvíli se dokonce ani nebude bránit vstupu do manželství, které bylo naplánováno za jeho zády, vždyť si stejně dál žije na svém oblaku německé četby, k čemuž si zřídí tajnou komůrku v zadní, jinak nepřístupné a ostatním obyvatelům domu neznámé části sklepa. Jeho život plyne zcela monotónně mezi prací, na

minimum omezenou komunikací s bližními, studenty i kolegy a utajenými chvílemi slastné četby v nehostinném úkrytu. Kolem běží válka, jež se ve městě projevuje stále četnějšími nálety a zjevnou perzekucí všech Židů.

Už tak je vypravěč zvláštní postavou – učit a milovat němčinu za německé okupace je poněkud nemístné – posléze ho navíc povolají jako překladatele pro gestapo, a když tu celé hodiny ponížene čeká na přiděl nové práce, mijejí ho desítky občanů, z nichž četné od vidění, ba i osobně zná. Na rozdíl od něho se však většina z nich, Židů, domů už ten den nevrátí.

Při jedné takové příležitosti se mu povede vyvést z úřadu jednoho ze zadržených. Schová ho doma ve sklepě a ukrývat ho tam bude až do konce války, tedy skoro tři roky. Ale došlo k tomu spíš shodou okolností než cílenou snahou jednat odvážně, vypravěč se nechystal k podvratné činnosti, žádnou pomoc neplánoval...

Hora paradoxů, hora záhad

Příběh tak vrší další z paradoxů: v domě teď žije ovdovělá matka, její dcera, která si do patra vodí Němce, příslušníka SS, a zcela nezakrytě, naopak velmi halasně tam s ním i několikrát za den souloží. Vedle má pokoj vypravěč a jeho právoplatná manželka Saša (anebo vypravěčka a její manžel Saša? – jde o zmíněnou Rozierovu nevyluštitelnou tajenku), ti dva však spolu žijí jenom naoko.

A dole ve sklepě se skrývá Herman. Polský Žid. Podobně jako vypravěč i on nachází zálibu v četbě, může tedy využít bohatých zásob tajné knihovny – a navíc umí jidiš. Rozier rozehrává další z velkých témat románu, vztah jidiš a němčiny, vztah dvou literatur a vztah dvou lidí, kteří hledají společný jazyk – v přímém i přeneseném smyslu. Prolíná se tu němčina, Rozierem uváděná jako jazyk Goetha a Goebbelse, a jidiš, tajemný jazyk záhadného nájemníka Hermana. Vztah vypravěče (vypravěčky?) k Hermanovi stále sílí, od povrchní fyzické přitažlivosti přechází do stavu splynutí duší, vztahu „myšlenkové“ závislosti, až nakonec dojde i k jejich sblížení tělesnému.

Nic ale není jednoznačné. Čtenář nemá jasno v otázce pohlaví vypravěče. Tomu se vracejí neodbytné pochyby o zdánlivě pevném vztahu s Hermanem, jehož povaha by za jiných okolností – mimo sklep, mimo válku – nemusela vůbec být tatáž a jehož samu existenci možná podmiňují jen tyto konkrétní okolnosti. Hermanův osud zas leží v rukou zachránce, který se u něho zjevuje na zapřenou a o jehož životě „nahoře“ nemá skrývaný Žid žádné informace.

Nevyluštěná tajenka

Láska bez odporu je román o válce. Rozierův příběh ale zůstává v mnohem nedořečený a nejasný, a tím víc vnucuje četné velké otázky: Co je vlastně hrdinství? Je ho třeba? Za každou cenu? Vypravěč komentuje marast kolem sebe napůl nezučastněně, napůl se hájí svou výjimečností. Vidí všechna zvěrstva nacistů, vnímá, jak skandální je, když se sestra zahazuje s esesákem, a na druhé straně konstatuje, jaké výhody to má pro dům, pro něho..., pro Hermana. Prochází životem jako člověk neschopný odporu, němě přitakávající všem nepravostem – přitom se ale stále zaobírá myšlenkou na možný vzdor. „Jak se člověk dostane k tomu, že vezme granát a vyhodí do povětří železnici nebo vyprázdní zásobník na hlídku černých uniforem? Je třeba odvahy, nevědomosti, nebo stačí prostá chuť vymanit se ze šablony života, o kterém je rozhodnuto předem?“ (s. 44)

Text můžeme chápat jako pokus o náhled na historii skrze jeden konkrétní malý a nevýznamný osud. Francouzská kritika v souvislosti s touto knihou připomínala i model angažovanosti spisovatele à la Jean-Paul Sartre. Dílku by se dal přiřknout i styčný bod se slavnými oulipisty, vždyť Rozierova koncepce díla vyrůstá z východího omezení neprozradit čtenáři pohlaví vypravěče, nesdělil mu jasně, kdo s kým. – Tentokrát však je v dokonalosti léčka. Text je, jak jsem již zmínila, vystačen tak mistrovsky, až se může stát, že čtenář tento chyták nepozná. Příběh *Lásky bez odporu* je totiž, i když ho čteme prvoplánově bez reflektování roviny matení pozic, příběhem natolik silným, že na román úplně stačí.

V rozporu s většinou kritik se příkláním k možnosti číst Rozierovu *Lásku bez odporu* především jako román o vztahu muže k muži. Text k tomu nabízí zcela drobné náznaky, jistěže neprůkazné. Přes všechnu spisovatelovu snahu zamést stopy a nechat čtenáře tápat jsem tedy pro četbu jednoznačnou (navíc téma homosexuality se neobjevuje pouze v této Rozierově knize, i jeho další román *Oselský slib* s ním pracuje), s tím příjemným nádavkem, že si jen nemůžeme být naprosto jistí. To ale ostatně nikdy a v ničem.

Autorka je šéfredaktorka serveru iliteratura.cz.

Gilles Rozier. *Láska bez odporu*. Přeložil Jan Seidl. Host, Brno 2007, 140 stran.

Toyen: Nebezpečná hodina, 1942

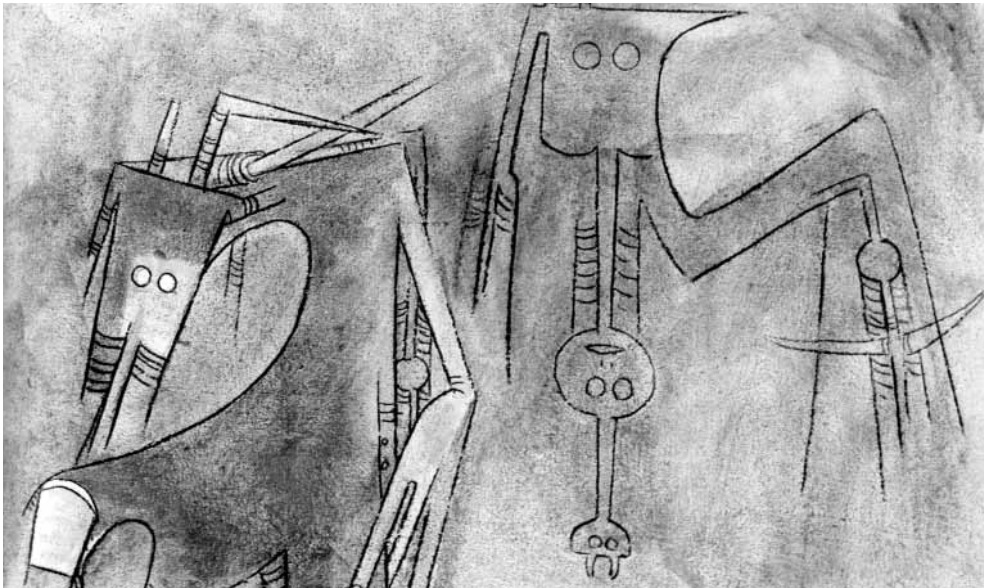
Rus Tomáš aneb Znak čínského řezu

Kubánská literární diaspora

STANISLAV ŠKODA

Literární avantgarda a experiment se na Kubě nestihly prosadit, třebaže že s prvním politickým utažením kohoutů tvůrčí svobody přišel Fidel Castro až po téměř deseti letech od svého vítězství. Rozsáhlejší recepce těchto směrů se totiž vzpírala konzervativní kulturní veřejnost a například i skvělí autoři okolo časopisu *Orígenes* Josého Lezamy Limy, jejichž vliv byl ještě v padesátých letech určující. Samozřejmě zde není možné opomenout výjimky, mezi které patří Virgilio Piñera, Guillermo Cabrera Infante v próze a v dramatu Antón Arrufat. Až v devadesátých letech, v době jakéhosi kulturního tání, se na Kubě objevila v podzemí literární skupina Diáspora(s), která se stala naprostým zjevením. Antologii textů autorů této skupiny vydalo pod názvem *Zápisky z mrtvého ostrova – Kubánská skupina Diáspora(s)* před nedávnem nakladatelství FRA.

Autoři, kteří se někdy okolo roku 1993 v Havaně semkli okolo básníka a prozaika Rolanda Sáncheze Mejíase (1959), bývalého zaměstnance elitních vojenských výzkumných laboratoří, patrně rychle prokoukli celý proces kulturní otevřenosti, se kterým po pádu sovětského bloku přišel kubánský ministr kultury Abel Prieto. V té době začala kubánská literatura po „šedém patnáctiletí“ důsledně uplatňovaného socialistického realismu smíchaného s ostrovním folklorem a oslavnými nacionálními hymny trochu ožívat. Objevili se autoři, z jejichž textů sice stále trčela jakási nutnost „příliš nedráždit“, přesto však někteří z nich dosáhli určité literární kvality a záhy i dostatečné obliby v Evropě a Latinské Americe. Mezi nejznámější literáty tohoto období, jehož limity byly výrazně širší než ve východoevropské literatuře osmdesátých let, patřil v té době například Abilio Estévez, Senel Paz, Reinaldo Montero nebo Pedro Juan Gutiérrez.

Wifredo Lam: Dobrá společnost, 1969

Všichni jmenovaní a mnozí další měli kromě ochoty nějak se dohodnout ještě jedno společné: psali knihy výsostně kubánské. Variovali (a stále varíují) témata existenciálního hledání, zkázy krásné Havany, sebevraždy, ojedinělé historie ostrova, (homo)sexuality, bezútěšnosti všedního dne atp. Svou tvorbou navázali nejen na kubánskou literární tradici (nepřilíhli úspěšně), ale také na tradici severoamerickou nebo francouzskou.

Právě vůči jejich artistnímu pojetí tvorby, tvůrčím vzorům i určitému pokrytectví se autoři skupiny Diáspora(s) začali v té době vymezovat. V časopise stejného jména, který začali nelegálně vydávat o něco později, seznamovali čtenáře zejména s německými, ruskými a středoevropskými autory. Psali experimentální básně, ve kterých zůstávalo skryto téma touhy po svobodě. Inspirace střední a východní Evropou, ale například

i Čínou je patrná i v jejich vlastním básnickém a prozaickém díle.

Editor a překladatel antologie Petr Zavadil představuje šestici nejvýznamnějších autorů tohoto uskupení. Z textů Carlose A. Aguilery (1970) se ve výběru objevuje próza *Cesta do Číny* a báseň *Mao*, se kterou by mohl nejspíš vyhrát celoevropské kolo *slam poetry*. Krátká próza *Cesta do Číny* je fiktivním cestovatelským deníkem plným děsivého humoru, báseň *Mao* je zase zvláštním konceptuálním textem, který byl podle autora inspirován fotografií masakrování čínských vrabců. Vynikající jsou i texty Rolanda Sáncheze Mejíase, které se vyznačují velkou formální propracovaností, pohráváním s významy, ironií a posedlostí Franzem Kafkou: „Například stěti Číňana by se nikdy nemohlo vyprávět prostým stylem soudního spisu; dokonce ani jako spletitý sylogismus kafkovské-

ho aforismu...“ píše Sánchez Mejías v črtě nazvané *Nástroje*.

Zjevením svého druhu jsou ale především básně Juana Carlose Florese (1962). Jeho vzrazy jsou záměrně všední až banální, jindy ironické, zlehčující, ale ve svém celku nahánějí strach. Jednotlivé, opakující se verše vytvářejí melodické struktury, přeskupují se a znovu vynořují; to všechno vytváří plastické obrazy dnešní Kubu, ačkoliv tam je přímých odkazů poměrně málo. Jen občas se objeví cyklista K, který stopuje mezi městem, venkovem a horami, člověk, který křičí na mostě mezi Alamanem a Cojímarem, nebo Tomáš, chlapec ze Sovětského svazu, kterému spolužáci říkají „tupá makovice“ a cítí se před ním tak trochu jako Češi. Kafka nebo jen Ká, Čína, krysy, vrabci, Rusové, blázeň, vězení, lidské orgány, Němci a němečtí spisovatelé jako postavy – to jsou motivy, které se objevují v básních téměř všech autorů tohoto uskupení.

Za zmínku samozřejmě stojí i texty dalších básníků antologie – „poezie živlů“ Rita Ramóna Arocheho, „báchorky“ Ricarda Alberta Péreze i relativně ukázněné verše Pedra Márqueze de Armas. Stejně tak jako by bylo zajímavé zařadit do antologie i básně dalšího ze skupiny Ismaela Gonzálese Castañera nebo Caridad Atenciové, jediné ženy, která ke skupině (poněkud volněji) patří.

Básníci Diáspora(s) přestali vydávat svůj časopis na konci devadesátých let. Tři z uvedených emigrovali, tři zůstali. Všichni tvoří dál, byť trochu jinak. Snad to nebude trvat tak dlouho, a podobná antologie této skupiny bude moci vyjít i na Kubě.

Autor je hispanista.

Zápisky z mrtvého ostrova – Kubánská skupina Diáspora(s).

Vybral a přeložil Petr Zavadil, doslov Carlos A. Aguilera. FRA, Praha 2007, 217 stran.

nových 300 let české literatury

Kazatel vášnivý a nebarokní

Martin Filadelf Zámorský

Jan Malura

Podle literárněhistorických zájmů posledního desetiletí můžeme snadno nabýt dojem, že všechny znamenité slovesné výkony domáciho kazatelství se odehrávaly výhradně v baroku, přesněji řečeno v jeho katolické větvi. Empirická zkušenost s konkrétním materiálem literatury raného novověku nám tuto představu snadno zkoriguje. Jeden z důkazů poskytuje *Postila evangelická* Martina Filadelfa Zámorského, která stojí plně ve službách idejí a literárních principů reformačního humanismu (neoprávněně je její ztotožňování s barokem, jak se to v poslední době děje). Autor tohoto díla se narodil v Zámorsku nedaleko Chocně, ale poté, co byl ordinován na luterského kněze ve Witemberku, působil jako kazatel na severomoravských panstvích Karla st. ze Žerotína; od roku 1584 trvale v Opavě, kde byl až do své smrti (1592) kazatelem v kostele sv. Jiří. Rozsáhlou, téměř třináctisetstránkovou postilu, kterou vytvořil Zámorský v době svého opavského působení, provázela pohnutá historie. Její vydání, vyzdobené sérií dřevorytů, podpořil Hynek st.

Bruntálský z Vrbna, moravský hejtman, ale samotný tisk se v roce 1592 uskutečňoval konspirativně (zřejmě v přenosné tiskárně na třech různých místech – v Bruntále, Jestkovicích u Opavy a Loděnici), aby se zmátla katolická cenzura. Biskup olomoucké diecéze a horlivý rekatolizátor Stanislav Pavlovský dal ovšem ihned část nákladu zabavit, proto se další vydání musela uskutečnit za hranicemi (v Lipsku a Drážďanech).

Celou knihu charakterizuje výrazně polemický tón, který je zjevný už z předmluvy. Ta obsahuje především sarkastické výpady proti soudobým evangelickým kazatelům, již jsou „chlubní všeteční plískači... ledacos tlachají, co slina k hubě připlaví“. Zámorského postila byla dílem velmi ambiciózním, chtěla dát kazatelům literární vzor a zároveň se snažila demonstrovat směřování evangeliků k věroučné jednotě pod praporem augšpurské konfese. Zamýšlela také oslovit širokou laickou veřejnost a nabídnout knihu pro domácí četbu. V neposlední řadě měla být Zámorského autorskou obhajobou, odpovědí na výtku, že „tlachy machy, světské nepotřebné historie a fabule samé toliko rozlívám“. Polemický postoj Zámorský neopouští ani ve vlastních kázáních, kde se staví proti rozměňování křesťanství na menší sekty a stíhá nejrůznější zlořády všedního života (opilství, lakotu, zahálku, podvody, karban apod.). S neobvyklou barvitostí, ale též satirickou a ironickou perspektivou líčí například i tehdy rozšíře-

nou víru v záhrobní bytosti a „příšery noční“. Zámorský je nekompromisním ctitelem národního jazyka, starých domácích obyčejů a dějinných tradic, nepřekvapí proto jeho příkrá kritika bezhlavého imitování cizích vzorů: „A již netoliko mluvit, ale chodit, se oblíci, posedět, ba ani pojesti a se napiti nemějí po česku...“ Skutečnost, že promluvy se nepohybují v abstraktní rovině, ale snaží se lidské poklesky registrovat s názorností a konkrétností, učinilo z celého díla, komponovaného podle sledu církevního roku, věčný pramen pro kulturní historii.

Zámorský je v mnohém typický autor přelomu 16. a 17. století, mimo jiné tím, s jakou důkladností vypráví o znameních brzkého, v podstatě „již nastávajícího“ příchodu posledního soudu (chiliastické vize charakterizují rozhodně spíše pozdní humanismus než baroko). Stopy konce světa vidí především v soudobých astronomických úkazech a živelných pohromách. Je zároveň kazatelem velmi sečtělým, rozvíjejícím intertextový dialog s nejrůznější tradicí. Kromě pramenů současných nemůže u humanistického literáta chybět výbava antická (Seneca, Pythagoras, Vergilius, Catullus, Platón aj.); mytologických narážek ovšem využívá jen v negativních příkladech. Nebyl by to Zámorský, pokud by svůj postoj k pramenům nevyjadřoval také polemicky. Výslovně odmítá apokryfní vyprávění a neodpustí si jízlivost proti soudobé české literatuře, jež s těmi-

to motivy běžně pracovala. Hozenou rukavici zvedl v polemické reakci Šimon Lomnický z Budče, plodný autor mravně-výchovné beletrie, který se v *Dětském rápku* otevřeně přiznává k apokryfnosti svých děl a poněkud dotčeně odmítá její karikování.

I když je Zámorský kazatelem temperamentním a impulsivně kritickým, kompozice jeho promluvy se ukázněně drží pravidelné osnovy a zjevně tak naplňuje program klasické, nebarokní rétoriky. Zámorský není přitahován emblematickou duchaplností, ale míří přímočaře ke sdělení obsahu. To však neznamená, že by kazatel odmítal silně rétoricky stylizovanou formu, zvláště tihne k zvukově propracovaným slovní řetězcům. Do jisté míry proti této tendenci stojí jiný slohový prvek postily, gnómicky lapidární výraz. Projevu se mimořádnou a zároveň typicky humanistickou zálibou v příslovích a sentencích, ale i tvořením nových slov, většinou složených substantiv, která působí jadrnou zkratkovitostí (*vrtohlav, sviňopas, slinoplískač*). S touto vlastností volně souvisí i snaha sumarizovat smysl kazatelského výkladu v krátkých veršovaných, resp. písňových doslovecích (jejich samostatné vydání z roku 1607 je dnes ztraceno). Jejména pro své slovesné přednosti patří Zámorského dílo k nevelké skupině českých raně novověkých postil, které by si zasloužily samostatnou, i když přirozeně výběrovou edici.

Autor je bohemista.

Prostory aseptického strachu

Schneiderova hra s lidskou úzkostí

Gregor Schneider (1969) zazářil na světové umělecké scéně v roce 2001, když realizoval svůj projekt pro německý pavilon na Benátském bienále. Ve svém díle od začátku postihuje intenzivní pocity plynoucí z určitých situací – izolace, strachu, úzkosti včetně jejich fyzického a psychického prožívání. Nyní připravil atypický projekt pro K21 v Düsseldorfu.

ČESTMÍR LANG

V roce 2001 zastupoval Německo na Benátském bienále do té doby zcela neznámý mladík – třicetiletý Gregor Schneider, absolvent hamburské Kunstakademie. Vystavoval *Dům ur* (Haus ur), podivnou stavbu, do níž mohli návštěvníci vstupovat jen jednotlivě v několikaminutových intervalech. Zdánlivě mírumilovná konstrukce skrývala uvnitř kombinaci schodišť a meziprostorů, které nikam nevedly, nízkých stěn, šikmých stropů a slepých oken a dveří.

V jejím nitru byl divák – odkázaný pouze sám na sebe – zajatcem dezorientace a metafyzického strachu. I když *Dům ur* objektivně nepůsobil děsivě, přízračností jej nabíjela divákova nejistota a všeobijmající pocit stísněnosti. Jeden z kritiků trefně nazval návštěvu Schneiderova domu pekelnou jízdou do oblasti nevědomí. Návštěvník se ocitl v pasti, v níž doslovně prožíval nestabilitu vlastního bytí.

Již první dojmy z *Domu ur* signalizovaly, že tato práce je úzce spojena s autorovým prožíváním světa. Každý detail vnitřních prostor byl – podobně jako věta z textu Franze Kafky – odrazem zjitřené citlivosti jejího autora. Hned při svém debutu dostal Schneider Velkou cenu benátské přehlídky. Toto ocenění ho – jak se dalo očekávat – ani v nejmenším nezměnilo.

Výzkumy vlastní odlišnosti

„Pocházím z expresivního kouta,“ poznamenal kdysi Gregor Schneider. Tato věta jinak zamlklého introverta by se neměla zaměňovat se zaběhanou představou o expresionismu německé provenience.

Základem autorova postoje je vědomí radikální odlišnosti, a tudíž jakési nepříslušnosti k vnějšímu světu. Nejlépe o tom svědčí Schneiderovy pubertální experimenty s vlastním tělem. Jako čtrnáctiletý se nahý ponořil do vany s barvou, kterou na sobě poté nechal zaschnout; zakopal se v díře, kterou si sám pro tento účel předtím vyhloubil.... Skákal z větví jednoho stromu na druhý a přitom si představoval, že s roztaženými rukama plave z jednoho světa do druhého. Nejintenzivnějším, nejsilnějším výrazem jeho tehdejšího stavu byl opakovaný osvobozující výkřik, který zachycoval fotokamerou.

Když mu bylo sedmnáct, dostal od otce-továrníka darem dvoupatrový obytný dům v porýnském Rheydtu. V následujících patnácti letech ho uvnitř přetvořil v přízračný labyrint, jímž se při stavbě *Domu ur* inspiroval. „Motivací mé práce je věnovat se neznámému. A čím více se jím zabývám, tím je mi záhadnější. Zdali se svou činností izolují od vnějšího světa, nebo naopak prorážím otvor mezi mnou a světem za zdmi – to přesně nevím,“ komentoval svou tehdejší práci.

Do světa!

Po velkém úspěchu na Benátském bienále byl Gregor Schneider chtě nechtě donucen exponovat se i mimo rheydtský dům. Přijal nabídky na místo hostujícího profesora na uměleckých školách v Amsterdamu a v Los Angeles, dva semestry přednášel na Vysoké škole výtvarných umění v Hamburku. Především ale vystavoval části *Domu ur* nebo jejich variace na různých místech v Evropě i v USA. V roce 2004 v Londýně dokonce jeden podobně přebudovaný dům zabydlil osobami a nazval ho mnohoznačně *Schneiderova rodina*.

K rozhodujícímu obratu v Schneiderově tvorbě ale došlo až o rok později. Tehdy nabídl Benátskému bienále, že na náměstí sv. Marka postaví 15 metrů vysokou černou krychli. Možné asociace s Kaabou, svatým poutním místem muslimů ve městě Mekka, považovali organizátoři za tak nebezpečné, že mu

povolení k realizaci nedali. Po dalších neúspěšných pokusech o provedení tohoto projektu v Německu se mu nakonec podařilo černou krychli postavit letos před hamburskou Kunsthalle, a to v rámci výstavy *Malevičův Černý čtverec*. Tato práce znamenala definitivní odpoutání se od magnetického působení rheydtského domu – Gregor Schneider se začal více inspirovat vnějším světem.

Totální izolace

Svědčí o tom jeho současná výstava v düsseldorfském muzeu Kunstsammlung K21, nazvaná *Bílé mučení*. Vchází se do ní opět jednotlivě v tříminutových intervalech. Už otevření vstupních, zvukově izolovaných dveří v suterénu muzea vyžaduje od návštěvníka značnou námahu. Pak se před ním zjeví dlouhá chodba bílého, zvukově zcela izolovaného prostoru, zaplaveného oslnujícím neonovým světlem.

Gregor Schneider: High Security and Isolation Cell, 2005–06. Pohled do instalace: 4538 km. MDD Museum Dhondt-Dhaens, Deurle, 2006. © VD Bild-Kunst, Bonn 2007

Jsme v nemocnici, ve vstupním areálu uzavřené psychiatrie nebo ve vězení? Na každé straně chodby je řada posuvných dveří, které jsou zamčeny. Některé lze otevřít a vstoupit do malých prostorů, připomínajících vězeňské cely. Jsou zařízeny co nejučelněji a působí zcela neutrálním dojmem – jejich cílem je realizace dokonalé, odlidštěné funkčnosti: snadno omyvatelný klozet z nerez, zelená pryčná potažená umělou kůží a okénko ve stěně, jehož mléčné sklo brání ve výhledu ven.

Už po několika málo minutách pobytu v této minimistnosti dochází k všeobecnému otupení smyslů. Prostor je dokonale zvukově izolovaný, jeho jedinými zvláštnostmi jsou nepříjemně zvýšená teplota a nasládlý pach. Všeobijmající ticho, které nás přepadá, je výrazem naprosté lhostejnosti světa vůči zde vegetujícímu individuu.

Z chodby návštěvník vchází do systému dalších prostor, kde ho ve tmě přepadne ostrý vítr z mohutných ventilátorů, a pak prochází několika labyrintovými prostory, v nichž může ztratit orientaci. Dveře každého z nich se po zaklapnutí automaticky zamykají. Pro únik z tohoto psychického teroru existuje jen jediná možnost – cesta vpřed k východu. V poslední místnosti nás čekají dveře, každé na konci schodiště, které snad vede ven (?). Na jedněch je spásný nápis EXIT. S ulehčením k nim po schodech stoupáme... Jsou zamčené stejně tak jako dveře na konci druhého schodiště. A cesta zpátky, odkud jsme přišli, je rovněž zablokována.

Dva fotografové, kteří mne před tiskovkou k výstavě v tomto posledním NO EXIT prostoru dostihli, měli vzniklou situaci za poruchu a snažili se ji mobilem oznámit centrále muzea. Spojení přes mohutné betonové stěny budovy nefungovalo. Po několika nekončících minutách se blokování dveří uvolnilo. Dopolední svět za dveřmi s nápisem EXIT se nám najednou zdál krásný a barevný, přestože se schylovalo k bouři.

Opravdu jen Guantánamo?

I když Gregor Schneider v katalogu výstavy uvedl, že jeho počáteční inspirací byly internetové fotografie z přísně střežené části guantánamského vězení, nazvané Camp V, nelze jeho výstavu redukovat tímto úzkým vymezením.

Schneiderovy práce nejsou instalacemi v tradičním smyslu, ale používají – a to je na nich inovativní – prostor jako umělecké médium. Jsou nové i tím, že diváka nutí, aby se nejen psychicky, ale i fyzicky podílel na procesu odkrývání souvislostí mezi zjevným a skrytým. A fyzická zkušenost je – jak známo – často mnohem silnější než intenzivní emoce.

I ve své nejnovější práci Gregor Schneider experimentuje s pocity nejistoty, strachu a ohrožení. Otázkou zůstává, zdali bude mít dost imaginace a inspirace, aby v tomto směru pokračoval i v budoucnu, aniž by se opakoval nebo dokonce sklouzl k pokleslým modelům thrilleru, které – na rozdíl od jeho prací – neotevírají prostory imaginace, ale jen dovedně apelují na archetypální vrstvy našeho podvědomí.

Autor přispívá do kulturních příloh MF Dnes, do Filmu a doby, Reflexu a polského týdeníku Polityka.

Gregor Schneider – Weisse Folter.

Kurátoři Julian Heynen a Brigitte Kölleová. Kunstsammlung K21, Düsseldorf, 27. 3. – 15. 7. 2007.

Čekání na alternativu

Kudy se ubírá divadlo po roce 2000

JIŘÍ ADÁMEK

Dokončení ze s. 1

Všechny pokusy o zmocnění se syrové reality zůstaly v rovině konvenčních inscenací, aniž by otrásl pasivní pozici diváka – pozorovatele. Ani v nejmenším jsme se nepřiblížili sociologicky orientovaným pokusům francouzským nebo třeba politicky útočné výpovědi německých umělců. Jedině režisér Jiří Pokorný se tematice coolness soustředěně věnoval v Činoherním studiu v Ústí nad Labem a v brněnském HaDivadle, jeho tvůrčí elán však v posledních letech vyprchal. A tak lze konstatovat, že od smrti Lébla ke zformování další režisérské generace dosud nedošlo a že oficiální divadelní scéna se ocitla ve vleklé, dodnes trvající krizi.

Chvilé pro alternativu

Ve chvíli, kdy činohra nedokáže opustit svá klišé a přiblížit divadlo životu, zdálo by se logické, že ke slovu přijde alternativa. A skutečně, právě v době kolem přelomu tisíciletí se začala (alespoň v Praze) výrazněji institucionalizovat. V roce 1999 vzniká studio Damúza, které nabízí prostor čerstvým absolventům DAMU, především alternativní větvi. V roce 2001 se otevírá taneční divadlo Ponoc. Ve stejném roce divadlo Alfred ve dvoře přebírá mladá generace a vytvoří vedle Roxy-NoD druhý prostor otevřený jednotlivým experimentálním projektům. V témže roce také zahajují činnost nezávislé skupiny, jako Farma v jeskyni a Krepsko, dnes již plně etablované na nezávislé scéně. A přece se nepodařilo ani v této oblasti překročit pomyslnou čáru, která odděluje konvenční scénický útvar od

Strýček Váňa v režii Petra Lébla. Foto (výřez) Bohdan Holomíček

zásadní události se sociálním přesahem, drobné formální výboje od opravdového novátorství. Proč tomu tak je? Vždyť nezávislí tvůrci nemají co ztratit: nemohou se holedbat stálým pracovním místem, důstojnými honoráři ani trvalou přízní publika.

Zhruba před rokem jsem se pokusil shrnout aktuální tendence pražské nezávislé divadelní scény. A tehdy jsem dospěl k závěru, že pojem „alternativa“, často zpochybňovaný kvůli obsahové vágnosti, má své opodstatnění: pojítkem

mezi nejrozumnějšími experimentálními projekty je totiž alternativní životní styl a pohled na svět. Jestliže si herci z nejkvalitnějších kamených divadel obvykle přivydělávají reklamou či televizními seriály, mezi „alternativci“ je něco takového pořád ještě (z různých důvodů) téměř nepředstavitelné.

Ale právě v přesahu divadla směrem k životním postojům (a naopak) je kámen úrazu. Představitelé nezávislé scény jsou hraví, vtipní, svérázní jednotlivci, kteří většinou ignorují

společenskou a politickou realitu, jež je obklopuje. Ještě osmnáct let po revoluci je v tomto neformálním společenství politická (v širokém slova smyslu) debata tabu. Dokud se však odpor ke konzumní, medializované a přetechtované společnosti nestane základním společným východiskem, k žádné skutečné *alternativě* nemůže dojít. Musíme si tedy počkat, až to konečně někdo riskne a prohlásí, že to s tím kapitalismem není úplně o. k.

Autor je režisér.

INZERCE

Essayit!

INTERNATIONAL ESSAY PRIZE CONTEST

Central European City – ESSAY IT!

Mezinárodní soutěž esejů s podporou International Visegrad Fund

Organizátoři

A2 kulturní týdeník (Česká republika), Tygodnik Powszechny (Polsko),
Revue K&S (Slovensko) a Magyar Lettre Internationale (Maďarsko)

Zadání eseje

Středoevropské město

Možná témata: ghetta, cyklistika ve městě, paneláky, děti ulice, squaty, zdi a ploty, hypermarkety, předměstí, pryč z centra města, nová architektura, ochrana památek, životní prostředí, motorismus, bývalé továrny, zahrádkářství, sochy ve veřejném prostoru, bezdomovci, industriální zóny, parky, noví bohatí – noví chudí, graffiti, správa veřejných prostranství, město jako svědek naší historie, ztvárnění města v umění apod.

Cena

- > Autor vítězného eseje získá hlavní cenu **1000 €**
- > Vítězný esej bude publikován, stejně jako eseje vybrané pro finále soutěže, ve významných literárních a kulturních časopisech ve středoevropském regionu. Organizátoři také plánují vydat po ukončení soutěže knihu v angličtině s širším mezinárodním dosahem.

Podmínky účasti v soutěži

- > Eseje mohou být přihlášeny v pěti soutěžních jazycích: angličtině, češtině, slovenštině, polštině a maďarštině. Občanství účastníků není omezeno.
- > Publikované eseje a eseje, které byly přihlášeny do jiné soutěže, nemohou být do soutěže přijaty.
- > Příspěvky do soutěže zasílejte poštou nebo e-mailem do **27. července 2007** na adresu sekretariátu. Rozhoduje datum poštovního razítka. Rukopisy se nevracejí.

Rozsah eseje

- > Přihlášený esej nesmí překročit uvedené textové limity: minimum 9 000 znaků, maximum 14 400 znaků s mezerami.

Soutěžní postup

- > Všechny příspěvky budou posuzovány anonymně. Sekretariát soutěže přidělí příspěvkům čísla a pod jednotlivými čísly je budou posuzovat lokální komise ve čtyřech zemích. Vítěz soutěže bude určen ve dvoukolovém hlasování. Z maximálního počtu 12 esejů (3 z každé země) předvybraných lokálními porotami určí hlavní porota vítěze soutěže.
- > Slavnostní vyhlášení proběhne v listopadu 2007 v Praze. V přípravě je workshop spojený s vyhlášením, kterého by se mělo účastnit všech 12 finalistů.

Předseda hlavní poroty: Karl Schlögel (Německo)

Kontaktní informace – sekretariát soutěže

Central European City – ESSAY IT!
A2 kulturní týdeník, Americká 2, 120 00 Praha 2, Česká republika
e-mail info@essay-it.com

Další informace a podrobná pravidla na www.essay-it.com • Visegrad Fund

Otázka perspektivy

O čem mluvíme, když říkáme „regionální divadla“? Chlubíme se divadelním nadstandardem, přesto divák volí: divadlo, nebo Ordinace v růžové zahradě? Zvláštním fenoménem napříč regiony jsou „pendlující“ režiséři a inscenace bez názoru.

Jana Bohutínská

Napsat úvahu o regionálních divadlech vypadá na první pohled jako jednoduché zadání. Jenže vzápětí je třeba se ptát, co to regionální divadla vlastně jsou. Hned na začátku svého uvažování jsem narazila na problém perspektivy. „Perspektiva je jednou ze složek reality,“ napsal Ortega y Gasset v *Úkolu naší doby* a to může být mottem tohoto textu.

Praha, divadelní region

Běžně a v (občas) předsudečném pragocentrickém teatrologickém žargonu se za regionální divadla označují vlastně všechna, která leží mimo hlavní město. To ale jenom nahrává tradiční a dnes už myslím zbytečné brněnsko-pražské řevnivosti. Přísně vzato je regionálním divadlem stejně tak divadlo ve Zlíně nebo v Šumperku, jako v Brně, Ostravě či Praze.

Vezmu-li to z evropské perspektivy, respektive třeba z hlediska Unie evropských divadel, jsou „regionálním divadlem“ asi všechny divadelní aktivity v České republice. Evropský rozměr dává u nás regionům také mezinárodní festival v Hradci Králové Divadlo evropských regionů.

Zdá se tedy, že jediná perspektiva, která má smysl, je perspektiva každého jednotlivého regionu, jehož politická reprezentace, diváci, umělci i kritici se ke svému divadlu nebo ke svým divadlům nějak vztahují, mají pro ně jisté významy, divadla v nich vzbuzují očekávání. A samo divadlo se pak zase dál poměřuje s dalšími regiony, ať už je to ten bezprostředně sousedící nebo Praha, Brno, Ostrava či zase naopak regiony za hranicemi Česka. A jsme-li v Praze, připadá mi lepší používat označení mimopražská divadla, jako čistě popisný termín, bez jakéhokoliv hodnotícího zabarvení. Protože řekneme-li regionální, říkáme podle mne zároveň i pražské.

Jinde a jinak, přesto stále stejně

V souvislosti s mimopražskými divadly je třeba zmínit cestování režisérů. Někdy dokonce s jedinou hrou – například v poslední době Ladislav Smoček na trase Praha – Plzeň (Chiarelliho *Maska a tvář* či nejnověji Štechovo *Třetí zvonění*), Zdeněk Černín mezi Brnem a Opavou (*Marie Stuartovna*) nebo Lída Engelová (Nicholsova *Hra vášní* v Plzni,

Hradci Králové a v pražském Rokoku). „Pendlující“ režisér rovná se pendlující divadelní hledisko, vize, která se střetává s praxí, herci, dramaturgy, případně i byrokracií různých souborů, pozměňuje se pod jejich vlivem, ale zároveň všude vnáší něco svého, konstantního a neměnného, nezřídka zkamenělého.

Otázkou je, do jaké míry jde jen o tvůrčí recyklaci a pro divadlo pouze o cestu, jak relativně lehce dostat na repertoár slušnou (v lepším případě) prověřenou inscenaci. O přivýdělku pro režiséra nemluvě. Nejzajímavějším případem je divadelní replika typu *Hadrián z Římsů*, kterou režíroval Ivo Krobot v pražském Národním divadle podle inscenace v Činoherním klubu. Tady už nešlo o nic jiného než o trestuhodnou ostudu a totální nedostatek invence a zdravého rozumu, a to především ze strany dramaturgie ND.

Neméně pozoruhodným (tentokrát však kladným) fenoménem je propojení pražského Divadla Komedie a Činoherního studia z Ústí nad Labem, které začalo vlastně katastrofou – povodněmi a zničeným ústeckým divadlem s nuceným provizoriem v Setuže. Dnes obě scény patří k tomu lepšímu, co u nás můžeme v divadle vidět, a vlastně jsou dobrou ukázkou relativizace a rozostřování tradičních „regionálních“ hranic.

Důležité je i to, kam se houfně (myslím diváky i odbornou divadelní obec) jezdí za největšími a nejdůležitějšími divadelními festivaly mezinárodními i domácími: Plzeň, Hradec Králové, Ostrava, Brno (divadelní školy). To jsou nesporná divadelní centra.

Domácí divadelní nadstandard

Každý kraj má nejméně jedno divadlo se stálým souborem, ať už pouze činoherním nebo dokonce i s operním či baletním, a mnoho dalších, menších, na různé bázi fungujících divadélek a stagion, což je evropský nadstandard. Pracují samozřejmě často za nesrovnatelných podmínek, nejen finančních, ale i s ohledem na publikum a historii dané oblasti. Je diametrálně odlišné dělat divadlo v Liberci a třeba v Šumperku, anebo provozovat stagionu v Krnově.

Vzpomínám v této souvislosti na povyk, který způsobilo zrušení stálého souboru v divadle v Karlových Varech a na svoji poslední tamější návštěvu: Havlovo *Largo desolato*, repríza ne zrovna vydařené inscenace, v hledišti hrstka diváků. Zrušení souboru možná bylo příliš radikální řešení, jenže proč uměle udržovat při životě moloch, který místní publikum nezajímá, respektive který publikum nemá? Je to drsné, ale bez poptávky nemá nabídka smysl.

Divadlo, nebo seriály?

Co může být smutnější než řemeslně dobře zvládnutá inscenace bez názoru? Nejhorší není odcházet z divadla a kritizovat režii nebo herce, ale nevědět, proč se představení

vůbec hrálo. Tenhle otazník vyvstává v divadlech napříč Českem. Jenže když jediné divadlo ve městě nebo dokonce v kraji hraje, aby hrálo, ale nikdo neví proč a co říká, je to přinejmenším problém. V centrech si lze vybrat, ale na menším městě buď strávíte nemastný neslaný večer v divadle, nebo doma u televize. Nakonec taková beznázorová inscenace, často bez jasné poetiky, pojatá v jakémsi širokém a univerzálním realistickém duchu, v nekonfliktním bezčasí, plní stejný účel jako televizní seriál: je určena k momentální konzumaci.

Takže více konfrontace: hostování, festivalů, kritiky, ale i sebereflexe. Přesto si myslím, že kdekoliv, v jakémkoliv divadle se hned zítra může stát zázrak. Zrodí se herecká, režisérská, dramaturgická či dramatická hvězda, vznikne geniální inscenace. Nebo alespoň čímkoliv nadprůměrná a zapamatovatelná. Ještě je ale nutné zařídit, aby o tom všichni věděli.

Autorka je divadelní kritička.

Opera je mrtvá. Ať žije opera!

Jestliže jsem si ve své nedávné recenzi na operní inscenaci (A2 č. 22/2007) posteskl nad dramaturgií našich operních domů, jestliže jsem s úsměvem píchl do vosího hnízda, které je přeplněné dramatickými operními včelami 19. století, bude nutné, a přiznávám, že to činím i z vlastní zvědavosti, poohlédnout se nazpět, nakolik byla má výtkta oprávněná.

Milan Černý

Jednou z možností, jak oživit klasický repertoár, a děje se tak poměrně často, je nastudování díla, které si našlo své místo především v hudebnědramatických dějinách. Divadla tím vytvářejí kontrastní tvář k tomu všemu, co běžně hrají. Projekty bývají mnohdy nákladné a jsou zařazované doplňkově. Problémem bývá především návštěvnost. Hrstka operních fanoušků zaplní první hrací termíny a zbývající uvedení připomíná prořídlá klubová setkání. Divák nechce riskovat vložené peníze do pochybných, neproověřených a jemu neznámých děl. Najde-li však odvahu, může být odměněn velkým zážitkem.

Nápaditými projekty hýřila dramaturgie Státní opery Praha od svého vzniku, uvedla například méně známou operu *Šarlatán* Pavla Haase, *Zásnuby ve snu* Hanse Krásky, dále operu Emila Františka Buriana *Bubu z Montparnassu*, *Polského žida* Karla Weise. I Národní divadlo, které má zušlechťování diváka uvedeno přímo i ve svém statutu, uvedlo několik zapomenutých titulů (např. Rameauova *Castora a Polluxe*, kritizovaný předsmetanovský triptych z děl Jana Bedřicha Kittla, Františka Škroupa a Leopolda Eugena Měchury, dále *Ilseino srdce* Rudolfa Karla, *Krappa* Marcela Mihaloviciho a mnoho dalších).

V závěsu za první scénou jsou pak všechny oblastní operní domy v Opavě, Ostravě, Olomouci, v Českých Budějovicích a Plzni. Výrazněji se prezentovaly v nastudování domácích skladatelů Josefa Bohuslava Foerster, Otakara Ostrčila, Rafaela Kubelíka a Jaroslava Křičky, ale i mladších Jindřicha Felda, Ilji Hurníka, Jiřího Štěpánka, Zdeňka Lukáše a Jana Klusáka. Výčet je jen malým zlomkem z konečné bilance, tato divadla si většinou z finančního hlediska (divácký zájem) nemohou pestřejší dramaturgii dovolit. Poptávka v těchto případech bohužel rozhoduje. Přesto se podařilo uvést i současná původní díla. V Národním divadle to byl například *Jeremias* Petra Ebena, *Montezuma* Lorenza Ferrera a *Nagano*

Martina Smolky, ve Státní opeře Praha *Faidra* a *Oráč a smrt* Emila Viklického.

Opera kdekoliv a jakkoliv

Turisticky hojně navštěvované jsou operní podívané v zámeckých divadlech v Českém Krumlově a Mnichově Hradišti. Dramaturgie využívá místních podmínek, které jsou specifické a mnohdy určující i v případě hudebního nastudování. Nejedná se o přísné rekonstrukce, hraje se s chutí, radostí a často se počítá i s divákovou benevolencí. Ta je konečně nutná u většiny festivalů a turistických lákadel.

Obdobně vypadají i různá studijní a absolventská představení hudebních škol (JAMU, HAMU a pražská konzervatoř). Mnohé soubory, věnující se i současné opeře, vzešly právě z těchto míst. Především v posledních letech je je takových pěkná řada: sdružují mladé nadšence, kteří se vypracovali ve velmi kvalitní soubory (Ensemble Damian, Komorní orchestr Berg a další). Dětská opera Praha pod vedením pěvkyně Jiřiny Markové-Krystlíkové, která dokazuje řadu let, že i docela malí zpěváci mohou vytvořit veliké divadlo, je dalším možným „učilištěm“ pro budoucí operní tvůrce. Dalším typem mnohdy levnější prezentace bývá koncertní nastudování v rámci abonementní řady. Dlouhou zkušenost má FOK, pro něž dirigent Jiří Kotouč vybírá barokní repertoár Georga Friedricha Händela (*Alcina*, *Rodelinda*, *Rinaldo*) a jeho rivala Giovanniho Bononciniho (*Astarto*). Jedná se víceméně o jakési seznamovací a edukativní ochutnávky.

Opera žije?

Hudební festivaly často přebírají úlohu popularizátorů opery jako takové. Mnohdy však celková úroveň pokulhává za jinými cíli. Nejpřehlednější je možné tuto skutečnost vysledovat při festivalu Opera, pro který vybírají prezentaci své dvouleté práce divadla sama. Dramaturgický tah na diváka, který v podobě neznámé opery divadlo učiní, může vést k nesprávnému hodnocení díla samého. Inscenátoři zápasí s titulem, dohání všechny nedostatky a komplikace. Výsledek je rozpačitý a zbytečný. V takových případech je mnohem lepší zanechat titul dalšímu „spánku“.

Francouzský skladatel Pierre Boulez již v šedesátých letech požadoval obrazné vyhození operních domů do povětří. Jasně formuloval problematiku zavedených manýr, které vedou jen k archaické a neživé prezentaci tradičních a stále se opakujících dramaturgických plánů. Divadla jsou muzea. Architektura divadel svazuje a diktuje, často se brání jiným hudebně dramatickým koncepcím. Současný autor trpí při představách, že jeho dílo bude žít a žít v plyši a v anonymním a nezávazném kukátkovém prostoru. Jde to jistě i jinak. Dokladem toho je mnoho projektů v experimentálních prostorech. U nás je najdeme například v divadle Archa nebo v Roxy. Souborů, které se nebojí uvádět současná aktuální díla, je snad dost (Ensemble Opera Diversa, Klub pro současnou operu atd.). Bohužel i tyto produkce mohou být nákladné a přinejmenší si, že hledat na ně sponzora je nadlidský a mnohdy marně vyčerpávající úkol.

Praha stále čeká na slibovaný prostor, kde může současná opera žít podle svého. Těch reprodukčních je v republice dost. Nemá-li opera ustrnout, není možné stavět její dramaturgii na krotkém opakování známého a ověřeného. Jako by se vytratil duch hudebních experimentů šedesátých a sedmdesátých let. Projekt současné opery v Národním divadle *Bušení do železné opony* potvrdil, že pokud existuje zázemí a podpora, dostaví se i chuť a nápady.

Mé postesknutí v úvodu potvrdilo složitou situaci opery na dnešním jevišti, stále je zálibou pro užší kruh fanoušků. Možná proto je nutné začarovaný kruh překročit novými pohledy, novými cestami a odvahou. Vratme opeře její životnost, vyrvěme slovo opera z muzejní vitríny a postavme jej mezi nás.

Autor je teatrolog.

Romeo a Julie v západočeském divadle v Chebu. Foto archiv divadla

Doctor honoris causa

Stručná zpráva o současném tanci v Čechách & Pia desiderata

Jak si vede náš tanec ve srovnání se zahraničím? Co ukázala přehlídka Tanec Praha a máme u nás nějaké naděje do budoucna?

NINA VANGELI

24 Preludes by Chopin. Foto Marie Chouinard

Tak by to mělo správně být: po několika letech je v Praze znovu péčí festivalu Tanec Praha soubor Compagnie Marie Chouinard z Montréalu. Rektor Karlovy univerzity uděluje choreografce titul, v přeplněné aule filosofické fakulty ji studenti zahrnují otázkami a ovacemi, fakulta humanitních studií zakládá následně nová pracoviště – laboratoř současného tance a katedru tanečních studií. To jsem ale předběhla dobu. Pravdou je zatím první krok: Compagnie Marie Chouinard vystoupila s obrovským úspěchem v Praze. Při minulém hostování 2001 zde choreografka uvedla sérii sol, která většinou stavěla původně pro sebe; na programu byla i ta, kterými se zjevila na konci osmdesátých let jako pravá reinkarnace Nižinského, interpretačního i choreografického génia začátku 20. století.

Androgynní štíhlý zjev tanečnice jako Faun z Debussyho *Faunova odpoledne* byl odpovědí na někdejší skandální Nižinského dílo; moment, kdy si tanečnice utrhne z hlavy jeden z beraních rohů, přiloží do rozkroku a vytvoří tak obraz fauna v erekci, který hledí tváří v tvář ještě nerozluštěnému vesmíru, byl velmi nekonformní. A příliš nekonformní byla o téměř dvacet let později bizarní sóla Marie Chouinard i pro mnohé Pražany – když třeba tanečnice s pomalou obřadností vypila sklenici vody a pak se zvonivě vyčůrala do kýble, nad níž se stejně obřadně rozkročila.

Letos však bylo přijetí jejích tentokrát ansámblových děl – *Svěcení jara*, *Chorale* a *24 Chopinových preludií* – bezvýhradné. Marie Chouinard je argonaut, astronaut, perfekcionista i ironický průzkumník tělesného vesmíru. Na své cestě se dobírá až samé podstaty vesmírné krásy. I diváci dosud současným tancem nezasažení ho teď vzali zplna na vědomí. Tuto taneční univerzitu pro široké divácké vrstvy Praha krajně potřebuje. Smůla je, že Marie Chouinard nasadila latku velmi vysoko – pro diváky i pro organizátory. Nebude tak snadné pro jedny ani pro druhé zakusit/poskytnout napříště stejně mohutný zážitek.

Respekt pro tanec

Zahraniční impulsy stály i v pozadí pozitivního rozvoje současného tance v Čechách. Také zájem diváků, můžeme-li soudit z nabítek sálů probíhajícího festivalu Tanec Praha, enormně vzrostl. Diváci do zóny tance přicházejí různými branami. Někteří s apriorními představami, které k jejich (ne)příjemnému překvapení neplatí, jiní jako nepolíbené paní, schopné nalítnout prvnímu, kdo se pohne pro ně nezvyklým způsobem. A novináři – ti nemají před prostými diváky celkem žádný předstih. A kde by ho také získali, když prvních pár mých úvodních řádek je dosud pouhým desideratem. Realitou naopak je, že současný tanec je v denním a kulturním tisku obětí informační blokády. A schází také ve vládních dokumentech.

Nicméně došlo právě k drobnému průlommu. Týdeník Respekt se letos rozhodl udělit cenu za závažné choreografické téma. Získal ji Slovák Viliam Dočolomanský a jeho soubor fyzického divadla Farma v jeskyni za taneční inscenaci *Čekárna* (recenze viz A2 č. 19/2006). Jeho středoevropským tématem jsou deportace, emigrace, kufry, člověk ve spodním prádle tváří v tvář násilí dějin. Je to neurotické a paranoické poselství střední Evropy.

Druhou nominaci získala Rumunka Ioana Mona Popovici a soubor Nanohach za taneční inscenaci *Portrét*. Artaudovská krutost je zrní, které se v naší „jiné“ Evropě obzvláště dobře ujímá. Ioana Mona jí dává průchod skrze dětské hry, toto zrcadlo mocichtivých choutek a syndromu stáda. Jako taková je tato taneční inscenace i latentně politická.

Nominace Respektu vskutku označily dva vrcholy letošní pražské sezony (nakolik se ovšem dá umělecký výkon měřit a vážit). Je tím také řečeno, že tanec je nadnárodní záležitost. To neznamená, že rezignuje na vyjádření genia loci; naopak. V těchto dvou tanečních vizích krystalizuje obraz střední Evropy, její mentality, její emocionality, její

krutosti a její ironie. S představeními jako *Čekárna* či *Portrét* se už odlišuje taneční poetika střední Evropy, svébytného estetického prostoru, svébytné zóny na mapě současného tance. Už nejsme ve stadiu pouhého poklusávání za západními tanečními technikami a koncepty. Takový tanec pak je schopen vstoupit do veřejného diskursu. A to je cíl, k němuž musí současný tanec spět. Vstup na univerzitní půdu je tu důležitým krokem.

Mentalita cudných panen

Ovšem – zdaleka ne pro všechny naše tanečníky a choreografy je veřejný diskurs metou. Převládá mezi nimi mentalita cudné panen, která si zakládá na své privátní nedotčenosti. Však je také neofoukl duch univerzity. Nicméně se spontaneitou sobě vlastní si klestí tak jako tak cestu vpřed – za zmíněnými špičkami sezony už čeká plejáda nadáných (nejenom) mladých choreografů, kteří mají různé originální vize a různé adresáty. Přehled o nich dává jednak Česká taneční platforma (která je přehlídkou zisků sezony a předkolem Tance Praha), jednak Duncan Center Profi Dance Profile (Duncan Centre je neobyčejně úspěšná taneční škola, která dodává české scéně jeden talent za druhým. Opět se obloukem dostáváme ke kardinální otázce vzdělání tanečníků.) Na obou letošních přehlídkách zazářila následující jména, která se větví do dvou linií, z nichž možná časem vzniknou silné stvoly. Máme zde „arkánovitou linii“ současné choreografie, představovanou jmény jako Lenka Bartůňková, Kristýna Celbová, Dora Hošťová, Dagmar Chaloupková, Lenka Ottová, Jaro Vinařský, Michal Záhora. Silná je i „linie taneční klauziády“, ke které inklinují Jan Beneš-McGadie a Vojta Švejda, skupina Krepsko, Marta Trpišová a Jana Hudečková.

Věřím, že naše talenty i naši diváci vstřebají master-class Marie Chouinard ku prospěchu svého osobního růstu.

Autorka je taneční publicistka.

INZERCE

Snad je neztratíme

Midi Lidi vydali debutovou desku

ONDŘEJ STRATILÍK

Domácí elektronická hudba dosud čekala na projekt, z jehož produkce by číselo čisté pozérství a přístup k produkci jako k modernímu umění. Midi Lidi tento svěží odér na lehce stagnující českou elektronickou scénu přinášejí. Samozřejmě se dá polemizovat, jestli se svými hudebními výboji nezařadili vedle „exotů“, jakým je třeba Ježíš táhne na Berlín. Právě z jeho hudby vane ona usilovně vytvořená umělina bez jakéhokoli návodu k použití. Ovšem album *Čekání na robota* tříčlenného projektu Midi Lidi promlouvá jinou řečí: hudba sice není určena k jednoduchému konzumu, ale zároveň z ní muzikanti nevytvořili jen opus vhodný k teoretickému zkoumání v galeriích. Nejčastěji bývají Midi Lidi charakterizováni jako čeští Kraftwerk, a dlužno říci, že tomuto přirovnání se ubráníte jen těžko. Hned úvodní skladba *Láska* upomíná na kraftwerkovský tradiční *Radioaktivität*. Midi Lidi při kon-

certech navíc skutečně vypadají jako lidské stroje z videoklipu *We Are The Robots*.

Ovšem proč strašit nepůvodností hned ze začátku? Petr Marek, Markéta Lisá a Petr Holoubek si našlápli k něčemu mnohem originálnějšímu a brněnské vydavatelství X Production je v tom podpořilo. Trio se snaží na první pohled promlouvat k posluchačům jednoduchým analogovým jazykem. Nicméně jak se album blíží ke svému konci, slova se stávají srozumitelnějšími, údery divočejšími a celý původní koncept „poklidné trojice za laptopy se sklony k psychickému automatismu“ se drolí. Ze zakrslých experimentálních kořínků vyrůstají motivy použitelné na pátečních tanečních parties. Strohá pochodová tempa doprovázená sekvencerem nařezanými vokály, odríkavajícími mírně polopatické mantry typu „Jen sis tence vzdech, že existence zde tak jak na zájezdě polopenze je“, se přes breakbeatové pasáže přelamují do schůdného drum'n'bassu, doplněného recitací v češtině.

Retrofuturický koráb

Právě díky této stručnosti – Midi Lidi pracují jen s několika málo efekty, podepřenými minimem druhů beatů – slévá se *Čekání na robota* ve výsledku (rozuměj po vypnutí přehrávače) v homogenní materiál. Při poslechu sice snadno přivyknete jejich jazyku, který tu zdivočí a onde se promění v rudý samet, jenže ten vás pak ve zlomku vteřiny opustí. A v paměti zůstanou jen ty české, a přesto exoticky vyznívající průpovídky. Možná je to takhle správně, protože se už pomalu zapomnělo na to, že součástí muziky bývá i slovo. Jenže paradoxně jakési nutkání, potřeba hledat v existenci této desky opodstatnění či hlubší sdělení, přináší určité pochybnosti. Kdyby šlo o tuctovou nahrávku, rozhodně by na ni takto vysoké nároky nebyly kladeny.

Marek & Lisá & Holoubek nejsou žádní nováčci, s nonkonformní hudbou v Česku mají

dostatek zkušeností. Ovšem měli by počítat s tím, že takové zážitky nemají posluchači z okruhu X Production, natožpak jejich mainstreamoví kolegové. Na druhé straně – na alternativní polokouli planety hudby si *Čekání na robota* respekt a zájem získává. Jenže díky tomu, že album vyšlo u labelu oslovujícího i „nezúčastněné“, mohli Midi Lidi svůj „retrofuturistický“ koráb zamířit na větší počet posluchačů. Nestalo se tak a album zřejmě skončí v zaprášeném regále „experimentální hudba“.

Midi Lidi ukázali, že hudbu lze tvořit i na vytěžené měsíční krajině s minimem možností. Za tuhle cenu však muzika ztrácí náboj a sílu. Proto vyčkejme, zda se zde trio usídí, vztyčí vlajku a najde zatím ukrytý zdroj energie, nebo se přesune zkoumat úplně jiná ložiska. První možnost by byla nejlepším řešením. Autor studuje žurnalistiku na FSV UK.

Midi Lidi: Čekání na robota. X Production; 2007.

Midi Lidi aneb Robot táhne na Prahu. Foto www.sweb.cz/unarclub/MidiLidi.html

hudební zápisník

Postpunk, artfilm dnešní popkultury

Pavel Klusák

Proč v posledních letech tak stoupl zájem o postpunk, tedy muziku starou pětadvacet až třicet let? Snad že se i dnes nacházíme v nějaké postfázi a s napětím se ohlížíme, co z mutace žánru dokázali v tehdejší Británii vytěžit The Fall, Joy Division, PIL a This Heat, anebo na druhém břehu Atlantiku Television, Pèrre Ubu a zběsilci z newyorské „no-wave“ scény? Dnešní popoví hrdinové je citují jako vzory a inspiraci: ať už to jsou The Rapture, Liars, Interpol, The Killers nebo Franz Ferdinand, všichni vystupují jako znalci toho období, včetně povědomí o pozapomenutých kapelách. Jejich i naší znalosti nahrává i to, že populární britský publicista Simon Reynolds vydal dvě knihy o starší hudbě. Ta první, čistě postpunková, se jmenuje *Rip It Up And Start Again* (2005); právě vychází navazující *Bring The*

Noise, které mapuje vztah černého hip hopu a bílého rocku.

Reynolds se ocitl v pozici publicisty-prominenta. Dává rozhovory velkým médiím, stal se jakýmsi vykladačem nedávné historie hudební popkultury. Dá rozum, že někteří kolegové a aktivní posluchači na blížích mu dávají jeho superpozici patřičně sežrat. Ale Reynoldsova práce, jakkoli diskutabilní, upevňuje v západních médiích přesvědčení, že rock a pop má svou seriózní historii. Že může existovat něco jako poučený, pozornější poslech, díky němuž se třeba nahrávky z roku 1979 stanou blízkým zážitkem, který vypoví něco o tehdejší i dnešku. Na filmy nové vlny nebo starší literaturu uplatňujeme podobný pohled už dávno: proč tedy – bez přehnané studijní serióznosti, prostě jen soustředěně – nesledovat takhle i historická rocková alba? Patrně je to nejlepší způsob, jak jim porozumět.

Angloamerické časopisy i blogy vypiskly nadšením, když label Domino ohlásil, že na dvojalbum vydá v červenci reedici téměř všech dostupných nahrávek skupiny ze zmiňovaného období, tria Young Marble

Giants. Kapela z velšského Cardiffu existovala jen dva roky, v letech 1979–1981. Bratři Philip a Stuart Moxhamovi doprovázeli na baskytaru a klávesy nijak pevný nebo zvukný hlas Alison Stattonové. Kapela, která kladla důraz na prostotu a minimalismus, se často obešla bez kytary a vůbec neměla bicí. Dokonce automatický bubeník, který Źuká ke hře živých hráčů, není profesionální automat – v roce 1979 ještě Roland svou revoluční pětapadesátku neměl v oběhu, je to pásek s podomácku natočeným automatickým rytmem (pamětníci vědí, že takhle u nás vyráběl Lesík Hajdovský rapové snímky skupiny Manželé). Kapela hrála písničky dlouhé, asi jako mívával Ivan Mládek: dvouminutové postřehy, v nichž se naléhavý rytmus nevylučoval s introvertností. Ne že by trio sršelo optimismem, ale jejich hudba je zvláště „hezka“ a harmonická – což v postpunku není dvakrát běžné. Skupina prý měla za sebou čtyři koncerty (na které v Cardiffu chodilo kolem dvaceti diváků), když tehdy silný a vizionářský label Rough Trade nabídl podivínům smlouvu. Vyšlo album *Colossal Youth*, pak ještě dvě malé desky, John

Peel pozval trio do rozhlasového studia BBC, a pak už se Young Marble Giants kvůli osobním i hudebním rozepřím rozešli. Mně osobně znějí jako jedna z mála světových paralel české nové vlny osmdesátých let, místy třeba skupiny Dybbuk, ale přece jen je tam víc ležérnosti a patiny z britské scény.

Někdy se dá čist otravně moc vychvalování hudebních antihrdinů-introvertů, kteří se údajně vůbec nehodí do pop-music, nedokonalých vokalistů, s jejichž civilností se dá stárnout, antihvězdných zjevů, kteří s sebou na pódium vlácejí své problémy... Nic z toho není záruka kvality, nic z toho nenapovídá, že by mělo jít o hudbu hodnou mimořádného doporučení. Když slyšíme Young Marble Giants, zase se nám připomene: všechna pořádná hudba je hudba individualit. Rychlá hesla (postpunk, skepse, „tři hodiny krásných depresí“) nemusejí lhát, ale nevystihují podstatu.

Dnešní éra nemusí mít jen nálepkou *post*: pokud už se během ní vžije i pozorný přístup k historické popkultuře, bude zároveň jedním pozoruhodným začátkem.

Autor je hudební publicista.

...a bude hůř

Marasmus normalizace bez oklik

Česká kinematografie nejspíš potřebuje radikální kroky k tomu, aby zase začala diváky inspirovat. O jeden takový se pokusili režisér Petr Nikolaev a producent Čestmír Kopecký. Zfilmovali undergroundový román Jana Pelce ...a bude hůř a distribuují ho po hospodách a klubech.

PAVEL SLADKÝ

Kniha Jana Pelce má tři části, z nichž pro film Petra Nikolaeva sloužila jako předloha ta prostřední, Děti ráje. Titulními dětmi se míní chlastající, fetující a pokud možno nepracující část „undergroundu“, která se bez návaznosti na disent, exil, ale i intelektuální underground ve větších městech pokoušela existovat stranou totálně zpolitizované historické skutečnosti komunistického režimu. Hlavní postavu příběhu, Olina, obklopuje kriminální prostředí, do kterého totalitní chápání občanských práv a povinností vytěsnilo i některé legitimní způsoby existence. Syžet filmu se skládá z epizod – aktivit Olinových kamarádů. Fotbalový mač, srážky s policií, shánění razítek potvrzujících zaměstnanost do občanky a pochopitelně – nejčastěji – zpíjení se pod obraz.

Rovnýma nohama do tesilu

Kromě výjimečné distribuce – na film až na výjimky nelze narazit v kinech – se *...a bude hůř* od ostatní produkce odlišuje i svými technickými parametry: snímek byl natočen na černobílý 16mm materiál s nepříliš dokonalým zvukem a technologicky evokuje právě zhruba dobu normalizace. (Pro zábavný zážitek z kontrastu a navození znesvářčujících normalizačních atmosfér běží před některými z projekcí krátký dobový film silně instruktážního charakteru o zodpovědných a nezodpovědných otcích chlapců z jedné základní školy...)

Za kamerou byl při natáčení Diviš Marek (*Dívoké včely*, *Městečko*, *Nuda v Brně* ad.). Jeho „špinavé“, někdy poměrně tmavé, ale přehledné snímání dobře navozuje syrovost prostředí a zúžený životní prostor hrdinů. Hlavní role připadly nehercům, známější tváře herců (Radomil Uhlíř, Mirek Škulčty) nebo představitelů undergroundu (Vratislav Brabenec, Pavel Zajíček) se objevují pouze ve vedlejších rolích. Zdaleka ne všechny dialogy neherci zvládají

Kompendium undergroundové existence. Výřez z plakátu k filmu *...a bude hůř*

Foto www.filmabudehur.cz

a film má tak řadu slabých míst; nejsilnější je *...a bude hůř* pochopitelně tam, kde naturšci mohou hrát pouze tělem. Typové obsazení Olina, máničky se svěšenými koutky úst, které střídavě vyjadřují titulní skeptické úsloví anebo mají lehce odbojně vypadající posměšek, a jeho kamaráda Špíny s exoticky vyhlížejícíma očima (Filip Kaňkovský), je nicméně velmi přesné. Značným zklamáním jsou jen ty herecké výkony, které z příslušníků Veřejné bezpečnosti dělají příliš jednoduchého nepřítele, bestiální omezence s pěnou u pusy.

Petr Nikolaev přistoupil k Pelcovu textu (ve spolupráci s autorem předlohy) velmi pietně. Při srovnání filmu s textem vynikne citlivé odbírání epizodních postav i situací tak, aby bylo vždy zachováno jádro situace. Vybraná prostřední část románu je klíčová a snímek jde *in medias res*. Nijak diváka na dobové podmínky neadaptuje, nevysvětluje situaci ani predispozice postav. Soustředí se na náraz životní situace hrdinů za pomoci co nejvyšší míry autenticity. Jednou z vad tohoto zúžení je, že film nevystihuje generační konflikt prorežimních otců a matek-komunistek a jejich „nepovedených“ dětí – ten je totiž jádrem první části Pelcovy knihy, Děti rodičů. Konflikt se soustřeďuje na synchronní společenský vztah centrum – periferie. Z hlediska dnešní společenské situace může vyvolat údiv, že jednou z vypuštěných epizod je i velký konflikt s polskými přistěhovalci v severních Čechách.

Nikolaevovo dílo zachovává odstup od současnosti, nevtažuje do hry možnosti aktualizací interpretací a chce setrvat jakoby cele v sedmdesátých letech, z nichž nevykročí ani jediným filmovým okénkem. Film funguje jako jednolitý blok, útržek bezvýchodného pocitu. Tomuto pojetí obětuje *...a bude hůř* jak vysvětlení toho, co Olina motivovalo k útěku z normalizované normality jeho rodiny, tak potenciální souvislosti se současností.

Dědictví undergroundu

Předcházející filmovou prací Petra Nikolaeva také provázel respekt k předloze. Nikolaev režíroval nejen *Báječná léta pod psa* (1997) podle Vieweghovy předlohy, jak s lehkou ironií připomněla většina recenzentů filmu, ale také *Kousek nebe* (2005) podle povídky Štěstí Jiřího Stránského. Tento opus v rámci českého mainstreamu celkem neprávem zapadl. Už tady se objevila řada známých hereckých tváří pouze ve vedlejších rolích, zatímco jako mukl Luboš zazářil Jakub Doubrava; film navíc doprovázela nekonvenční hudba Marti-

na Smolky. I pro *Kousek nebe* ovšem platí výše vznesená výhrada proti hereckému ztvárnění komunistických fízlů, popírající frázi o tom, že záporné charaktery se vždy hrají nejlépe. Nikolaev má, do jisté míry i díky režii literární revue Třistatřicetři, blízko k literárním adaptacím české literatury a vydává se směrem, který by mohl přinést ještě výraznější výsledky. Nejde přitom o prvoplánový antikomunismus, ale o určitou snahu nezpronevěřit se při vyprávění příběhů ani duchu předlohy, ani minulosti. V doslova tragickém kontextu dalších adaptací poslední doby (*Milenci a vrazi*, *Krysař*, *Kytice*, *Román pro ženy*, *Účastníci zájezdu*, *Bestiář*, *Obsluhoval jsem anglického krále* ad.) se mi Nikolaev zdá být pro českou literaturu (z hlediska výběru i metod adaptace) zdaleka nejlepší producerskou volbou.

Hlavní otázkou nad *...a bude hůř* ale zůstává, jaký účel splní koncentrovaná snaha o co největší věrohodnost undergroundovému dědictví. Filmovými prostředky i navozováním atmosféry na projekcích (od propagačních plakátů typu „Reakce nikdy nespí“ až po prodej předrevolučních značek cigaret) se snímek pokouší zrušit dobovou distanci, zprostředkovat normalizaci co nejpádněji. Nové podoby nonkonformní existence dnes ovšem vypadají jinak a nejsou ve svých technologických i posttechnologických podobách tak sebedestruktivní, častěji představují avantgardu v komerčním prostředí. Prostředků a cílů undergroundu a jejich přenosnosti v prostoru a čase, a to v duchu skeptického titulu knihy, se dotýká i poslední část Pelcova svazku, Děti cest. Je to ta nejneurovnanější, stylově proměnlivá – možná v tom lze vidět nemalý díl undergroundové symptomatiky.

Ostatně Olin je také v knize nepříliš typickým členem party: v mezních situacích reflektuje, že asociální chování není cílem, mělo být pouze prostředkem. K čemu? Tuto otázku si jeho omezenější vrstevníci nepokládají nebo pro ně může být zodpovězena jen negativním vymezením – podstatné je nezvolit větší zlo konformity v podobě spořádaného života, bytu, televize, zaměstnání a tesilových kalhot. K čemu všemu se vztahuje důsledně pojatá undergroundová negace, bylo předmětem už dobových diskusí. Tím spíš se tato otázka týká adaptace, natočené s více než dvaceti letým odstupem.

Autor je literární a filmový publicista.

...a bude hůř. ČR 2007, 84 minut. Režie Petr Nikolaev, scénář Petr Nikolaev a Jan Pelc, kamera Diviš Marek, střih Jiří Brožek. Hrají Karel Židek, Radomil Uhlíř ad.

Zkuste rýmovat smrt

Jindřich Pokorný, který přeložil například Píseň o Nibelunzích, Goethova Fausta, Kleistovy hry a Rilkovu poezii, poukazuje na mezery germanobohemistiky, vysvětluje Pecharovo pravidlo a dokazuje, že válčit se má až do posledního výstřelu.

DANIELA IWASHITA

Ze zpětného pohledu se zdá, že pokud si český literát druhé poloviny dvacátého století zvolil cestu překladu, zvolil šťastně. Právě díky tomu se i za komunismu k lidem dostávala kvalitní literární díla v širokém měřítku. Vaše překladatelská práce je v tomto smyslu systematická, ale vaše profesní dráha velmi křivolaká. Jak jste začínal? Promoval jsem roku 1950 – celkem šťastnou náhodou. Studoval jsem filosofii a práva. Filosofii gruntovně, chodil jsem k Patočkoví. Po roce 1948, kdy zavládla takzvaná klukokracie, po nás šli. Ke klukokratům patřil i muž později nominovaný na řád T. G. Masaryka, Zdeněk Mahler, tenkrát zakalený soudruh. S dalšími revolučními horlivci vydával časopis Předvoj a v něm měl překrásné perly, třeba větu „Lenin, to je jasno v hlavě“ ... Na filosofické fakultě jsme tedy neobstáli, skončili jsme všichni u lopaty, kromě mě například Ladislav Dvořák, Petr Kopta – oba navštěvovali pověstný seminář Václava Černého.

Práva bylo možné zvládnout při filosofii, na přednášky jsme chodit nemuseli, dalo se studovat z učebnic a skript. Takže mě tam moc neznali. Horší bylo, že jsme se nepřihlásili do Československého svazu mládeže. Studentstvo se totiž mělo v rámci pokroku organizovat: „Dejte se všichni do ČSM, sice nemusíte, ale uděláte dobře.“ My jsme nemuseli, a tak jsme se nedali. Ti esčemáci se semkli do studijních kroužků, kde se údajně připravovali na zkoušky, a k těm zkouškám chodili vždycky ve svazáckých košilkách. Holky nadto zásadně nosily bílé fusekličky nad kotníčky. A pak všichni pochodovali v trojstupu a my jsme se táhli za nimi jako takový odpad, agenti buržoazie a živlové, kteří neprohlédli. Dělali jsme ovšem všechny zkoušky za jedna, ale vůbec jsme nepočítali s tím, že si půjdeme pro rouru.

Jak se vám podařilo práva dokončit?

Opět šťastnou náhodou. Z toho plyne zásadní poučení pro život: člověk nikdy nemá nic vzdávat. Válčí se až do posledního výstřelu. Protože vždycky se to může zvrtnout. Dneska někdo nedostane grant, a už začne lamentovat: „Jéje, to za nic nestojí, lidi, zanechte všech nadějí, kašlete na to, vždyť jsme úplně ztracený“ atd. Jenže i když věci vypadaly beznadějně, v padesátém roce najednou začal mít režim první obtíže. V ekonomice to začalo skřípat. A v západoevropských a amerických časopisech tehdy propukla oprávněná kampaň, že u nás není svoboda slova a že se pronásledují studenti na vysokých školách, že dochází k politickým prověrkám, k ideologizaci vzdělání apod. Naši papaláší zrovna chtěli podepsat nějakou smlouvu, která by jim vytrhla trn z paty, a tak vyhlásili: „Vždyť to není pravda, přijedte se podívat.“ A shora na fakulty vyslali tajný příkaz: „Pustit i nekroužkaře.“ Měli jsme tedy vyhráno, ovšem jen na čas.

Kam jste zamířil po promoci?

Samozřejmě že žádosti o místo jsme si dávali uměřené, přesto jsme chtěli pracovat v oboru. Podal jsem si na padesát žádostí. Všude říkali: „Bohužel už máme plno“ a takové ty výmluvy. Jedenapadesátý dobrák kádrovák mi poradil: „Mladej, nech toho, heleď, poslali nám na tebe posudek, že tě nesmíme vzít, že můžeš pracovat jenom ve výrobě.“ Tak jsem mu poděkoval a šel na Kladno. Dělal jsem přesně tam, kde se odehrává Hrabalova Majitelka hutí. A těm holkám nebožačkám jsme pašovali dopisy, nosili jsme jim jídlo, cigarety...

Tehdy jste už překládal?

Od Února mi bylo jasné, že se s tímhle režimem nemůžu zaplést. To by byl můj konec. Nezbylo než přijmout zásadu, že nad člověkem je betonový strop a že se musí zařít pod tím stropem. Protože nad něj se dostane jenom ten, kdo se přizpůsobí, a to my jsme nechtěli. Brzy jsme pak začali hledat, co všechno se dá pod stropem podnikat. Od základního pesimismu, že jenom házet lopatou, jsme došli k závěru, že to tak být nemusí.

A zase důležitá věc: dobrý učitel. Chodil jsem k Patočkoví do pokojové univerzity a hledali jsme možnosti. A v omezené paletě, která se nabízela, člověk hledáním a nalézáním došel logicky k překladatelství. Musel k tomu samozřejmě mít předpoklady.

Podle čeho jste si vybíral díla k překladu?

My jsme to tenkrát hodně táhli s Petrem Kop-tou. Specializovali jsme se na verše. Pokud se člověk nechtěl dostávat na nepříjemné pole, zvolil si klasiku. To znamená přijmout velkou překladatelskou kázeň, tedy verš, rým, to je všechno dvakrát třikrát obtížnější než verš volný, i když podotýkám, že pokud se opravdu poctivě překládá volný verš, není o tolik snazší. Ale když se český chytrák podívá na volný verš, nevidí na rozdíl od poučeného versologa Miroslava Červenky nic jiného než prózu o nestejně dlouhých řádcích. Nám se tím snížila konkurence, protože chlebaři se vrhali na snadné kšefty, a my jsme naopak koukali, jak bychom do české kultury propašovali co nejvíc hodnot. Protože každé dobré umění stojí v přímé opozici k vládě podprůměru a ideologie. Tenkrát se člověk naučil tomu čelit a dneska je to pořád aktuální. Jen tam, kde dřív byla politika, je dnes ekonomie, rozumí se takzvaná.

Když mluvíte o chlebařích: jak jste se překlady živili vy?

Měli jsme to rozdělené. Dělali jsme i chlebarny. Například Zábrana detektivky, ale ty detektivky byly slušné. Nebo Hiršal s Kolářem knížky pro děti. Ale nijak si tím nezažili. Převyprávěli třeba Barona Prášila, Hiršal tam uplatnil svou schopnost vládnout rýmovaným veršem. Nebo jsme si přivydělávali psaním písňových textů. A jak byla příležitost, tak jsme se jí chytli. Třeba americká lidové poezie, která byla v módě začátkem šedesátých let. Lid přece není jen v Česku, ale i v Americe. Tu omáčku, že trpí pod knutou kapitalismu, jsme přenechali jiným. A když jsme občas udělali nějakou písničku, dobrý text, dostali jsme honorář jako za půl roku práce na Goethovi. Když člověk s penězi rozumně zacházel, nechával si je na dobu, kdy dělal toho Goetha, nebo třeba Zábrana, aby mohl vybrousit Babela. A co na tom bylo práce!

Pokud jste právě nebyl na volné noze, musel jste mít i civilní zaměstnání. Začátkem padesátých i sedmdesátých let jste pracoval jako dělník. Jak jste to skloubil?

Překlady jsem tehdy vozil s sebou. Po roce 1968 jsem už měl své zkušenosti a šel k čerpačům, do maringotek. Tam to bylo ideální, na rozdíl od předchozích vrtařů, kde jsme se hodně nadřeli. Týden se montovalo od rána do noci, ale pak přišly dva, tři, čtyři měsíce, kdy se jen čerpalo a pouze každé dvě hodiny se k vrtu šlo, měřila se takzvaná vydatnost, a když se to člověk naučil, měl to za pět, za deset minut hotové, a pak si sedl k překladu.

Tak jsem dodělával Horatia a pak dělal Nibelungy. Vždycky jsem si přitom vzpomněl na lidi v Praze, říkal jsem si: „Chudáci, ty se tam pidižvej a klaněj se tam, já jsem tady volnej...“ Byli jsme v údolí Kamenice, pod kopci pastviny, trávníky, to si člověk úplně představil, ti rytíři před ním sami vyskakovali z houštin, jezdili přes brody... rozkoš sama.

Také jsme měli dělat v partě ve dvou, ale dohodli jsme se, že bude dělat jeden. Protože když jsou dva a druhý není z oboru, chce si pořád povídat. A to je obrovská ztráta času. Ale pak se leccos ustálilo a dva roky se mi tam krásně překládalo. Z maringotek mě pak vysvobodil režisér Macháček, který inscenoval v Národním divadle můj překlad Cyrana.

Sestavil jste i řadu komponovaných knih:

Knihu o Faustovi, Knihu o kabaretu, Neznámý Parnas, Knihu o Cyranovi...

A se svým tchánem Bedřichem Fučíkem jste v polovině sedmdesátých let

napsal a pod svým jménem publikoval populární publikaci Zakopaný pes, která seznamuje děti s původem rčení z Bible nebo mytologie. To všechno suplovalo deficity školy a literární historie. Právě Bedřich Fučík jako nakladatel i kritik ukázal, že péče o hodnoty nespočívá jen v jejich udržování, ale i širokém zpřístupnění. Shodli jste se na tom?

Na Bedřicha Fučíka vědomě navazuji a snažím se podle svých sil pokračovat v jeho životním programu. My jsme to podrobně probírali každý den. Fučíkův pojem, se kterým se dneska trochu koketuje, je služba. Týká se to editora, komentátora, kritika – vždyť například kritika jako služba je jedna ze Šaldových myšlenek, kterou Bedřich Fučík hodně rozvíjel: kritik slouží autorovi, aby našel sama sebe, aby si rozuměl.

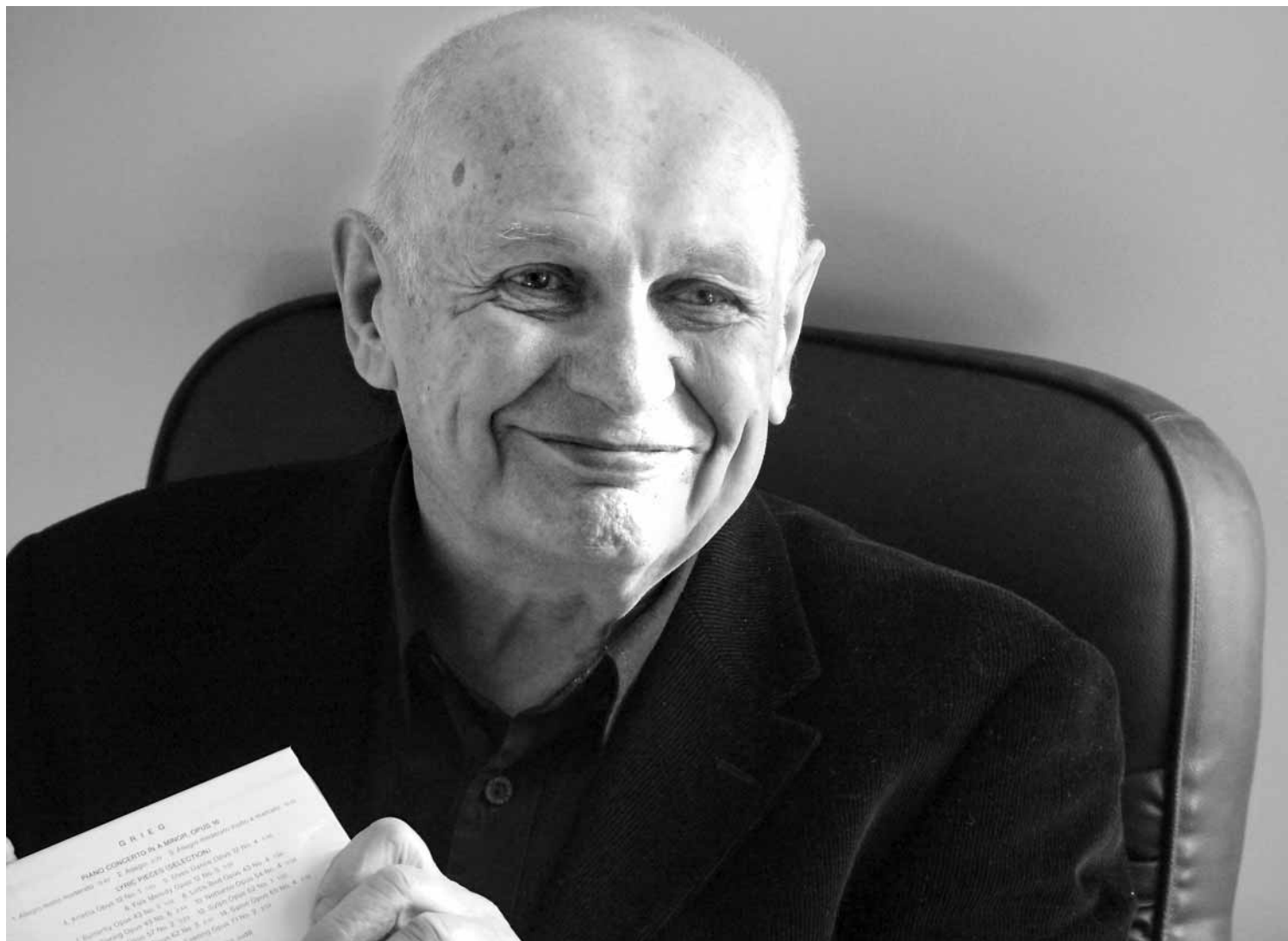
Zmínil jste se o tom, že tehdejší úsilí překladatelů o obnovu hodnot je stále aktuální. Jak vidíte situaci dnes?

Dnes se mluví o centru a periférii, o tom, že zápas o skutečné hodnoty se odehrává na okraji. A tam se stěhuje i dobrý překlad. Kde jsou doby, kdy překlady vycházely v desetitisícových, statisícových nákladech! To by zasloužilo analýzu: Jak to, že za totality lidi stáli fronty na knihy, které vycházely po statisících? Například vynikající výbor Petra Kopty z tvorby Victora Huga Jen ty nám zůstáváš, ó láska vyšel v nákladu neuvěřitelných 184 000 výtisků! A můj překlad Písně o Nibelunzích v tiráži mnohem skromnější – 12 000. Zato se objevil v týdenním žebříčku nejprodávanějších knih. Za nízký náklad platilo tisíc svazků. Ale dnes vydáte dobrou knihu tak v pěti stech výtiscích. To jsou čísla, před kterými by literární vědci neměli zavírat oči.

Přitom kvalitních překladových titulů vychází mnoho, jenže v mnohem nižších nákladech. To znamená, že máme velký výběr, ale že tutéž knihu dnes čte mnohem méně lidí, že tu už nevzniká společná zkušenost.

Skutečně vychází více dobrých knih v malých nákladech, dokonce se mi někdy zdá, že dochází trochu k nadprodukcí. Jenomže nabídka neodpovídá významu děl. Mezery, které vznikly během čtyřiceti let, zdaleka nemáme zaplněny a někde jsou ty nedostatky čím dál bolestnější. Dám tři příklady: první je německá literatura v Čechách, zejména středověká;

S Jindřichem Pokorným o službě, chlebařích a kecálistech

Zpěvnost češtiny stojí na délkách: přízvuknou slabiku zdůrazní a z nepřívukné udělá krásnou synkopu... Jindřich Pokorný. Foto Hana Čermáková

druhý Rilke – základní věci se nevydávají, ale věci marginální ano, až na hranici drbu, jako Rilke a Sidonie Nádherná. A třetí je Nerval, podle mnohých eruditů největší romantik, a my od něj známe jen okrajové věci.

Můžete ten první příklad, který se týká středověké německé literatury, rozvést?

U nás vznikl optický dojem, imputovaný zvenčí, že německá literatura v českých zemích, to je Kafka, Werfel, Rilke... Nikoliv. Vůbec první uzavřenou epochu tvoří údobí dvorské poezie v době posledních Přemyslovců. To jsou desítky veršů v zahraničí uznávaných a u nás prakticky neznámých vlivem takzvané nejedlovštiny. Přečtěte si ve Vodičkových Dějinách kapitolu od Josefa Hrabáka o německých literárních medieáliích, tam dal výstražné znamení: Kdo se jich dotkne, bude mu zle. Někdo se sice odvážil, jenomže dílčím způsobem. Ale ani po roce 1989 se v té věci neudělalo téměř nic. Dluh přesáhl z literární historie a začal se košatit na všechny strany: do historie obecné, do duchovně, do komparatistiky... Kdybych vám položil tři elementární otázky z téhle oblasti, nebudete schopna mi odpovědět, protože jediné, co o tom v poslední době vyšlo ve větším nákladu, přístupném širší veřejnosti, jsou tři stránky od Jana Lehára v České literatuře z roku 1997.

I jinak jsou v oblasti germanobohemistiky mezery – od Přemyslovců přes baroko až do 19. století. Už deset let je připraven slovník Němečtí spisovatelé v českých zemích, který má přes čtyři tisíce hesel. Je to olbřímí práce, leží v šuplíku a dodnes nevyšla. To by měla být základní příručka pro každého, kdo se zabývá literaturou v českých zemích. Jenže tím se dostáváme k otázkám, zda vymezovat

literaturu zemsky, nebo jazykově. Proč Kosmas nenapsal slovo česky? A už jste u nacionalistického hlediska. Tehdejší lidé ale o nacionalismu neměli ponětí, třeba takový poddaný českého krále, který mluvil německy nebo psal latinsky.

V roce 2000 vyšel váš velký komentovaný překlad Parzivala, a od té doby prý píšete historii odbojové činnosti skupiny, která se shodou okolností také jmenuje Parsifal a v níž působila vaše maminka.

Už jako kluk jsem s nimi za války spolupracoval, dělal jsem jim poslička, ale to nebylo podstatné. Navíc dokumentaci jejich činnosti by měli mít v popisu práce historici. V maringotkách jsem v sedmdesátých letech velice dobře poznal generaci našich oficiálních historiků mého věku, kteří se po roce 1948 dostali snadno nad zmíněný betonový strop, dělali oficiální vědu a vylepšovali „nejedlovštinu“. Maringotka, to byla zповědnice. Po večerech jsme povídali. U mne to tehdy byl už třetí vyhazov, ale oni v tom byli poprvé...

A stávalo se, že jsme se dotkli něčeho z 20. století, a já jim řekl: „Heleďte, to si najdete v Šustovi.“ A oni říkali: „V jakym Šustovi?“ Tak jsem odpověděl: „Josef Šusta, Světová politika.“ Oni se přiznali: „To my jsme nesměli. My jsme to neměli na seznámech.“ Že by si to sami vyhledali, to ne. Oni byli tak kovaní. A neřídili se Pecharovým pravidlem. Znáte Pecharovo pravidlo?

Neznám.

Pecharovo pravidlo znělo: „Když se na přednáškách kecá, tak jdu do knihovny a tam si načítám.“ A kde je dnes Pechar a kde jsou ti kecálisti! On chodil k Václavu Černému a s velkým štěstím se mu podařilo dokončit

studium začátkem padesátých let – poslední dva roky proseděl v knihovně. Pecharovo pravidlo se dnes už nedodrжуje, mám s tím nejhorší zkušenosti. Dnes přijde žák nebo žákyne a začne mi říkat: „Pane doktore, nezlobte se, ale tohle jsme ve škole neměli, tohle nás nesměli učit.“ Pokud je ta osoba ke mně v rovnovážném vztahu, to jest jako konzultant nebo žák, vysvětlím jí Pecharovo pravidlo. Horší je, když stojí nad vámi. Nemůžu přece poučovat svého schvalovače. To pak nastane tvrdý zápas. Moji kolegové mají tytéž zážitky a dostávají podobné odpovědi: „Mě to ve škole neučili a mouchy, snězte si mě.“

Ale vrátím se k odboji. Když na něj přišla řeč, ti historici znali jenom komunistický odboj. Z demokratického odboje skoro nic. Tak jsem jim o něm začal povídat jako účastník, a oni řekli: „To je úžasný, kdyby to někdy prasklo, tak tohle téma zpracujeme jako první. Ale ono to stejně nikdy nepraskne.“ Já jim oponoval: „Pánové, ono to praskne, naděje umírá poslední.“

A co dělali, když to prasklo?

Po roce 1989 jsem si řekl: „Tuhletu starost mám odbytou, protože kolegové se do toho dají. Pak jsem četl, jak jsou z nich ředitelé ústavů, profesori; kam oko lidské pohlédlo, viděl člověk v nějaké funkci osmašedesátníka, často bývalého kolegu z maringotky. Já měl jiné úkoly, na předsednictvu vlády jsem dělal poradce, pak mi zas řekl: „Musíš jít do Rady Českého rozhlasu“, a znovu jsem musel od Parzivala vstát a na tohle mi ani nezbylo pomýšlení. Pak jsem recenzoval knihu vynikající ženy Hedy Kaufmanové, Válečné vzpomínky, vyšla v roce 1999. Když jsem si ji přečetl, pojal jsem podezře-

ní, že se v té záležitosti od sametové revoluce neudělalo skoro nic. Vyšli pouze Kuralovi Vlastenci proti okupaci, a pak brožurka Václava Brabce. Tak jsem si prošel osm ročníků výborně subvencovaného časopisu Soudobé dějiny. Tam jsem za osm let objevil jediný článek od paní Koutské o jednom demokratickém antinacistovi Ladislavu Rašínovi. Vypravil jsem se za ní, aby v tom pokračovala. Ale neměla čas. Nezbylo mi nic jiného než volba: buď budu souhlasit s tím, že se dlouhá řada hrdinů z doby okupace propadne do jámy zapomnění, anebo to nepřipustím. Jak napsal krásně Václav Černý v příslušném díle Paměti: „Nesmíme je nechat nepohřbené.“ Protože to by pro ně byla druhá smrt.

Nejdřív jsem si myslel, že s tím budu za rok hotov, ale pak se práce rozrůstala. Říkal jsem si tehdy: Já tady připomenu maminku, ale – jak pravil nebožtík Stankovič – „to bych byl pěkný svinák“, kdybych se o těch ostatních nezminil. Zúžil jsem svůj úkol na jednu skupinu, která se jmenovala Parsifal. Jejím členem byl například Jindřich Kolowrat, ano, ten, který věnoval palác za symbolickou korunu Národnímu divadlu, spisovatel Zdeněk Němeček, Andula Dohalská, žena Zdeňka Dohalského a další... Zkrátka, dělám na tom sedmý rok. A bude-li někde rozhodnuto, že budu ještě žít, mám před sebou další službu.

A jakou?

Právě německým a rakouským básníkům na dvorech posledních Přemyslovců. Dílo, které bych rád přeložil, už jsem vybral: Tristana od Heinricha von Freiberg, 6800 veršů. A každý verš musíte vysedět. Nikdo vám přitom nezaručí, jestli na nějakém dvojverší neprosedíte celý den. Čeština totiž není němčina, máte například úplně banální německý rým na Tod: Rot, Brot, Not... Ale rýmujte smrt! Co vás napadne jako první? A teď musíte tak dlouho kombinovat, aby vše pasovalo, to má své zákonitosti. Když si dnes někdo přečte nádhernou Rilkovu báseň Katedrála, řekne si: „To se nedá přeložit.“ Tam se Tod táhne celou básní a nakonec v ní udělá tečku. Ale v češtině to takhle do veršů nedostanete. Musíte se s autorem ztotožnit a interpretovat si sám pro sebe, jak by to napsal česky. A navíc musíte respektovat délku samohlásek, zpěvnost češtiny stojí na délkách: přízvuknou slabiku zdůrazní a z nepřívukné udělá krásnou synkopu... Zkrátka nedá se to dělat vodsad' poad', jak říkal Bedřich Fučík. Člověk musí svou službu milovat.

Autorka je redaktorka Orientace, přílohy Lidových novin.

Jindřich Pokorný (1927) od 60. let publikoval desítky uměleckých překladů, zejména z němčiny, francouzštiny a latiny. Přeložil mj. Bürgerovy Balady (1964), Píseň o Nibelunzích (1974, 1989), výbor z Rilkovy lyriky Lodice času (1966), Horatiovu sbírku Carmina (1972), Rostandova Cyrana z Bergeraku (1975), sbírku Chlapcův kouzelný roh (1977), Kleistovy hry (1980), Goethova Fausta i Urfausta (1982) či Parzivala od Wolframa von Eschenbach (2000). V 60. letech spolupracoval s Petrem Koptou (např. Victor Hugo: Ruy Blas, Jean Racine: Berenika; obojí knižně 1964). V 80. letech předsedal Kolegiu pro podporu nezávislé vědy, umění a vzdělání, v 90. letech Nadaci R. M. Rilka. Za překladatelské dílo získal Státní cenu za literaturu (1998).

I věda představuje riziko

Je věda strážkyní pravdy, která by měla přinášet ze své dobře strážené a ještě lépe financované věže ze slonoviny odborná řešení politických sporů? Anebo je sama jejich předmětem? Co víme o vládním dokumentu Aktualizované dlouhodobé základní směry výzkumu, který určuje českou politiku vědy? O krocení ambic odbornosti pojednává následující text.

TEREZA STÖCKELOVÁ

Je to věc politická, potenciálně otevřená široké veřejné diskusi či dokonce hlasování, nebo záležitost odborná, bezpečnostní, technická, o které mohou poučeně diskutovat a potažmo rozhodovat pouze vybraní experti? Tato otázka se klade v souvislosti s výstavbou amerického radaru, správou Temelína, zaváděním geneticky modifikovaných plodin nebo možnými způsoby porodu. Zatímco řešení politických otázek má více alternativ, mezi kterými máme jako společnost, eventuálně jako jednotlivci vybírat na základě našich hodnotových preferencí, při řešení věcí odborných se předpokládá existence jedné pravdy, případně jedné „nejrozumnější“ alternativy, kterou je třeba odhalit.

Administrace na úkor politiky

Při formulaci otázky po povaze určité záležitosti se nejčastěji pracuje s představou, že politická či odborná povaha je určité záležitosti vnitřně dána, že tvoří její podstatu. České demokracii by podle mě velmi prospělo, kdybychom tuto představu opustili a pochopili povahu záležitostí nikoli jako jim vnitřně danou, ale jako *výsledek* toho, jak s nimi zacházíme. Prosazování určité otázky jako čistě odborné může přitom představovat cílenou strategii, jak ji udržet mimo veřejnou debatu a zabránit myšlení alternativ. Neexistence alternativ není důkazem rozumnosti navrženého řešení, ale výsledkem toho, že alternativy nebyly vytvářeny nebo byly prohlášeny za nelegitimní a odsunuty někam do příšeří našeho světa.

Angličtina rozlišuje dva významy slova politika: *politics* a *policy*. Česká politika se příliš často scvrkává pouze na druhý z těchto významů, tedy na provádění správy v určité oblasti, která je pojata jako administrativně-technický úkol vykonávaný vhodně (či nevhodně) vybranými odborníky. Málo je naopak politického jednání, jehož aktéry nejsou v žádném případě jen profesionální politici a které se pohybuje v prostoru alternativ, mezi nimiž se nerozhoduje čistě expertně, ale na základě pokud možno otevřené a různorodé debaty. V té mají samozřejmě své místo i odborníci (nikoli ovšem jen ti „vhodně vybraní“), musejí však zůstat pouze jedněmi z aktérů.

K otevírání černých skříněk „policy“ přispívají mnohá občanská sdružení a iniciativy, především v oblasti životního prostředí, genderových vztahů nebo v poslední době také ve věci postavení cizinců (v doslovném i vlnějším slova smyslu) ve společnosti. Ani působení občanských sdružení není však samo o sobě zárukou toho, že se s určitou záležitostí začne zacházet více politicky a méně expertně. I tato sdružení totiž nezřídka sázejí na strategii vlastní expertizace a profesionalizace, a směřují tak vlastně jen k tomu, aby se staly členy klubu vyvolených.

Dvoušroubovice výzkumu a růstu

Chtěla bych zde pootevřít skříňku nejčernější, protože údajně nejčistší: skříňku vědy a vědní politiky. Věda v moderní společnosti měla a do značné míry stále má status instituce, která se řídí a vyvíjí svou vnitřní dynamikou a do které ostatní nemají co mluvit. Věda jako instituce (pokud ne rovnou jednotliví vědci jako její hrdinové) byla považována za oblast nejčistší od politiky a soukromých zájmů, vedená pouze imperativem pravdy a ryzího poznání. Teprve takové poznání (ať už mu říkáme ověřené nebo s Popperem

„pouze“ prověřené čili nevyvrácené) vstupuje podle moderního myšlení do společnosti, která ho může, a nemusí využít (eventuálně zneužít). Černá skříňka vědy chrlí do společnosti nové objekty, sama však má zůstat uzavřená a mimo veřejnou debatu.

Jak ukazují mnohé historické a sociologické studie, věda v praxi nikdy takto uzavřená nebyla. Věda a její orientace byly vždy předmětem mocenského přetahování a zasahování. To ovšem není věc, která vědě ztěžovala život, naopak ji vůbec umožňovala; věda se stala tak úspěšnou institucí moderního světa nikoli navzdory zájmu mocných (panovníků, hospodářů, vojáků), ale právě díky němu. O alianci s vědou byl vždy zájem, neboť skrze vědu se dal proměňovat přírodní i sociální řád světa. Jak říká francouzský sociolog vědy Bruno Latour, *věda je politika vedená jinými prostředky*.

Příběh o samostatné a do sebe uzavřené vědy se už teď ale stejně chýlí ke konci, a to ani ne tak zásluhou sociologů či filosofů vědy, jako z rozhodnutí jejích manažerů. Součástí vědní politiky v EU i v České republice se stává stále silnější požadavek na její výkonnost a dohlédnutelné ekonomické využití jejích výsledků, kterému by se měl vývoj vědy podřídit. Z veřejných rozpočtů se má stále více financovat jen takový výzkum, který plodí patenty, technologie a inovace. Relativně menší část financí má pak směřovat do globálně úspěšných, jakkoli (zatím) spíše akademických (základních) výzkumných orientací. O to ostatní není zájem.

Ikonou vědní politiky ve smyslu *science policy* je dnes dvoušroubovice výzkumu a hospodářského růstu. Propojení vědy a ekonomiky se tu přiznaně stává organizačním principem bádání. A nemylme se, nejde zdaleka jen o „organizaci“ vědy, přičemž procesy utváření znalosti zůstávají nezměněny. Prostřednictvím kritérií hodnocení a financování ovlivňuje tato vědní politika velmi přímo to, jaká témata výzkumník či výzkumnice zkoumá (a jaká nikoli), jak je zkoumá, s kým je zkoumá; jak a co publikuje (a nepublikuje), kde publikuje...

Země jako laboratoř

Skrze vědu se vytváří a uspořádává určitá příroda a společnost. Nelze se přitom vymlouvat na to, že věda pouze bádá a společnost pak rozhodne o využití nebo nevyužití těchto výsledků. Věda je dnes za prvé příliš úzce propojena s ekonomickými zájmy (ať už států nebo průmyslových aktérů), než abychom se jako společnost mohli „svobodně“ rozhodnout, že určitou technologií po jejím vyvinutí odmítneme. Příkladem budiž masivní tlak amerického agroprůmyslu a vládní administrativy, s níž je tento průmysl významně propojen, na globální přijetí geneticky modifikovaných plodin.

Za druhé pak již sám proces výzkumu představuje intervenci do světa (například ve formě polních pokusů nebo klinického testování) a vzhledem k tomu, že se nezamýšlené důsledky mnoha technologií často projeví teprve při jejich dlouhodobějším užívání *in vivo*, můžeme vlastně samu planetu Zemi (tu zelenou) vidět jako velkou laboratoř.

Jestliže jsou věda a výzkum takto spojeny s určitými vizemi uspořádání společnosti a přírody a zásadním způsobem proměňují podobu světa a našich životů, není na čase posunout se od technokratické *science policy* k demokratičtější *politics of science*, tedy

k pokud možno veřejné debatě o směřování výzkumu a politických vizích, které jsou do něho vepisovány?

Bio-, info-, bezpečnost

Podívejme se například na dokument schválený bez jakékoli širší veřejné pozornosti usnesením české vlády v říjnu loňského roku. Jde o *Aktualizované dlouhodobé základní směry výzkumu*, které stanovují, jaké výzkumné směry mají poskytovatelé podpory ze státního rozpočtu přednostně financovat. Těchto směrů je osm: udržitelný rozvoj, molekulární biologie, energetické zdroje, materiálový výzkum, konkurenceschopné strojírenství, informační společnost, bezpečnostní výzkum, společenskovední výzkum. Jakkoli se na první pohled zdají být tyto směry poměrně široce definovány, jejich konkrétní vymezení je podstatně zužuje a soustřeďuje kolem jedné ústřední politické vize, kterou charakterizuje trojčlenka bezpečnost, biotechnologie, informační společnost.

Slovo bezpečnost se v pětačtyřicetistránkovém dokumentu vyskytuje 137krát a prochází napříč v podstatě všemi výzkumnými směry. Připomeňme, že podle německého sociologa Ulricha Becka dnes žijeme ve společnosti rizika a nejistoty na nás doléhají ve všech myslitelných podobách, od klimatických změn přes terorismus, rizika silničního provozu až po existenciální tísně ohledně utváření našich postmoderních biografii. Riziko ovšem nemusíme pojímat jen negativně jako ohrožení, ale také jako problematizaci, která představuje výzvu k reflexi vlastní (civilizační) situace a životního stylu, jako možnost změnit se. Proto se riziku nejen vyhýbáme, ale leckdy ho také vyhledáváme. Politická vize, kterou nám ve vztahu k riziku nabízí současná vědní politika a kterou má vědecký výzkum pomoci realizovat, je však „návrat“ do říše bezpečnosti. Pochopení rizika jako výzvy stejně jako otázka možného soužití s rizikem tu zůstává zcela mimo prostor myšleného. V době „klimatické změny“ je navíc zarážející, ne-li zastrašující, že dokument pojímá vědu a výzkum výlučně jako nástroje zvládání rizik, nikoli také jako praktiky, které zásadní a nepředvídatelná rizika vytvářejí.

Další klíčové slovo textu představují biotechnologie, a to nejen v kapitole molekulární biologie, ale z velké části také v udržitelném rozvoji a okrajově v materiálovém inženýrství. Intervence do genetického kódu – rozvoj geneticky modifikovaných organismů (potravin, krmivo, biopaliva), skenování a úpravy lidského genomu a další medicínské praktiky založené na práci s DNA – se podporou určité podoby výzkumu stávají klíčovým, ne-li hegemonním přístupem k živé přírodě, ke zdraví a nemoci, k soužití živých bytostí na planetě. Jako jednotlivci se tomuto přístupu, který se stává určujícím principem v organizaci vztahu přírody a společnosti, můžeme, pokud nám je proti mysli a tělu, jen méně (spíše než více) úspěšně vyhýbat a bránit. Současné problémy životního prostředí a veřejného zdraví, které se rozvinuly v kontextu technologizujících se společností, se mají řešit prohlubováním technologizace.

Třetím zásadním pojmem dokumentu je informační, eventuálně znalostní společnost, která vedle takto nadepsané kapitoly dominuje také vymezení společenskovedního výzkumu. Informační společnost přitom

Expertní pravda jako politický problém

Alfred Kubin: Vyprahllost, 1948

v dokumentu znamená především podporu vývoje a zavádění nových technologických aktérů do společnosti (uvádějí se například servisní roboti pro péči o staré lidi, komunikační obleky), které v sobě obsahují vizi permanentní dostupnosti, propojení, říditelnosti, kontroly a neomezené komunikace. Komunikační technologie, stejně jako biotechnologie, nás ale jako své uživatele nejen zmocňují, ale také disciplinují: mobilní telefon nám nejen umožňuje komunikaci, ale také od nás vymáhá určitý způsob komunikace; platební karta nejen ulehčuje naše platební styky, ale také vytváří náš kredit, osobní identitu. Pokud nejsme digitalizováni a propojeni, jsme nenormální a podezřelí (asociální, nevěrní, nesolidní, mrtví...).

Souvisejícím důsledkem tohoto směřování zřejmě bude prohloubení sociální stratifikace společnosti na lidi s certifikovaným vzděláním a schopnostmi ovládat informační a další high-technologie, kteří jsou spolu s roboty, informacemi a stroji jejími aktéry, a na ty, kteří si tyto kompetence nemohou nebo odmítají osvojit, a dostávají se tak

do pozice jakýchsi „pasérů“, pasažérů dění. Ti všichni mohou také velmi lehce zůstat se svým věděním, zkušenosti a názory za hranicí participativní e-demokracie, již se prosazovatelé informační společnosti rádi zaklínají. O těchto společenských souvislostech nových technologií se však již v dokumentu neuvažuje.

Proti „nevyhnutelnosti“

Orientace na bezpečnost, bio- a informační technologie není jistě překvapivá, tyto pojmy představují téměř všudypřítomná, nikým netajená „hesla naší doby“. Kvůli tomu by se však ještě neměla stát hegemonem naší představivosti o možném uspořádání světa. Jde o to uvědomit si, že tyto samozřejmé a nevyhnutelné vize se prosazují v dílčích rozhodnutích a jednáních, z nichž vědní politiky a praktiky jsou jedněmi z klíčových.

Nechci a nemohu rozhodovat o tom, jsou-li politické vize vepsané do současné vědní politiky (a pochopitelně i jinam) dobré. Hájila bych ovšem to, že je *nedobré*, pokud jsou tyto vize pojímány jako samozřejmé

a nevyhnutelné, pokud chybí vědomí jejich političnosti a počítá se s tichým konsensem o nich, namísto aby se tento konsenzus vyjednával a myslely se a zkoušely alternativy. Je smutným paradoxem západních společností, že si, jak říká filosof Slavoj Žižek, dovedeme daleko spíše představit a vnímat jako reálnější třeba kosmickou katastrofu, která zahubí život na planetě, než námi iniciovanou změnu v organizaci společnosti a přírody, která by ukončila kult Růstu a Spotřeby.

Rada pro výzkum a vývoj a česká vláda se tu s vědní politikou (pochopitelně!) připojují k vědní politice Evropské unie, kterou doháníme, stejně jako EU dohání Spojené státy, které zas dohánějí Čínu, která jistě také někdo dohání... Na rozdíl od České republiky však v Evropské unii i ve Spojených státech probíhá k vědním politikám a směřování výzkumu určitá politická debata iniciovaná neziskovými organizacemi (například European Science Social Forum Network, Sciences Citoyennes ve Francii nebo Institute for Science in Society ve Velké Britá-

nií) i samotnými výzkumníky (na University of California v Berkley, probíhá například od počátku tohoto roku v rámci akademické obce ostrý spor o plánovanou dohodu o financování velmi podstatné části výzkumu na univerzitě energetickou společností BP, dříve British Petroleum) a o určitou kritickou reflexi se snaží i některé orgány v rámci samotné Evropské komise, jako sekce Věda, ekonomie a společnost. To jsou vlákna myšlení, která bychom sem měli protáhnout a alespoň trochu jimi obmotat, pokud ne dokonce obnovit, českou *science policy*.

Otevřené politické jednání, které by představovala veřejná debata o tom, jakou vědu chceme financovat a proč, nikoli jen dohady o výši procenta HDP jdoucího na výzkum, trvá na rozdíl od technokratické správy většinou dlouho a jeho výsledkem nebývají ostrá rozhodnutí. Je to ale právě jen imperativ ekonomického růstu, z jehož hlediska tento čas na politické jednání a opatrné experimentování nemáme. Z hlediska dlouhodobější rozumnosti a smyslu bychom ho mít měli.

Autorka je doktorandka na FSV UK.

Digitalizace a kompetence

Dochází k výměně kamarádů

Zrušení ministerstva informatiky přineslo vládě Mirka Topolánka problém: na koho přenést kompetence v oblasti digitalizace televizního vysílání? Nejdříve to vypadalo, že si mediálně vděčné téma uzurpuje ministerstvo vnitra, po první těžké prohře s přípravou novely zákona o rozhlasovém a televizním vysílání se ministr vnitra Ivan Langer velice rád téhle oblasti vzdal ve prospěch ministerstva průmyslu a obchodu.

JAN POTUČEK

Ministerstvo vnitra chce dohrát hru o „zachránce digitalizace“ do konce, takže nakousnutá novela doputovala do vlády a půjde dál jako návrh Langerova úřadu. K tomu je třeba dodat, že tuto novelu mělo původně připravit ministerstvo kultury, pak vznikly novely dvě (paralelně na kultuře a vnitra), a posléze úředníci z kultury srazili boty a přenechali zákonodárnou iniciativu vnitra. Ostatně, na Langerovo ministerstvo se přesunula valná většina specialistů na digitalizaci ze zrušeného ministerstva informatiky.

Co řeší digitální novela

Novela řeší především dva základní problémy: udělené a posléze zrušené licence pro nové digitální televize, aby vůbec bylo co digitálně vysílat, a otázku vypínání analogových frekvencí, na kterých dnes vysílá Nova s Primou, jež mají garantované prodlouženými licence až do let 2017 a 2018. Způsob, jakým se chce ministerstvo vnitra s oběma potížemi vypořádat, ale připomíná spíše kovbojku.

Novým digitálním stanicím, které se stále u soudu přou o platnost svých licencí, novela přiděluje „dočasné“ licence, platné pět let s možností automatického prodloužení na dalších pět. Ministerstvo tak předjímá, nebo dokonce úplně pomíjí rozhodnutí soudu, což lehce nahraje neúspěšným zájemcům o digitální vysílání, kteří už jedno vydání licencí úspěšně napadli žalobami. Nehledě na to, že během vysílání těchto „dočasně“ licencovaných televizí může skutečnou licenci dostat někdo jiný a ten se bude dožadovat prostoru v multiplexu, který bude blokovat „dočasný“ program.

Horší to je s opouštěním analogových frekvencí Novy a Primy. Vypínání analogových vysílačů se samozřejmě dotkne všech současných televizí, tedy i ČT a soukromých regionálních studií. U Novy a Primy je ale tento problém nejzávažnější, protože na jejich současných frekvencích by se daly vybudovat nové digitální sítě. Když se nevybudují, digitální televize sice budou mít kde vysílat, ale nebude jich tolik, kolik se dnes předpokládá, a diváci navíc nezískají patřičnou motivaci kupovat digitální přijímače. Jednoduše proto, že jim budou stačit dnešní analogově šířené programy.

Sebereme vám analog!

I s touto alternativou se ale chce ministerstvo vnitra vypořádat po svém. Kdyby Nova s Primou, motivované kvásným výměnám analogových kmitočtů za prostor v digitálních sítích vydáním až dvou dalších licencí pro nové digitální stanice, na tento návrh nepřistoupily, mohla by novela podle náměstka ministra vnitra

pro informatiku Zdeňka Zajíčka obsahovat termín, ke kterému stát jednoduše vypne analogové vysílání. A to je zase na pováženou: stát nemůže Nově a Primě vypnout analogové vysílače a sebrat jim analogové kmitočty, protože ty jsou součástí technických prostředků uvedených v jejich licencích.

Protože stát v roce 2001, kdy Poslanecká sněmovna schválila dnes platný zákon o rozhlasovém a televizním vysílání, Nově s Primou umožnil požádat o prodloužení platnosti analogových licencí z původních dvanácti let na dalších dvanáct, aniž by je zároveň zavázal k přechodu na digitální vysílání, nemůže jim teď měnit pravidla hry, jak se mu zrovna zachce. Násilné odebrání analogu by vedlo k další arbitráži. A na to můžeme vzít jed, že by ji Česká republika prohrála: na digitalizaci se nevztahují žádné mezinárodní úmluvy a dohody mezi Českou republikou a dalšími partnery. Všechny dokumenty k digitalizaci, včetně loňské mezinárodní konference o přerozdělování digitálních kmitočtů v Ženevě, mají pouze doporučující charakter. Stát na jejich základě nemůže vyvlastnit analogové frekvence.

Jenže stát si stále myslí, že to lze, a místo aby se při přípravě novely nejdříve bavil s Novou a Primou, za co hodlají vyměnit analogové frekvence, přichází s represivním návrhem a pak se diví, že na něj komerční televize nechťejí přistoupit. Logicky: proč by se Nova s Primou vzdávaly výhody omezené programové nabídky a vysokých zisků z prodeje reklamních časů? Jakmile zde bude dvacet volně přístupných televizí, nikdy tak vysokých výnosů nedosáhnou. Proč si tedy neprodloužit analogové období monopolu, jak jen to půjde? Nejlépe na celou dobu platnosti jejich analogových licencí.

To by ale neměl být zase tak velký problém. Pokud se Nova s Primou budou chovat dál tak nevstřícně a pod různými záminkami digitalizaci katapultovat, stát by jim neměl bránit v pokračování analogového vysílání. Tři až čtyři digitální sítě se dají sestavit i bez jejich analogových kmitočtů, a tak si mohou vysílat až do konce svých licencí. Žádný zákon jim ale negarantuje další prodloužení licence ani právo vysílat digitálně. Takové rozhodnutí by tedy bylo dost krátkozraké. Leda že by majitelům Novy a Primy šlo hlavně o krátkodobou maximalizaci zisků, případně o prodej televizí někomu jinému.

Od Langeru k Římanovi

Rozhodnutí je na Nově a Primě. Doufejme, že jim stát sám od sebe nenasype do chrťanu další miliardy pokusem obrát je o analogové frekvence. Že se to může stát, naznačují silácká prohlášení náměstka Zajíčka. A bohužel i určitá nejistota ohledně rozdělení kompetencí v oblasti digitalizace mezi ministerstvo vnitra a ministerstvo průmyslu a obchodu. Po neúspěchu první verze „diginovely“ totiž ministerstvo vnitra dává od digitalizace ruce pryč a premiér Topolánek oznámil, že se celá agenda přesouvá právě na průmysl a obchod. Tedy celá; kromě Národní koordinační skupiny pro zavádění digitálního vysílání, která zůstává pod ministerstvem vnitra a náměstka Zajíčka.

Pod ministra průmyslu Martina Římana přešel celý odbor pošt a elektronických komunikací zrušeného ministerstva informatiky, tedy ti úředníci, kteří se primárně zabývali právě digitalizací. S výjimkou jediného muže: bývalého šéfa této sekce Davida Stádníka, někdejšího předsedy Rady Českého telekomunikačního úřadu (ČTÚ), který se před časem pasoval

Kresba David Böhm

do role „otce digitalizace“. Tahle drobná úprava kompetencí se už stačila projevit v přípravě jmenování pátého člena Rady ČTÚ. Původně jím měl být Zdeněk Duspiva, předseda Národní koordinační skupiny pro digitalizaci a Stádníkův blízký spolupracovník. Jakmile ale celá sekce elektronických komunikací ministerstva informatiky přešla na ministerstvo průmyslu a obchodu, nemá nového radního určit Langer, ale Říman.

Proto nebude radním Duspiva, ale bývalý poslanec za ODS Zdeněk Švrček, majitel lob-

přešlap

Zloději slov

Ano, i v akademické sféře se krade – a to ne méně než jinde. Někteří vědci vykrádají cizí texty a vydávají cizí myšlenky za své a jsou v tom patrně mnohem výkonnější, než je akademický svět ochoten veřejně připustit. Troufám si tvrdit, že každá katedra měla svého titulovaného plagiátora, a která tvrdí, že ne, má ho ve svém středu dosud. (To je parafráze Freuda, pochopitelně.)

Co to má co do činění s mediálním přešlapem? Ony kradené intelektuální cennosti, za něž zloději dostávají tituly a akademické hodnosti, bývají většinou publikovány v odborných žurnálech nebo ve veřejně dostupných monografiích a sbornících. A takto medializovány se stávají součástí elitní a ceněné vrstvy veřejného mediálního prostoru. Proto je nutné hovořit o tom, že kauzy ukradených slov a argumentů mají nejen akademický, ale i mediální a veřejný rozměr. Přičemž je fuk, jestli přistižený zloděj idejí a slov přizná barvu, nebo jestli – tak jako přední český antropolog Budil, na jehož čórku se shovívavostí hodnou kulturně citlivého sociálního vědce upozornil sám jeho okradený kanadský kolega Scheffel – jaksí mimoděk přizná, že si ani není jistý tím, že opravdu udělal cosi netolerovatelného.

To, že se veřejný mluvčí dopouští plagiátorství vědomě, totiž o společnosti a kvalitě a vyzrálosti její veřejné sféry vypovídá právě tak jako neschopnost rozlišit mezi krádeží a přiznanou výpůjčkou.

Tiše tolerovaná vědomá zlodějina je výrazem pokleslosti a pokrytectví našeho vztahu k veřejné sféře – právě tak jako třeba s pokrčením ramen přijímaný politický

bistické firmy, která se na svých internetových stránkách chlubí, jak dokázala do zákona o elektronických komunikacích zapracovat změny na přání svého klienta. Jinými slovy, dochází k výměně kamarádů. Stádníkovu kliku nahradí římanovci a těm chvíli potrvá, než se v problematice orientují. Všem ostatním pak nezbude nic jiného než se s těmito novými lidmi seznámit a začít lobbovat nanovo. Pro zázračnou „diginovelu“ to není zrovna dobrá zpráva. A pro digitalizaci televizního vysílání už vůbec ne.

Autor je redaktor týdeníku Reflex.

klientelismus. Častý argument, že ten či onen plagiátor sice pro jednou cosi opsal, ale jinak je v našem malém katederním/fakultním/univerzitním/akademickém světě natolik cenný, že lépe je o věci mlčet, že přečin je přínosnější netrestat (vždyť komu tím prospějeme, soudruzi?!), totiž jen potvrzuje, že transparentní veřejný prostor je vlastně jen hrou a předstíráním – ty „podstatné“ věci se totiž přece dějí v rovině osobních či mocenských vztahů... Neschopnost rozlišit mezi myšlenkou vlastní a cizí, mezi přiznanou citací či parafrází a plagiací, pak je nejen příznakem nezralosti vědecké disciplíny (jak v Sociologickém časopise podotýká antropolog Scheffel), ale i naší obecnější nepřipravenosti „být veřejnými“, vstupovat do smysluplné veřejné diskuse. Ta totiž v ideální situaci má, jak říká i starý dobrý Habermas, povahu dialogu jasně odlišených a racionálně argumentujících individuálních hlasů. A k té ideální situaci máme dle všeho zatraceně daleko, pokud ani veřejně aktivní intelektuálové neodliší své teze od tezí cizích...

Jedna věc je na přešlapu páně Budila ovšem pozitivní – a tou je kritická reakce komentátorů mainstreamových médií. Ochota překročit hranici mlčení, rozřápnout lejno „běžnému člověku“ zdánlivě vzdáleného problému a postavit fenomén, který je pro veřejnou diskusi maligní, na veřejný (mediální) pranýř mi dodává na optimismu. Ivo Budil svým přešlapem možná (nechtěně) prospěje české veřejné sféře právě tak, jako se (chtěně) zasloužil o vzestup české sociální a kulturní antropologie.

Jakub Macek

Krajina v tísní

Neudržitelný ekonomický rozvoj

Jarmila Johnová

Ve dnech 14. až 18. května 2007 proběhl týden udržitelného rozvoje, organizovaný ministerstvem životního prostředí za podpory francouzského velvyslanectví, který byl letos věnován dopravě. Jednotlivé příspěvky se věnovaly hledání cest a východisek z dopravní bídy všeho druhu – alternativním palivům kvůli nezvládnutým emisím, veřejné dopravě kvůli přebujelému, nekontrolovanému rozvoji individuálního motorismu, bezpečnosti kvůli pogromům na silnicích. Nikdo však nevěnoval pozornost nevratným škodám, jež páchá automobilismus na české krajině.

Název udržitelný rozvoj je eufemismus, který nemá odrazovat. Je to však chyba. Ekonomický rozvoj v žádném směru udržitelný není a všichni bychom se měli děsit jeho důsledků. Nejsmutnější, protože nevratná je devastace krajiny dopravními stavbami, jež se s ekonomickým rozvojem neustále stupňuje. Zatímco snížení emisí kyslíčnicku uhlíkatého působících na změnu klimatu lze, pokud se politici dohodnou, do budoucna technologicky zvládnout konstrukcí motorů a využíváním alternativních paliv, zábor půdy nutný pro stále rostoucí množství automobilů neustále rostoucího automobilového průmyslu omezit nelze. Všechno dnes v ČR přitom nasvědčuje tomu, že na rozvoji individuálního automobilismu se staví úspěšnost celé české ekonomiky. Mamutí automobilky dostávají miliardové státní dotace, pro naplánované automobily se projektují „nezbytné“ komunikace. Kromě toho, že je to ekonomicky neproziravé, neboť jednostranné zaměření, výstavba vede k totálnímu zabetonování či zaasfaltování. To bude mít stále vážnější důsledky nejen ekologické (například se zmenšuje plocha, která může vsakovat vodu, po silnicích rychle stéká a zhoršuje

Ilustrace Auto*Mat

je tak následky povodní, zmenšuje se prostor pro mnoho živočišných a rostlinných druhů), ale i estetické a citové. V současné době připadá na deset milionů obyvatel více než šest milionů automobilů, z toho osobních téměř 4 miliony. To znamená, že na dva obyvatele včetně kojenců, handicapovaných a starších obyvatel, kteří ani řídit nemohou, vychází jeden automobil. Je zřejmé, že pro takové množství vozů je třeba stavět stále nové komunikace, aby vůbec bylo po čem jezdit. Od roku 2000 do roku 2005 tak pro ně bylo i při rozpočtovém deficitu a nedostatku veřejných prostředků zabráno zhruba 20 km čtverečních zemědělské půdy.

Zatímco vody, lesy, ovzduší a zemědělská půda už u nás získaly alespoň teoreticky ochranu zákona, krajina jako celek se všemi hodnotami, které pro nás má – včetně estetických a citových vazeb –, zůstává jaksi bezprizorná. Jejeho úpadku si nevšímáme, protože ho neumíme ekonomicky ohodnotit ani jinak uchopit, a tak za naší asistence odchází do nenávratna. Protože nám však chybí, snažíme se ji dosáhnout i ve stále vzdálenějších místech. Naše masové nájezdy ji ale brzy zdeptají i tam.

Zatímco úpadek estetické hodnoty našeho prostředí neumíme dost dobře vyjádřit, leda divnou prázdnotou v duši, úbytek volné krajiny můžeme vyčíslit poměrně přesně. Počty jsou to varovné. Ve srovnání s rokem 1930, kdy nás na našem území žilo o 400 000 více, se zastavěná plocha celkově i na jednoho obyvatele téměř zdvojnásobila.

Rychlost zástavby se přitom neustále stupňuje. Jen za posledních pět let přibýlo 2131 ha průmyslových zón, dotovaných státem částkou 5,63 mld Kč, z nichž významná část souvisí s automobilovým průmyslem. Ekonomický efekt však není zdaleka tak velký, jak se předpokládalo. Měl přinést 72 tisíc nových míst, ve skutečnosti jich přibýlo jen 50 tisíc. Na jeden ha tak připadá jen 23 nových míst namísto 33 příslibených.

Podobnou hrozbu, jako jsou silnice a průmyslové zóny, představují pro českou krajinu i „sídlíště naležato“. Půjde-li to takovým tempem, zastavíme vše, co zastavit půjde. Protože podobným tempem se činí i jinde, nebude brzy kam chodit ani jezdit ani létat, abychom si odpočali. Přitom rozhodně není pravda, že ztráta krajiny je nutnou obětí za hospodářský růst. Stačí si jen zvolit méně prostorově náročnou ekonomiku, zato statky a výrobky kvalitnější a trvanlivější, což může ovlivnit každý sám a za sebe. Naši životní úroveň rozhodně nezvyšuje fakt, že musíme měnit všechno od bot až po počítače, televizory a automobily co nejčastěji. Opak je pravda. Pokud budeme stavět jen prostorově náročná logistická centra a montovny automobilů (které, jak známo, se za několik let postěhují do levnějších oblastí), nejen že vznikne nízká přidaná hodnota, ale staneme se skladištěm vyspělejší části světa, jak je smutnou výsadou rozvojových zemí. Do jisté míry se to děje už dnes, kdy sousední ekonomiky využívají naší vstřícnosti a stavějí tento architektonický i hospodářský plevel na našem území a dokonce k nám vyvázejí i odpad. Kdyby vláda podporovala místní výrobce, kteří v místě setrvávají, a odvětví náročnější na intelektuální práci úlevami na daních namísto daňových prázdnin pro gigantické automobilky a investovala především do vzdělání, krajinu bychom možná uhájili.

Autorka působí v Nadaci Partnerství.

Nastane konec betonování Labe?

Ve střetu s přírodou

Miroslav Patrik

Už je tomu skoro tři měsíce, co ministr životního prostředí Martin Bursík na základě doporučení řady institucí, ekologů, právníků, úředníků na ministerstvu, občanských sdružení a zřejmě i členů vlastní strany nepovolil výjimku ze zákona o ochraně přírody a krajiny pro stavbu tříkilometrové plavební komory u Přelouče za dvě miliardy korun.

Ministr se při svém rozhodování musel také řídit rozsudkem Městského soudu v Praze, který uznal žalobu občanských sdružení proti vydání výjimky jeho předchůdcem Liborem Ambrozem v prosinci 2003, což asi málokdo čekal. Neměl k tomu totiž důvod.

Nicméně jeden asi měl a ten převážil. Zřejmě musel splnit koaliční zadání – plavební stupeň v Přelouči zkrátka vybudovat. Rozsudek soudu však prokázal, že jeho rozhodnutí bylo vydáno v rozporu se zákony a s odbornými podklady. Naštěstí byl soud i rychlý.

Nyní tedy bylo rozhodnuto, že předložený způsob splnění Labe do Pardubic přes Slavíkovy ostrovy s biocentrem je dopravně neodůvodněný, ekonomicky neefektivní a zbytečně zničí poslední zbytky lužního lesa s desítkami chráněných druhů živočichů a rostlin. Ředitelství vodních cest ČR totiž nedoložilo, že je opravdu ve veřejném zájmu tuto stavbu stavět.

Ti, co kriticky sledují přípravu této monstrózní stavby několik let, museli tedy po zamítnutí stavby Bursíkem jistě zajásat. Konečně se našel úředník-politik, který vidí dál než za horizont volebního období s těmi všemožnými sliby zajistit voličům prosperitu, ať to stojí, co to stojí, a bez ohledu na přírodu a peníze.

Je tedy jisté vhodné podívat se na současný stav a nastínit další vývoj. Zvláště když část území s tímto vodním dílem není z politických důvodů dosud zařazena do evropské soustavy chráněných území NATURA 2000.

Rozhodovací vakuum

Přestože je jasné, že s řekou Labe souběžný zmodernizovaný železniční koridor má asi pětadvacetkrát větší kapacitu pro odvoz

nákladů než plánovaná vodní doprava, takže se může ušetřit pár miliard korun za zvyšování splavnosti Labe, schvalovací procesy pokračují dál. Navíc část nákladů se jistě bude vozit po souběžné nové dálnici D11. Úředníci v Přelouči však nadále vydávají různá rozhodnutí, například dílčí stavební povolení. A ani krajský úřad v Pardubicích není o moc pozadu. Dokonce i státním investorem placený odborník stále ještě doufá, že po více než roce čekání dostane povolení zkoumat na území budoucí stavby životní styl několika druhů mravenců.

Úsměvné, že? Má to ale svou logiku. Dokud stát platí úředníky a současně chce vybudovat nějakou stavbu, lze očekávat, že zaměstnanci státu budou státní moc vykonávat.

Neformální kontrolu mohou v mezích zákona provádět média či veřejnost, formálně soudy. Anebo voliči ve volbách...

Co se však stane, když jeden z resortních politiků a současně vysoký státní úředník řekne „Ne“?

Pak se buď hledá nějaký kompromis v podobě jiné stavby nebo se problém může řešit koncepčně. Buď tedy splavníme Labe výstavbou plavební komory na jiném místě, nebo to uděláme jiným způsobem, například změníme celý projekt.

Anebo konečně začne veřejná diskuse o tom, zda má pro náš stát opravdu smysl dávat z deficitního státního rozpočtu další miliardy korun do vodních staveb na Labi.

Miliardy lze ušetřit

Reakce podporovatelů této stavby „za každých okolností“, zejména z vedení Pardubického kraje a města Přelouče, na sebe nenechala dlouho čekat. A jsou stále hlučnější. Podle nich je stavba záchranou pro vodní dopravu, už se skoro začíná stavět, nic cenného se nezničí apod.

Bylo by samozřejmě naivní si myslet, že jedno rozhodnutí „nesilovéhoho“ ministerstva tak snadno a rychle ukončí další financování rozjeté stavby. Avšak hystericky odmítavá reakce některých osob z vedení kraje či Přelouče má poněkud podivnou logiku. Požadují totiž stavbu, kterou financuje stát, nikoliv oba tyto samosprávné subjekty.

Ty totiž přece nemusí zajímat, zda již několik podaných žalob bude soudy třeba opět uznáno. Nemusí je ani vzrušovat riziko pro náš stát, když u Evropské komise uspěje stížnost proti účelovému nezařazení Slavíkových ostrovů do evropské soustavy NATURA 2000.

Prostě chtějí jen svou milovanou hračku – plavební stupeň Přelouč na posledním zbytku velmi cenného lužního lesa, který rozvoji vodní dopravy třeba stejně ani nepomůže.

Je tedy nutné, aby stát v podobě ministerstva dopravy ukončil další financování stavby, kterou nelze podle zákona dostavět. Rozhodně nelze připustit, aby se toto dílo salámovou metodou rozestavělo. Pak by totiž mohlo snadno dojít k nátlaku na dokončení za jakoukoliv cenu, a to i bez ohledu na zákony a přírodu.

Ředitelství vodních cest ČR by samozřejmě už nemělo podávat další žádosti o vydání různých správních rozhodnutí, zejména pak desítek stavebních povolení. A možná by mohlo stáhnout všechny žádosti u dosud probíhajících řízení a uvolnit tak ruce úředníkům.

Česká vláda by už také konečně mohla Slavíkovy ostrovy zařadit do soustavy NATURA 2000, čímž by mohla odpadnout případná ostuda, pokud by Komise podanou stížnost uznala za oprávněnou. Bursíkovo ministerstvo by mělo návrh na vyhlášení rychle připravit.

Pak už by třeba vznikl prostor pro diskusi o jiném způsobu splavnění Labe do Pardubic. Anebo ještě lépe: prostor na diskusi o smyslu této činnosti provádět, když obsahuje tolik rizik. Nejenom na středním Labi u Přelouče, ale i na tom dolním v okolí Děčína, kde má být nový jez za další miliardy. Paradoxně opět ve střetu s cennou přírodou.

Autor je předseda Děti Země.

Milíčova 13, Praha 3
www.argo.cz, argo@argo.cz
 distribuce www.kosmas.cz

Jindřich Štyrský TEXTY

298 Kč

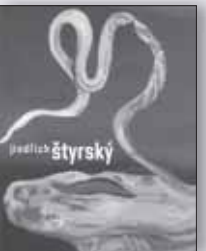

Kniha shrnuje všechny texty Jindřicha Štyrského vydané za jeho života, včetně několika rukopisných fragmentů. Původně texty vyšly v mnoha dobových časopisech, jejichž originály jsou dnes obtížně dosažitelné (např. Disk, Pásmo, ReD, Literární kurýr Odeonu, Doba, Surrealismus). Součástí knihy je bibliografie Jindřicha Štyrského a jako

bonus přináší kniha první vydání dosud nikdy nezveřejněného rukopisu Vítězslava Nezvala Kavárny, vnášejícího nové světlo do generačního sporu Devětsilu koncem dvacátých let. Antologie představí Štyrského jako vyhraněného publicistu a editora, stejně jako poutavého životopisce (antologie zahrnuje všechny jeho články o markýzu de Sade).

PRŮVODCE VÝSTAVOU

190 Kč

Vydáno u příležitosti letošní retrospektivní výstavy Jindřicha Štyrského v Galerii hlavního města Prahy (Dům U Kamenného zvonu) ve spolupráci s nakladatelstvím Kant.

Připravujeme k vydání:

Jindřich Štyrský MONOGRAFIE

AUDIOVISUAL

každý čtvrtek v kině Světozor uvádíme to nejlepší z videoklipů, animace, videoartu, speciálních efektů, netartu, reflexe médií a dalších současných trendů.
www.kinosvetozor.cz/audiovisual

VIZUÁLNÍ ANTROPOLOGIE II.

Surrealismus, posvátno a obřady posedlosti v díle Jeana Rouché
 21. června 2007, 20.30h. čtvrtek
 Uvádí: David Čeněk

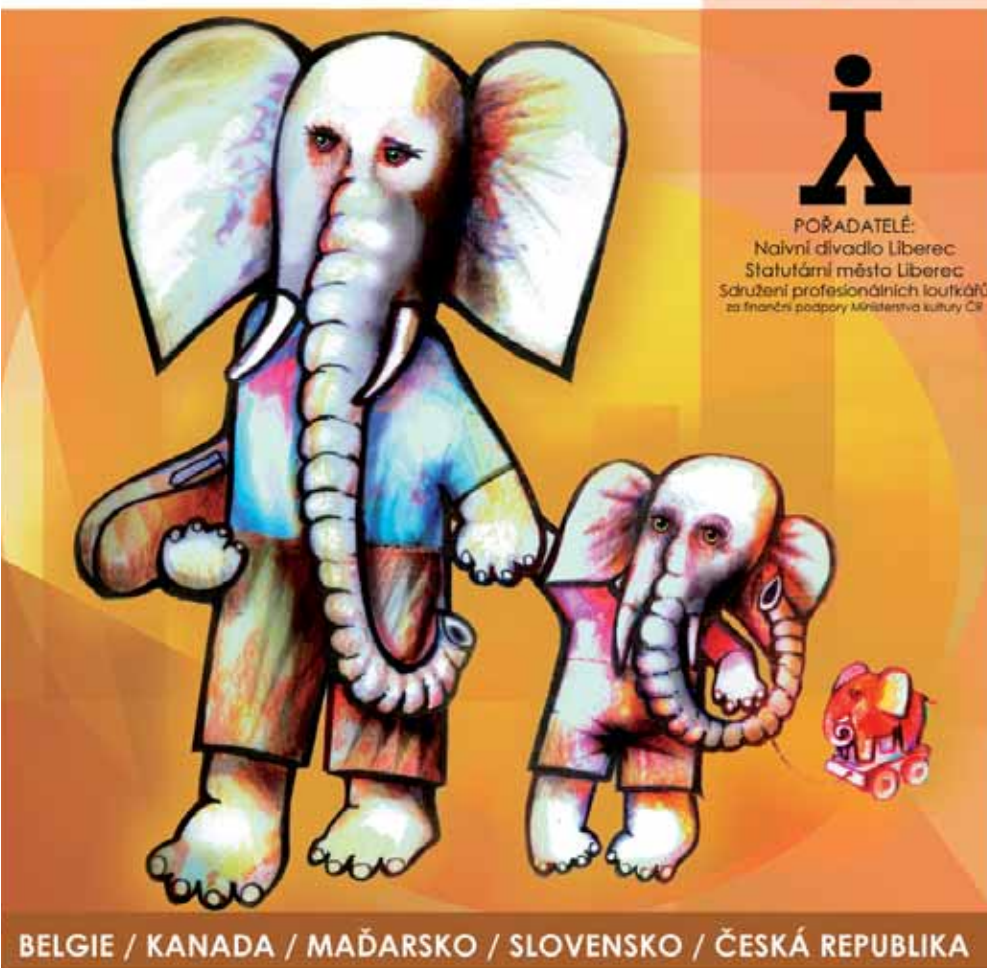
PETER FISCHLI A DAVID WEISS

Cestou nejmenšího odporu
 28. června 2007, 20.30h. čtvrtek
 Uvádí: Vladimír Skrepl

LIBEREC 22. - 26. června 2007

materinka 07

FESTIVAL PROFESIONÁLNÍCH LOUTKOVÝCH DIVADEL
 S INSCENACEMI PRO DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

MEDIÁLNÍ PARTNEŘI:

DNES

deník

PRÁVO A2

Program festivalu MATEŘINKA 07 LIBEREC 22. – 26. ČERVNA 2007

Naivní divadlo, Divadlo F. X. Šaldy, nám. Dr. E. Beneše, Oblastní galerie,
 Krátké a úderné divadlo, Zoologická zahrada

Pátek 22. 6.

- 9.00 Workshop dětí – „LÉTAJÍCÍ OBJEKTY“ – pod vedením R. Smolíka – NDL
- 10.00 Prolog – Divadlo Levandula, Cserkút, Maďarsko – „TRPASLÍKOVA VĚŽ“ – Studio NDL
- 15.00 Pozvání na festival v libereckých ulicích – průvod, start a přelet Létajících objektů
- 16.00 Zahájení festivalu – sál NDL
- 16.10 Divadlo Drak, Hradec Králové – „ŠTĚNĚ NEBO ŠPENÁT?“ – sál NDL
- 17.30 Divadlo Levandula, Cserkút, Maďarsko – „TRPASLÍKOVA VĚŽ“ – Studio NDL
- 18.30 Projekce dokumentu „Mateřinka 2005“ – kuřárna NDL
- 19.00 Les Sages Fous, Trois-Rivières, Kanada – „BIZZARIUM: POULIČNÍ AKVÁRIUM“ a happening „SLONÍ LET“ – nám. Dr.E.Beneše
- 21.00 Skupina ZDARR - koncert – kuřárna NDL

Sobota 23. 6.

- 9.30 Divadlo Lampion, Kladno – „O BUDULÍNKOVI“ – sál NDL
- 11.00 Les Sages Fous, Trois-Rivières, Kanada – „BIZZARIUM: POULIČNÍ AKVÁRIUM“ – ZOO Liberec
- 11.30 Buchty a loutky, Praha – „NEPOSLEŠNÁ KÚZLÁTKA“ – Studio NDL
- 14.00 Buchty a loutky, Praha – „NEPOSLEŠNÁ KÚZLÁTKA“ – Studio NDL
- 15.00 Divadlo Radost, Brno – „O NEZBEDNÉ KOMETĚ“ – sál NDL
- 18.00 Divadlo v Dlouhé, Praha – „MYŠKA Z BRÍŠKA“ – Divadlo F.X. Šaldy
- 21.30 KRÁTKÉ PÍSNĚ Z DLOUHÉ - koncert – Krátké a úderné divadlo

Neděle 24. 6.

- 10.00 Naivní divadlo, Liberec – „JANEK A KOUZELNÁ FAZOLE“ – sál NDL
- 13.00 Setkání na výstavě – „OKNO DO ČESKÉHO LOUTKÁŘSTVÍ“ – Oblastní galerie
- 14.00 Jihočeské divadlo – loutkohra, České Budějovice – „KAŠPÁREK V ROHLÍKU“ – Atrium Oblastní galerie
- 16.00 Divadlo Kvelb, České Budějovice – „OTESÁNEK“ – nám. Dr.E.Beneše
- 18.00 Divadlo Taptoe, Gent, Belgie – „LEŤ!“ – sál NDL
- 20.00 Naivní divadlo, Liberec – „PALLATON“ – Studio NDL
- 21.30 Setkání na výstavě velkoplošných fotografií J. Ptáčka – kuřárna NDL
- RADEK KRAMPL a Rhythm Fantasy - koncert

Pondělí 25. 6.

- 9.00 Divadlo Taptoe, Gent, Belgie – „LEŤ!“ – sál NDL
- 10.30 Naivní divadlo, Liberec – „HRNEČKU, VAŘ! ANEB DVĚ POHÁDKY O HRNEČKU“ – Studio NDL
- 14.00 VŠMU Bratislava, Slovensko – „KAŠPÁRKOVY PŘÍHODY“ – Studio NDL
- 16.00 Divadlo DRAK, Hradec Králové – „ENTENTÝKY“ – sál NDL
- 19.30 Rytmická skupina Radost – J. VYŠOHLÍD A P. ČERNÍK – koncert – kuřárna NDL

Úterý 26. 6.

- 9.00 Divadlo Alfa, Plzeň – „DESET MALÝCH ČERNOUŠKŮ“ – sál NDL
- 10.30 Divadlo Minor, Praha – „Z KNIHY DŽUNGLE“ – Studio NDL
- 13.30 VDN DIFA JAMU, Brno – „KOUZELNÍK TOM KIKS“ – sál NDL
- 19.00 Slavnostní zakončení a vyhlášení výsledků – sál NDL

Součástí festivalu Mateřinka je výstava v Oblastní galerii Liberec
 „OKNO DO ČESKÉHO LOUTKÁŘSTVÍ“
 21. června – 16. září 2007.

Předprodej vstupenek je v pokladně Naivního divadla Liberec (tel.: 485 253 611)
 od pondělí do pátku od 10:00 do 17:00 hodin nebo 1 hodinu před začátkem představení.
www.naivnidivadlo.cz

ALFREDVEDVOŘE

SCÉNA PRO NOVÉ DIVADLO / STAGE FOR NEW THEATRE
 Alfred ve dvoře, Františka Křížka 36, Praha 7 / Holešovice
 rezervace: tel. 233 376 997, pr-divaci@alfredvedvore.cz
www.alfredvedvore.cz, www.novasit.cz

STÁLE NĚCO NOVÉHO!

k ukončení sezóny
**PÁRTY PŘED PRÁZDNINAMI
 NEMODNÍ PŘEHLIDKA**

Ženské zbraně / Kolouchův sen
ČT 28. 6. / 20h

Svérázná fashion show odvrací diktát
 mainstreamové módy i mýtu ideálu krásy!

Motus o.s., produkce divadla Alfred ve dvoře vyhláší
 veřejné výběrové řízení na místo

uměleckého šéfa / šéfky divadla Alfred ve dvoře

Co požadujeme:

- Nejméně tříletou profesionální zkušenost s tvůrčím a organizačním vedením v oblasti Performing Arts
- Předložení programové koncepce divadla typu „produkční dům“ a ostatních aktivit o.s. Motus na dobu 3 let
- Výborné komunikační a organizační schopnosti, reprezentativní vystupování

Náplň práce:

- vytváří dramaturgický plán divadla Alfred ve dvoře na dobu 3 let
- personálně a koncepčně vede o.s. Motus
- zastupuje organizaci na kulturní scéně

Příhlášky obsahující profesní CV a programovou koncepci divadla 2008 – 2011 zasílejte pouze elektronicky do 31. 8. 2007 na adresu divadlo@alfredvedvore.cz.

Nástup na plný úvazek od 1. 1. 2008 s tím, že se nový programový ředitel již na podzim 2007 bude podílet na přípravě grantových žádostí na další období. Podrobné informace získáte na www.alfredvedvore.cz/konkurz nebo produkce@alfredvedvore.cz.

ALFREDVEDVOŘE
 SCÉNA PRO NOVÉ DIVADLO / STAGE FOR NEW THEATRE

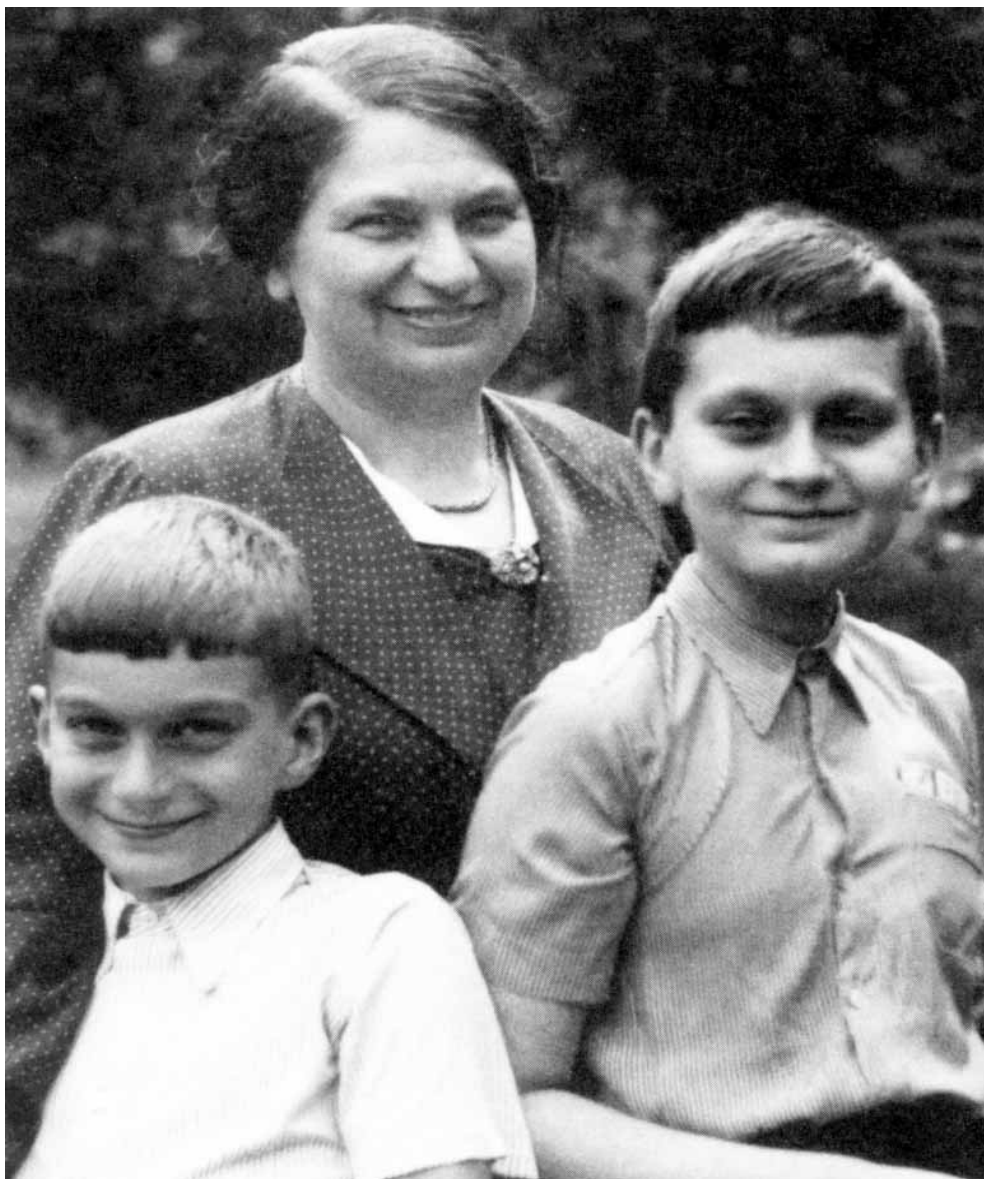

Ještě že člověk neví

Výpověď nejen o utrpení

Český historik Toman Brod vydal na konci letošního jara své paměti, zahrnující léta 1929 až 1989. Neměl v úmyslu vystavit se obecné pozornosti, začal psát teprve poté, když ho oslovilo nakladatelství. Brodovy memoáry, nazvané *Ještě že člověk neví*, co ho čeká, vyšly v nakladatelství Academia jako druhý svazek nové edice Paměť.

JIŘÍ VANČURA

Toman Brod (vlevo) jako jediný z rodiny válku přežil. Foto soukromý archiv

Zánik Československé republiky a vznik Protektorátu zastihly autora knihy *Ještě že člověk neví*, co ho čeká ve čtvrté třídě obecné školy. Do té doby bydlel na jedné z nejlepších pražských adres v dobře situované rodině. Mělo by se říci, že v židovské rodině, jenže toto určení nadiktoval Brodovým tak jako celé Evropě, již si stačil podmanit, teprve Adolf Hitler. „Do synagogy jsem poprvé vstoupil po válce a za celé dětství jsem se ve svém okolí nesetkal s jediným výrazem protizidovské averze.“

Mladý Toman (toto neobvyklé jméno objevila matka ve známé básni F. L. Čelakovského) byl ryze český chlapec. Se svými vrstevníky sdílel nadšení i obavy o republiku, při rozhodování, které neminulo žádného pražského kluka, se stal přesvědčeným spartánem, odebíral časopis Mladý hlasatel, v němž obdivoval zejména příběhy Rychlých šípů. Brodovy vzpomínky na Prahu z konce třicátých let, svědectví zaznamenané chlapeckýma očima, budou číst se zájmem nejen pamětníci.

Z Prahy do Terezína a dál

Ještě že člověk neví... Nevěděly a nemohly uvěřit desetitisíce tehdejších českých Židů. Mnozí měli v genech zasutou paměť předků na život v segregaci a na pogromy, jenže se psala polovina dvacátého století! Jak pochopit zvrhlostí fanatiků promyšlený sestup mezi druhořadé až po zcela bezprávné, určené k vyhlazení? Z Prahy do Terezína se ještě jelo v osobních vagonech, v transportech do Osvětimi už lidé umírali a ty, kdo přežili první selekce, čekalo krátké či delší vegetování

ve stínu lágrových krematorií. Svoji nejbližší budoucnost v útrapách a mučivém hladu si nedokázali připustit dospělí, natož chlapec na samém konci dětství. Nejednou se Toman Brod zabývá právě neuvěřitelností židovské tragédie za nacistického panství, obecně sdílenou nadějí na nějaké lidské vyústění, která vyhasínala teprve před branami plynových komor. Neuvěřitelnosti židovské tragédie spolu s pohodlným cynismem vděčí hlasatelé „osvětimské lži“ za své publikum – a není jiná cesta než jim čelit připomínáním největšího zločinu, jaký Evropa v uplynulém století poznala.

Kapitoly Brodových vzpomínek věnované válečným létům přinášejí v řadě obdobných svědectví jen málo nových historických poznatků. Přínosný je však autorův pohled očima adolescenta, pohled na dětské vězně v Terezíně i na klukovskou solidaritu, již nedokázal zcela zlomit ani vyhlazovací tábor. Toman Brod jako jediný z rodiny válku přežil. Otázku, proč právě já patřím ke dvěma až třem procentům šťastných, co přežili hitlerovský nacismus, otázku, která většinu ze zachráněných nikdy neopustí, si autor ve své veřejné zpovědi neklade. Pokud se jí dotýká, říká, že nepravděpodobné přežití bylo výslednicí náhod a nevypočitatelného štěstí. „Ostatně i lubavičský rabín na lecjaký dotaz řekl jen to nejmoudřejší, co říci mohl – nevím.“ Proč se pro druhý rodinný tábor v Birkenau nezakoval osud 8. března 1944, kdy továrna na smrt v jediném dnu zabila plynem a následně spálila na čtyři tisíce českých Židů? Měl snad ten „milý a laskavý pan SS-doktor Joseph

Mengele“ dobrou náladu, když 6. července 1944 poslal Tomana pokynem ruky na šťastnější stranu? Kolik hodin spíš než dní života zbývalo vysílenému a nemocnému vězni v den osvobození?

Od komunismu až na okraj společnosti

Kapitoly o protektorátu a o vlastních osudech v nacistických lágrech zaujímají více než polovinu textu, přestože se týkají jen malého, byť stěžejního úseku autorova života. Následuje kapitola nazvaná Potom, bezděčně vyjevující, kterák válečná zkušenost ovlivnila celý Brodův život. Ještě před únorem 1948 vstoupil do KSČ v přesvědčení, že „jedinou zárukou proti recidivě hnědého extremismu je extremismus rudý, komunistický“. Přesvědčení, z něhož se, jak uvádí, obtížně a velmi zdlouhavě vymaňoval.

Paměti lidí, kteří si více či méně zadali s komunistickým režimem, ale později se s ním rozešli i vyrovnali, často obsahují dodatečné omluvy někdejších postojů a opomíjení toho, co autorovi neslouží ke cti. Málo shovívavý recenzent, pokud o těchto vadách ve výpovědi ví, s jistou dávkou šetrnosti nebo bez ní na ně čtenáře upozorňuje. Mělo by být proto dovoleno upozornit i na stránky opačné, na ukazatele života, o nichž autor ve své skromnosti pomlčel.

S Tomanem Brodem jsem se setkal na fakultě, společně jsme vystudovali historii, pojišlo nás nepříliš těsné, ale upřímné přátelství. Společně jsme, jak se zmiňuje v textu, prošli o prázdninách střední a východní Slovensko a v Praze hrávali, budiž žalováno, licitovaný mariáš. Toman byl jiný než většina z nás. Vyzařovala z něj jistá noblesa, nevzpomínám si na jediné vulgární slovo z jeho úst. Zároveň mu byla vlastní určitá plachost či cudnost, sotva kdo například zahlédl jeho lágrové číslo vytetované na zápěstí. Ne že by se za ně stydl, bylo mu však proti mysli vést nezávazné rozhovory o věcech tak vážných a bolestných.

Věřil idejím o rovnosti a sociálním pokroku, dokud je sami jejich hlasatelé nezačali zrazovat. Nikdy však nebyl komunistickým fanatikem, součástí nadšeného davu, spíš skeptikem až kritickým glosátorem, za což nejednou platil. A právě o placení jde. Jestliže v minulosti „člověk nevěděl, co ho čeká“, od šedesátých let, od plného procitnutí, musel vědět, že při věrnosti poznanému nebude stát na straně vítězů. Snad už nikdy, avšak nemůže jinak, nemá-li ztratit přinejmenším sebeúctu. Tak se Toman Brod ocitl na okraji společnosti, jak to decentně pojmenoval Gustáv Husák, mezi prvními signatáři Charty 77 a mezi historiky, kteří v temné době razili cestu dějinám psaným bez ideologického předznamenání. Spolu s dalšími přinášel nový, do té doby zakázaný pohled na českou minulost bezprostředně po válce, přičemž tento celoživotní vlastenec až obrozeneckého typu nebyl ani v nejmenším poznamenaný protiněmeckým nacionalismem. Demokratické revoluci v roce 1989 přinesl věnem hotový překlad Lanzmanova dokumentu Shoah, dosud patrně nejvýznačnějšího svědectví o velkém neštěstí, které uprostřed 20. století postihlo Židy.

Bylo by proto škoda přijímat Brodovu práci jen jako výpověď o hrůzách a utrpení. Je užitečná také tím, že nás vede k zamyšlení, proč a kterák se v nedávné minulosti formovaly statečné občanské postoje.

Autor je historik.

Toman Brod: Ještě že člověk neví, co ho čeká.
Academia, Praha 2007, 364 stran.

NG **TŘISTA30TŘI**

SKUPINA ČEZ

NG 333 Cena Národní galerie a Skupiny ČEZ pro mladé umělce pro umělce do 33 let.

Zájemci z ČR a ze SR mohou zasílat dokumentaci přihlašovaných děl na adresu:

Národní galerie v Praze – Veletržní palác (Dukelských hrdinů 47) do 3. 9. letošního roku.

Obálky musí nést označení
„Cena NG a Skupiny ČEZ“.

Práce zhodnotí devítičlenná porota z ČR a ze SR.
Autor vítězného díla získá cenu ve výši 333 000,- Kč.
Cena bude předána při příležitosti výstavy finalistů
v Národní galerii v Praze (Veletržní palác).

Generální partner projektu:
Skupina ČEZ

SKUPINA ČEZ

Hlavní partner:
HVB Bank

Mecenáš projektu:
Securitas a.s.

Partner projektu:
Trade FIDES a.s.

Více informací na www.ngprague.cz

20. červen světový den uprchlíků

kolik občanů uprchlo z Československa jenom mezi léty
1968 – 1989?

a/ 2 000 b/ 20 000 c/ 200 000

kolik je dle statistik OSN momentálně na světě lidí, kteří
byli nuceni opustit své domovy?

a/ 21 000 000 b/ 210 000 c/ 21 000

kolika z celkem asi 85 000 žadatelů o azyl byl od roku
1990 do roku 2006 v ČR udělen azyl?

a/ 50 000 b/ 25 000 c/ 3 000

zastavte se a zamyslete se spolu s námi!

pomoc uprchlíkům a jejich integrace v nové vlasti je
naším společným závazkem a výzvou. **děkujeme za
vaši podporu.**

Správné odpovědi: 1c, 2a, 3c

centrum pro integraci cizinců
občanské sdružení
www.cicpraha.org

úřad vysokého komisaře OSN
pro uprchlíky (UNHCR) v ČR
www.unhcr.cz

galerie CIANT

STÉPHANE KYLES

SUBWAY
LAYOUT

Interaktivní videoinstalace zkoumající
život a architekturu pražského metra

16.6. – 20.7. 2007

Vernisáž za účasti umělce proběhne v pátek 15. června 2007 v 19:00

STÉPHANE KYLES (FR) je mladý novomediální umělec, t.č. na rezidenčním pobytu v laboratoři CIANT.

Galerie CIANT Křížkovského 18 130 00 Praha 3

Otevřeno úterý až sobota 17 – 21 hod. Neděle 15 – 19 hod.

Více informací najdete na stránkách www.ciant.cz/galerie

Podpora:

Městská část
Praha 3

Partneři:

KARTOGRAFIE HPP

Mediální partneři

HYPE

XMAG

Pořádá:

CIANT

Hlavní mediální partner

radiowave

A2

ATELIER

Historie, věda a politika

Plavba mezi proudy moderního dějepisectví

Atraktivní název a známé jméno historika, který si vysloužil pověst permanentně rozhněvaného muže, jsou samy o sobě dobrou reklamou. Kdo knihu Dějepisectví mezi vědou a politikou otevře a očekává celistvý a pronikavý rozbor složitých vztahů mezi historickou vědou a světem politiky i politiků, prožije ale nejspíš rozčarování.

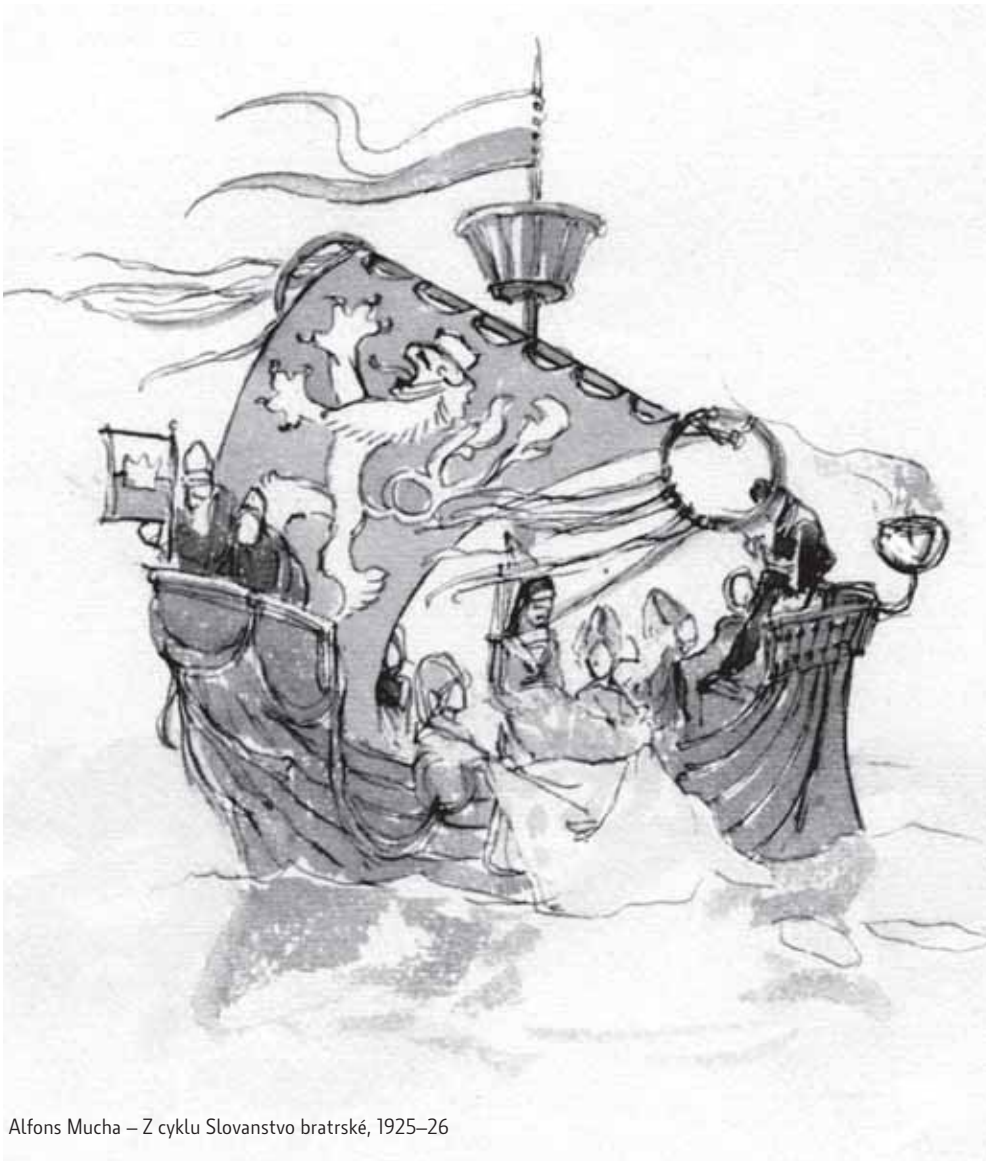
PETR ČORNEJ

Poslední publikace Martina Nodla skrývá devět původně samostatných studií, zabývajících se metodologickými problémy české a evropské mediéistiky od poloviny 19. století až do naší současnosti. Osm z nich už bylo zveřejněno, leč převážně v obtížně dostupných konferenčních sbornících. Autor proto své stati dodatečně rozšířil, upravil a pospojoval do tří tematických bloků (*Zrození, V zajetí marxismu, Inovace a inspirace*), jež zarámoval osobně laděnou předmluvou a vypjatě sebestředným závěrečným vyznáním. Rozsáhlý poznámkový aparát dává tušit, že máme před sebou práci s vysokými vědeckými ambicemi a nesenou přesvědčením, že v dané chvíli jsou pro historiografii nejdůležitější metodologické úvahy, dotýkající se podstaty celého oboru.

Není žádným tajemstvím, že se s Martinem Nodlem názorově rozcházíme prakticky ve všem: v pohledu na vědu, na vysokoškolskou výuku, na svět i na život. Shodneme se snad jen v odmítání projektu jednotné dějepisné euroučebnice, která by byla dalším krokem k myšlenkové unifikaci. Prostě se mýjíme a sotva si někdy porozumíme. Nodl je na můj vkus až příliš ponořen do imanentního vývoje historiografie, snaží se vykládat její problémy především zevnitř, a byť deklaruje nutnost pochopit širší kontext, ne vždy k němu přihlíží. Ideovou strukturu doby, v níž je historik zakotven, z níž nemůže uniknout a která ho vždy prozradí, bere v potaz pouze částečně, stejně jako přímé politické tlaky či symbolický rozměr zkoumaných jevů.

Ukazuje se to hned ve studii věnované dílu precizního faktografa Václava Vladivoje Tomka, kterého by autor rád ospravedlnil vůči výtkám kritizujícím jeho „rakušanství“. Pomínu-li okolnost, že výpady proti zesnulému Tomkovi zahájil Kamil Krofta již v únoru 1917, nikoliv až s rozpadem Rakousko-Uherska, nemohu přejít jiný problém. Tomkův případ měl zjevnou znakovou povahu. Pilný badatel se nejen v prvních letech existence Československa jevil jako charakterový protiklad Františka Palackého a zejména svého kdysi nejlepšího přítele Karla Havlíčka. Zatímco Havlíček trčel v Brixenu a většina zbývajících českých vlastenců alespoň mlčela, Tomek, historik nepochybně vynikající, udělal v časech Bachova neoabsolutismu kariéru univerzitního profesora a ještě se exhiboval v provládním Vídeňském deníku. Pro úplnost dodávám, že se toto téma v české vědě příznačně znovu aktualizovalo po roce 1970, kdy v něm řada autorů (vím přinejmenším o pěti) shledala vhodnou paralelu k nastupující „normalizaci“.

Podobné připomínky si neodpustím ani na adresu studií zabývajících se marxistickou historiografií padesátých a šedesátých let, především její husitologickou složkou, reprezentovanou jmény Josefa Macka, Františka Grause a filosofa Roberta Kalivody. Nodla hlavně zajímá, do jaké míry ve svých pracích navazovali na tradiční nemarxistická schémata, která pouze navlékali do patřičného ideologického hávu, a v čem spočíval jejich skutečný přínos. Kontury výkladu sice zhruba odpovídají realitě, nemohu se však zbavit dojmu, že autorova interpretace je poněkud poplatná vzpomínkám Františka Šmahela i dalších pamětníků. Geneze marxistického pojetí husitství a takzvané krize feudalismu sahá podstatně hlouběji do minulosti, než se v knize uvádí. Kromě zmiňovaného Kurta Konrada by se nemělo

Alfons Mucha – Z cyklu Slovanstvo bratrské, 1925–26

zapomínat ani na Karla Kautského či Závěše Kalandru, který první vystoupil s teorií všeobecné krize feudalismu a jehož práce dnes málokdo zná. Příští výzkum bude muset také odpovědět na otázky, jak se do textů poúnorových marxistů promítla přímá či nepřímá politická objednávka, zvláště snaha naplnit zadání IX. sjezdu KSČ, Stalinovy teze o zostřování třídního boje či o vyhledávání nepřátel ve vlastních řadách a rozmanité kampaně. V této souvislosti se zřejmě potvrdí, že komunisty prosazované hodnocení inteligence jako nespolehlivé vrstvy formovalo také negativní pohled na pražskou husitskou univerzitu.

Z čelných marxistů si Nodl zřetelně cení více Grause než Macka, Kalivodově *Husitské ideologii* pak příliš neporozuměl. Až absurdní vyzdvihování selsko-plebejského křídla husitství, především adamitů, pramenilo podle mého soudu z Kalivodova okouzlení symbiózou marxismu a surrealismu i jejího snu o plném osvobození člověka a jeho tvůrčích sil. Nebyl by to Martin Nodl, kdyby si neodpustil rýpnutí a nepoznamenal, že jsem roku 1984 v polemice s Kalivodou (ale též na jiných místech) bezděčně podléhal marxistickým schématům. To je jistě pravda. Mou hlavní výtku vůči Kalivodovi, odmítnutí teze o dvě stě let trvající husitské revoluci, si však Nodl promptně a bez odkazu přisvojil.

Silný přesah směrem k evropské historiografii, v níž se Nodl bezpečně orientuje z pozice badatele i nakladatelského redaktora, mají stati o problematice hospodářských a sociálních dějin. Autor se v nich, ale vlastně v celé knize, projevuje jako poučený znalec především německé dějepisné produkce. Odtud vyrůstá zasvěcený obraz německého mediévistického bádání v českých zemích i plastický portrét Bedřicha Mendla, jenž sociální a hospodářské

dějiny v českém prostředí pojal moderně a na skutečně světové úrovni. Právě bystrou analýzu Mendlova přístupu k tehdy nově konstituovanému oboru považuji za nesporný klad Nodlovy publikace.

Okolnosti zrodu i pěstování hospodářských dějin, vyvolaných v život rozmachem průmyslové civilizace, ovšem ukazují, jak historikové (netoliko marxističtí) promítají do výzkumu středověké minulosti zkušenosti doby, ve které žijí. Cílem historika by však nemělo být, aby sděloval publiku, jak vidíme dějiny my, nýbrž aby vylíčil, co cítili a prožívali dávní lidé. Je to úkol nesnadný a z mnoha důvodů v plném rozsahu neuskutečnitelný. Přesto se jej současná historická věda snaží co nejvíce naplnit. Některé nové metody, obory a disciplíny charakterizuje Nodl v přehledových statích věnovaných ohlasu slavné francouzské školy Annales v našich podmínkách, prosopografii, mikrohistorii, kulturní antropologii a inovačním tendencím v dějinách umění. Nesmířitelný kritik přežívajících konzervativních přístupů zde českým historikům programově nabízí vhled, který zdaleka ne všichni přijmou. Každé téma totiž vyžaduje adekvátní metodu, nikoliv však aplikaci moderních (a někdy jen módních) trendů za každou cenu.

Martin Nodl rád uplatňuje ve svých hodnoceních téměř absolutní kritéria. I proto bych očekával, že se bude po četných studiích knižně prezentovat zásadní monografii. Vydávat v necelých čtyřiceti letech „výbor z díla“, byť zajímavý, však považuji za poněkud předčasné.

Autor je mediévalista.

Martin Nodl: Dějepisectví mezi vědou a politikou. Úvahy o historiografii 19. a 20. století.

Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2007, 263 stran.

Hra o deštník

Návrh ruského prezidenta Putina na umístění amerického radarového zařízení v Ázerbájdžánu vzbudil oprávněný ohlas. Až dosud trval Kreml na odmítavém postoji vůči jakémukoli zařízení tohoto typu v blízkosti ruského území. Tento posun ale rozhodně nelze považovat za průlom. Spíše se jedná o pokus převzít iniciativu a plán odsunout do nenávratna.

KAREL SVOBODA

Pro pochopení ruského postoje vůči americkým základnám je nutné se vrátit do devadesátých let. Rusko se v té době nacházelo v krizi, která se odrážela slabším postavením na poli mezinárodních vztahů. Země poměrně intenzivně spolupracovala se západními státy, za což očekávala respekt vlastních mocenských pozic. Bývalý ruský premiér a ministr zahraničí Primakov dokonce mluví o slibu nerozšiřovat NATO směrem na východ výměnou za souhlas se sjednocením Německa. Zda takový slib opravdu zazněl či nikoli, je otázkou, nicméně faktem zůstává jistá frustrace z ruské strany z jednostranného vztahu se Západem. Chápání rozpadu SSSR a následných událostí s tím spojených bylo diametrálně odlišné od toho, jak byly pojímány na Západě. Ze strany Ruska a předtím Sovětského svazu šlo nikoli o krach sovětského bloku, ale o dobrovolné rozpuštění svazku těchto států. Rusko z tohoto pohledu studenou válku neprohrálo, pouze ji odmítlo dál hrát. Za to očekávalo jisté výhody, jako uznání velmocenského statusu a exkluzivitu v postsovětském prostoru, kterých se mu ale nedostalo. Z pohledu západních zemí nebylo nutné Rusku nic poskytovat, neboť pouze akceptovalo obecně platné normy civilizovaného světa.

Po nástupu prezidenta Putina byla intenzivně rozehrávána linie sebevědomé ruské politiky, založené na kritické spolupráci se Západem. Nejvýraznějším projevem této taktiky se stala reakce prezidenta Putina na události 11. září. Rusko oficiálně nic nenařadilo proti americké přítomnosti v zemích postsovětského prostoru, kterou interpretovalo i s ohledem na čečenskou válku jako společný boj proti mezinárodnímu terorismu. Někteří autoři ale upozorňují, že v případě této ruské politiky nešlo ani tak o smí-

ření s přítomností Američanů ve střední Asii, jako spíš o to přesunout zodpovědnost za odmítnutí pomoci v boji proti terorismu na středoasijské vládce. Postupné vytlačování amerických základen z tohoto prostoru činí tuto interpretaci nejen možnou, ale dokonce i velmi pravděpodobnou.

Ruská zahraniční politika se do té doby vyznačuje vyšší asertivitou jak vůči Evropě, věčně snící o společné zahraniční politice, tak i vůči Spojeným státům, prosazujícím svoji koncepci šíření demokracie. Asertivní postoj zaujalo i vůči takovým dosavadním spojencům, jako je Bělorusko. Dosavadní koncepce „ropa za přátelství“ byla nahrazena koncepcí „ropa za peníze“. Zatímco v době Jelcinovy vlády Rusko cítilo, že není schopno reálně bránit tlaku ze strany Západu, současné Rusko podobným pocitem netrpí.

Soupeření se Spojenými státy a aspirace na roli světové velmoci se staly pro Rusko důležitým směrem jeho zahraniční politiky. Toto soupeření se ani zdaleka netýká pouze národních „barevných revolucí“ nebo raketových základen. Hlavní souboj je veden na poli energetických surovin, respektive kontroly nad jejich přepravou, zejména v oblasti Kaspického moře.

Pokud se s vědomím těchto souvislostí podíváme na poslední raketový návrh prezidenta Putina, můžeme říci, že nebylo náhodou, že byl pro umístění zařízení vybrán právě Ázerbájdžán. Rusko zde má v pronájmu radarovou stanici. Rakety, jak řekl prezident Putin, by mohly být umístěny někde v Turecku nebo v Iráku. Tento návrh se zdá být poměrně zajímavý, nicméně lze očekávat, že nebude fakticky přijat. Předpokládal by totiž předání poměrně citlivého amerického zařízení na území státu, který je sice nyní

spojencem USA, toto spojenectví ale nemusí mít dlouhé trvání. Vojenští odborníci navíc upozorňují na nelogičnost umístění radaru do této země, která se nachází příliš blízko „problémového“ Íránu. Z dalších, čistě technických aspektů lze pochybovat o možnosti dohody o takových otázkách, jako je kompatibilita případného zařízení s americkým systémem, v případě umístění americké obsluhy pak choulostivá otázka, pod čí jurisdikci bude celá základna spadat. Prezident Putin si je nepochybně velmi dobře vědom úskalí svého návrhu, a lze se tedy důvodně domnívat, že ani neočekával, že bude přijat.

V současné době se tedy budou obě strany snažit o to, aby jednání zkrachovala kvůli té druhé. Rusko tímto způsobem jen obohatilo svou taktiku cukru a biče. Na jedné straně zastrašuje občany České republiky i Polska hrozbami přesměrování svých raket, na druhé straně ukázalo svoji ochotu jednat a předložilo zdánlivě konstruktivní návrh. Spojené státy mezitím budou pravděpodobně Rusko nadále upozorňovat na planost jeho obav z případného umístění zařízení v zemích střední Evropy. Není zatím jasné, jestli přijdou s nějakou protiiniciativou. USA totiž stojí před problémem, že by tím přiznaly Rusku právo veta na jejich jednání s dalšími státy.

Přitom bude stále platit, že Rusko nevěří Západu zhruba stejně, jako on nevěří Rusku. Posunutí vojenského zařízení na východ Rusko chápe jako hrozbu již jen z toho důvodu, že pokud již tyto základny jednou povolí, nebude moci zabránit jejich dalšímu rozšiřování. Zcela pragmaticky se tak s ohledem na vlastní zájmy snaží zabránit již jejich samotné výstavbě. Ázerbájdžánsko-americko-ruský deštník byl šikovným manévrem v tomto boji.

Autor je analytik Asociace pro mezinárodní otázky.

par avion

Коммерсант

Pod titulkem Opozice může jít přinesl deník Kommersant 13. června reportáž o opozičních Pochodech těch, kteří nesouhlasí. List připomíná, že předáci protiputinovského hnutí Jiné Rusko si chtějí vzít přes letní prázdniny „time-out“. „Milice a státní moc se nerozhodla vstoupit, jak to udělala na jaře, do otevřeného konfliktu s Jiným Ruskem, a tak pochody prošly skoro bez incidentů a také vyvolaly daleko menší veřejnou odezvu. Lídři Jiného Ruska označili pochody za úspěšné, ale připustili, kvůli udržení zájmu o opoziční hnutí bude potřeba změnit formát,“ poznamenává deník. V Moskvě na Puškinově náměstí se podle deníku sešlo asi pět tisíc vojáků, policejních těžkooděnců a milicionářů a také přibližně 1500 protestujících. Pozornost vyvolal pouze pokus asi 15 příznivců soudně zakázané Národně-bolševické strany spisovatele Eduarda Limonova, kteří s dýmovými granáty a plastikovými zátarasynaprosto nečekaně zablokovali ulici Bolšaja Dmitrovka, kde začali vykřikovat stranická hesla. „Řidiči jedoucí po Velké Dmitrovce začali troubit a zařadili zpátečku. Akce netrvala ani pět minut, pak se nacholové vydali směrem na Divadelní náměstí. Za nimi vyrazili dva muži v civilu, jednomu z nich vypadla z kapsy pistole. Zvedl ji a pokračoval v chůzi. Limonovci uhnuli do uličky směrem na Petrovku. Zde muži v civilu dohna-

li dva opozdilé limonovce, povalili je na zem a zbili. Jeden pak vysílačkou přivolał posily a ty pak nacboly zatkly,“ popsal deník zřejmě nejdramatičtější událost moskevského antiputinovského protestu. Kommersant cituje výkonného ředitele Ruského fondu svobodných voleb Andreje Pržezdomského, podle něhož se opozici nepodařilo dát o sobě při posledních protestech nahlas vědět, neboť nenastaly velké potyčky s policií. „Při srovnání s vystoupením antiglobalistů v Německu je potřeba přiznat, že v souboji znesvářených stran zvítězil rozum,“ dodal podle listu Pržezdomskij.

ИЗВЕСТИЯ

Deník Izvestija, dobře známý svou afinitou k současnému personálnímu obsazení Kremlu, 14. června napsal o návštěvě ruského prezidenta Vladimira Putina u spisovatele Alexandra Solženicyna. Osmaosmdesátiletý autor se 12. června, tedy ve státní svátek Den Ruska, stal laureátem Státní ceny, kterou od Putina dostal za svůj přínos humanitě v Rusku. S prémie je spojena i finanční odměna ve výši pěti milionů rublů. Podle Izvestij se Solženicyn více než polovinu této částky rozhodl věnovat na rozvoj ruské neurochirurgie. Autoru Souostroví Gulag zdraví zabránilo přijet si pro cenu osobně do Kremlu; ceremoniálu se zúčastnila jeho žena Natalija. V sále zazněl ze záznamu jen jeho hlas: „Na konci svého života mám naději, že mnou sebrané historické materiály, historické

ké náměty, obrazy života a osob z tvrdých a těžkých dob, které prožila naše země, vstupují do paměti mých spoluobčanů.“ Mezi dalšími významenanými byli například konstruktéři oné nedávno testované moderní rakety schopné překonat každou protiraketovou obranu. Jejich jména nezazněla, vyznamenání byli „ve sféře vědy a techniky se speciální tematikou“. „Ostatní laureáti, kterým připadla slavnostní cesta po červeném koberci i aplausy, za ocenění krátce poděkovali. Operní hvězda Olga Borodinovová šla cestou hvězd Hollywoodu, děkovala rodičům, přátelům a kolegům. Nikolaj Borodačev, vyznamenaný za uchování fondu kinematografie, trochu připomínal sovětské tradice: ‚Nikdy jsem si nemyslel, že chasník z vesnice, který začínal jako opravář kinotechniky, dostane takové vyznamenání.‘ Alexandr Konovalov, oceňený odborník v neurochirurgii, připomněl, že ‚to nejcennější, co máme, je naše zdraví,“ popsal ceremonii v Kremlu deník.

ВЕДОМОСТИ

Nedávný summit skupiny zemí G8 v německém Heiligendammu byl úspěšný pro západní země, ale zvláště pro Vladimira Putina, napsal 14. června v komentáři deníku Vedomosti politolog Stanislav Belkovskij. Lídři zemí skupiny se podle něj přesvědčili, že Putin rozhodně hodlá odejít ze své funkce. „Zkrátka hledá záruky, že odejde pěkně a hrdě, jako uznávaný demokratický lídr (například jako Bill Clinton nebo na summi-

tu přítomný Tony Blair), a nebude se na něj vzpomínat jako na nenáviděného nepřátelského a autoritářského kleptokrata,“ myslí si Belkovskij. Putinovi partneři podle něj pochopili, že prezidentova únorová tvrdá řeč na bezpečnostní konferenci v Mnichově nebyla výrazem nové geopolitické doktríny Ruska, ale koncentrovaným vyjádřením jeho hořkého osobního zklamání z Ameriky i Evropy, které ho neocenily – navzdory sedmi a půl rokům jeho prozápadní politiky. „Šéfové G8 pochopili, že Putina není potřeba ponížovat, ale milovat a chválit, v každé situaci dávat ruskému prezidentu možnost udržet si vlastní tvář. A pak udělá všechno, co Západ potřebuje,“ napsaly Vedomosti. List také píše, že překvapivá ruská nabídka Spojeným státům na využití radiolokační stanice v Ázerbájdžánu byla promyšlena už přibližně před půldruhým měsícem a vůbec neodpovídá geopolitickým zájmům Ruska. Belkovskij připomíná, že návrh nejspíš nezmaří americké plány na vznik systému protiraketové obrany v Evropě a navíc by americký souhlas legalizoval vojenskou přítomnost USA na jižních svazích Kavkazu, což by mohlo mít vliv na rychlejší vstup Gruzie i Ázerbájdžánu do struktur Severoatlantické aliance. „A tak Vladimir Putin prostě nahlas oznámil americkou iniciativu. Bílý dům daroval Putinovi právo být autorem myšlenky i politickým triumfátorem. Každý dosáhl svého. Skvělá kombinace, co? Takový americký úspěch je možný jen proto, že Putina začali konečně správně chápat,“ vysvětluje politolog.

Z ruského tisku vybíral Jakub Dospiva.

Wolfowitzovu aféru propírala v dubnu a květnu všechna světová média. Foto Simone D McCourtie – World Bank

Prezident odchází

Světová banka přišla o prezidenta i o šanci projít zásadní reformou nebo likvidací.

Štěpán Steiger

Mluvit o desátém prezidentovi Světové banky Paulu Wolfowitzovi (1943) v čase minulém je ještě předčasné. Prezidentem sice bude jen do 30. června 2007, jeho kariéra by však u konce být nemusela. Jeho vazby na současnou americkou administrativu a zásluhy při formulování a prosazování jejich zájmů jsou zřejmě příliš veliké.

Wolfowitz, syn polského židovského matematika, vystudoval matematiku a politické vědy a vyučoval na několika významných amerických univerzitách. Většinu života však strávil ve vládních funkcích, naposledy pak v letech 2001–05 působil jako náměstek ministra obrany USA. V této poslední funkci patřil k hlavním „architektům“ irácké války. Jeho bývalý kolega o jeho postojích z té doby řekl: „Jestřáb – to není přesné. Co takhle superdravec?“ Jeho názory nejlépe dokládá skutečnost, že zastával teorii, podle níž téměř za všemi teroristickými útoky ve Spojených státech od roku 1993 stál Saddám Husajn.

Nástupem do čela Světové banky nezměnil Wolfowitz ani své politické názory, ani způsoby. Ačkoliv za jeden z hlavních cílů Banky během svého vedení vyhlásil boj proti korupci v zemích třetího světa, sám se vrátil k oblíbenému protekcionářství. Hned po převzetí funkce přivedl z úřadu viceprezidenta Cheneyho do Banky Kevin Kellemse, jemuž poskytl plat ve výši 250 000 dolarů ročně. Za sekretářku přijal Robin Clevelandovou (z Úřadu pro řízení a rozpočet Bílého domu), zapletenou svého času do korupční aféry v Pentagonu. Ačkoliv Clevelandová neměla žádné zkušenosti, kterými by mohla Bance posloužit, také jí byl roční plat stanoven na čtvrt milionu dolarů. Nezůstalo však jen při těchto dvou republikánech.

Juan José Daboub, konzervativní katolík, kterého Wolfowitz rovněž v Bance obdařil vysokým postavením a který býval ministrem financí v pravicové vládě v Salvadoru, začal po svém nástupu hned měnit politiku, pokud jde o antikoncepci, kterou Banka do té doby propagovala. Ze strategického dokumentu pro Madagaskar byly na Daboubův pokyn vyškrtuty všechny zmínky o plánování rodiny. UVážíme-li vliv pravicové „křesťanské“ lobby v Bushově administrativě, nemůže však tento krok příliš překvapovat.

Kritici ovšem poukazovali také na další Wolfowitzovy kroky, kterými ve své funkci prosazoval politiku Bushovy administrativy.

Wolfowitz například usiloval o to, aby Banka hrála větší roli v Iráku, a to bez ohledu na bezpečnostní rizika pro její zaměstnance. Poté, co Uzbekistán odmítl povolit americkým vojenským letadlům přistávat na svém území, rozhodl se Wolfowitz zrušit program pomoci této zemi.

Nakonec se však zdrojem ještě většího pobouření a bezprostřední příčinou Wolfowitzova pádu stal způsob, jímž prosadil do významné funkce v Bance svou přítelkyni Shahu Ali Rizu. Celou záležitost propírala v dubnu a v květnu letošního roku všechna světová média. Podle jejich zpráv pracovala Shaha Ali Riza v Bance už od konce devadesátých let. Na veřejnost se Wolfowitzův vztah k ní dostal teprve poté, co vešlo ve známost, že bude Bush nominovat Wolfowitze na prezidenta Světové banky. Etická pravidla Banky mu zakazovala, aby se stal nadřízeným své přítelkyně a stanovoval její plat. Wolfowitz se tedy zasadil o to, aby byla přijata na ministerstvu zahraničí (v blízkovýchodním oddělení, vedeném dcerou viceprezidenta Cheneyho) s platem, který převyšuje plat ministryně zahraničí Condoleezy Riceové.

Na jaře upozornilo Sdružení zaměstnanců Skupiny Světové banky (svého druhu odborová organizace, reprezentující více než polovinu ze 13 000 zaměstnanců Skupiny), že plat Wolfowitzovy přítelkyně je dvojnásobkem toho, co připouštějí pravidla Banky. Padlo obvinění z nepotismu a korupce. Vynořil se i obdobný případ z roku 2003. Tehdy totiž Wolfowitzův zástupce na ministerstvu obrany zaměstnal Shahu Ali Rizu jako poradkyni pro demokratizaci Iráku a za měsíc práce jí vyměřil 17 000 dolarů.

Zvláštní podvýbor výkonných ředitelů došel k závěru, že Wolfowitz porušil etická pravidla instituce. Přes tuto skutečnost a fakt, že značná část zaměstnanců podepsala proti němu petici, Wolfowitz odmítl odstoupit. Kevin Kellemse rezignoval jako obětní beránek, ale to nestačilo. Dokonce ani opětovně vyslovená podpora George Bushe nakonec nepomohla. Wolfowitz byl donucen přistoupit na kompromis: ředitelé (po několika denním rozmyšlení) prohlásili, že prezident Banky „jednal eticky a v dobré víře ve svém přesvědčení, že šlo o nejlepší zájmy instituce“, a Wolfowitz rezignoval – s platností od 30. června 2007.

I když si všichni zúčastnění – možná s výjimkou Wolfowitze samého – oddechli, vyskytli se i jeho kritici, kteří si přáli, aby ještě zůstal. Jeden z nich, výkonný ředitel organizace *50 let stačilo*, která usiluje o zrušení jak Mezinárodního měnového fondu, tak Světové banky, řekl: „Paul Wolfowitz, nyní odhalený jako

korupční lhář, měl [pro nás] neocenitelnou hodnotou v tom, že se v něm projevila zásadní nelegitimitnost a institucionální korupce Světové banky... Vrhł světlo na bezuzdnou korupci, protekcionářství a dvojí měřítka, jež umožňují fungování těchto institucí.“ Ruth Castel-Brancová z téže organizace zase podotkla: „Kdyby byl Wolfowitz zůstal, mohli jsme považovat téměř za jisté, že by příspěvky této organizaci výrazně poklesly a že by tak byl dále omezen její vliv... Jeho příklad (snad) přesvědčí ty, kdo mají moc, aby Banku oslabili.“

Někteří optimisté se domnívali, že s odchodem jejího prezidenta nastal okamžik, kdy bude možné Banku reformovat. Zřejmě se mýlili. Svět se od konce druhé světové války pronikavě změnil, ale brettonwoodské instituce stále přežívají, zejména proto, že je především Spojené státy přece jenom mohou někdy využít. Ovšem i tyto sloupy amerického impéria se mohou občas otrástit. Příklad Paula Wolfowitze to opět potvrdil.

Autor je publicista.

Kde bude Evropa hraničit s Ruskem?

Po nekrvavém vyústění politické krize se Ukrajina opět přibližuje EU.

Luboš Veselý

Zahraniční výbor Evropského parlamentu jako první unijní instituce dne 5. června 2007 veřejně přiznal Ukrajině právo završit své evropské aspirace členstvím v Evropské unii. V doporučeních pro vyjednávání o nové smlouvě mezi EU a Ukrajinou, jež bylo schváleno velkou většinou hlasů, je také zdůrazněn prvořadý význam, jaký pro integraci Ukrajiny do evropských struktur má vyřešení současné vnitropolitické krize. Rozhodnutí zahraničního výboru EP je důležité i vzhledem k nedávné výzvě nového francouzského prezidenta k zahájení debaty o hranicích Evropy, respektive Evropské unie.

Europoslanci se rozhodli ke strategicky důležitému kroku, na nějž se byrokraté Evropské komise báli být jen letmo pomyslet, natož ho uskutečnit. V červenci o tomto stanovisku budou ještě hlasovat všichni poslanci Evropského parlamentu včetně českých. K hlasování dojde v situaci, kdy se stále naléhavěji potvrzuje, že je integrace Ukrajiny do Unie stejně tak v zájmu Ukrajiny jako sedmadvacítky samotné. Role Ukrajiny je klíčová nejen vzhledem k současné rétorice i politickému a energetickému vydírání Evropy ze strany Kremlu a faktu, že se podle známého tvrzení nemůže bez kontroly Ukrajiny Rusko stát skutečnou velmocí; jde také o to, že případná úspěšná transformace ukrajinské společnosti, dodržování demokratických standardů a vláda práva může být vzorem pro obyvatele jejího východního souseda. Bude-li však Ukrajina ponechána v současném vakuu, stane se v brzké době ruským satelitem a faktická evropsko-ruská hranice bude probíhat Pobaltím, východním Polskem, Maďarskem a Rumunskem.

I proto je slepou uličkou spojovat evropskou politiku vůči Ukrajině se vztahy k Turecku, jak je nyní v Bruselu běžné. Obě země jsou samozřejmě strategicky důležité a procházejí složitými transformačními a modernizačními procesy, zde však jejich podobnost končí. Ukrajinský vnitropolitický život je sice značně bouřlivý a k politické kultuře západoevropských zemí má ještě daleko, politické konflikty zde ale neřeší tak jako v Turecku armáda a situace v oblasti dodržování lidských práv a svobod je také nesrovnatelná. Byť je Turecko na rozdíl od Ukrajiny formálně oficiálním kandidátem na vstup do Unie, má východní soused Unie nepochybně větší předpoklady, potenciál i vůli k integraci a perspektivně i vstupu do EU.

Zásadní pro další vývoj bude, zda Unie nabídne Ukrajině co nejkonkrétnější perspektivu integrace. Jedná se především o citlivou problematiku liberalizace a výhledově zrušení víz. Získat vstupní vízum do zemí Schengenu je dnes totiž pro Ukrajince složitější a zdlouhavější než například do USA. Významné je i určení konkrétního časového rámce pro vznik zóny volného obchodu, jelikož Unie je od rozšíření v roce 2004 největším obchodním partnerem Ukrajiny. Prostor pro mnohem intenzivnější spolupráci je i v oblasti energetiky, kde by EU mohla podpořit výstavbu nové infrastruktury a zavádění úsporných technologií v průmyslu a výrobě elektřiny, jež svou několikanásobnou energetickou náročností ve srovnání se zeměmi EU zvyšuje závislost země na ruských surovinách. Kromě toho by bylo žádoucí Ukrajinu v co nejkratší době plně integrovat do vybraných evropských programů, jako například Sokrates, jenž poskytuje mladým lidem ze zemí EU, Norska, Islandu a Lichtenštejnska unikátní možnost absolvovat část studia v zahraničí.

Česká diplomacie by měla v Bruselu výrazněji usilovat o větší angažovanost Evropské unie v podpoře demokratizačních a transformačních projektů na Ukrajině. Unie často prohlašuje za svoji prioritu podporu lidských práv a občanské společnosti, jak v případě Ukrajiny, tak i dalších zemí se však značně rozcházejí její slova a činy. Nejen že tato podpora není koordinována mezi jednotlivými uniijními složkami, ale ve skutečnosti jde naprostá většina prostředků do rozpočtů tamních vlád a občanská společnost získává z Unie jen malou část. EU je sice největším poskytovatelem finanční pomoci Ukrajině, když od roku 1991 věnovala v rámci různých programů téměř 2,5 miliard eur, velká část těchto peněz ale byla vynaložena na projekty spojené s vyrovnáváním se s následky katastrofy černobylské jaderné elektrárny (více než 620 milionů eur). Na programy podporující vytváření a rozvoj demokratických institucí a standardů bylo vynaloženo jen zhruba 15 procent prostředků (USA přitom poskytly 30 procent) a na přímou podporu nevládním organizacím jen 2 procenta (USA 6 procent).

Zapojení Ukrajiny do evropských struktur je v bytostném zájmu naší země a je také výzvou pro českou diplomacii, a to nejen proto, že podpis nové smlouvy o vztazích mezi EU a Ukrajinou by se pravděpodobně mohl uskutečnit v rámci českého předsednictví v Radě EU v první polovině roku 2009.

Autor je analytik Výzkumného centra Asociace pro mezinárodní otázky.

Z měst

Dne 6. 6. 2007 v pražském kostele sv. Šimona a Judy dostal básník a esejista Petr Král cenu Nadace Český literární fond za rok 2006 v kategorii původní česká literatura za „pěší román“ Svědek stmívání (A2 č. 21/2007). Pěší podtext má i přítomná koláž městských textů.

(Paříž)

* * *

Znovu namále lampy suše svítí kostí
ve vyčítavé modré večera

Celé zászvětí otevřené zas ve tmě
dál za žhavým koncem cigarety

I bílé zoubky písmen na střeše

KRÁSNÉ ZAHRADNICE
jsou znovu v průvanu jen těkavé komando
Jen ničí řeči jejich nepovšimnutý šum
aby se připomnělo čím bylo třeba

projít mlha dne tesaná pilně

za chůze
chroupáním čokolády Bílá zvěř
vzdálených letadel a lodí se

nám měkce tře o spánky
za hradbami se snese namodralá záře
do sněhu nepřítomných plání ne
víc než ta nesmělá sláva

Ničí řeči jak tu denně tvoří diskrétní doprovod
k tlapám znehybnělým na nálevním

pultu ke všem těm výročím
památným oslavám

míjejícím bez jediné oběti Ani trhlina
nerozsvítí noc zimníků Bot v plných výkladech
je bezpečně víc než lidí Přes horlivé úpění výtahu
stoupali k patrům shluklí v němém sousoší

Tváře jakž takž

oživlé jen zmatkem útěku
z vlastního dosahu a budík jak
někde zas drnčí vprostřed

dopoledne
a prázdného věžáku Výtah se vrátil díky

plný pozorného ticha Bližní daleká
města vyvstala nad obzor

měsíčním pousmáním ocelárny
Tady ve stínu jen tíha

uskladněných zbraní s bezmeznou
smířlivostí dál úzce

sevřené rty
poledních siest oprýskaných žaluzií Tak jako tak
jsme na *téhle* straně zrcadla jde

teď o to citovat svého

guillauma
bez zbytečného laskání přiložit

ruku k zavazadlům chladna
a neztratit nonšalanci kontur proti

obzoru Obývat interiér
co rukojmí sebe sama vidět jasně

okno celé holé dveře
postavit se k nim čelem

Navečer mít svou ulici
mezi ulicemi druhých

(Z rozepsaného cyklu *Město je náš les*)

(Benátky)

Hrozba, která na Benátkách leží, město jen lépe vyjevuje a lépe nám umožňuje chápat jeho poselství. K tomu, abychom plně pocítili jeho šarm, je třeba spatřit, jak nad ním bouřka trhá zčistajasna nebe uprostřed příměří vlahého zářijového večera, schovat se narychlo pod přístřešek na vrcholku Rialta a zděšeně přihlížet náhlé panice číšníků, kteří se dole na nábřeží snaží posbírat z ubrusů překocené lampy a vyrvat větru a dešti slibně prostřené stoly, u nichž se stolovníci ještě chvíli předtím chystali poznat ráj. Lákavé cetky se rozprchly a uvolnily místo skryté fatalitě, jejíž jsou jen ozdobou (a útěš-

Martin Piaček: Já – Autoportrét, 2005

nou protiváhou), u dna vzácné skřínky města se otvírá trhlina zjevující propast, na níž – a proti níž – bylo postaveno.

V tichu, které teď zaléhá pusté ulice – v přestávkách mezi hřměním a naléhavým ševelením deště – se Benátkám rychle vrací úzkost z časů moru; paláce na kraji náměstíček, která přebíháme osamělým poklusem, se nedůvěřivě stahují do své vyhaslé, jakoby vyhořelé masy, prázdný kostel, kde se na chvíli schováme, než vejdemo do arény velkého náměstí, se rozsvěcí jen zákmity blesků, které ponuře bičují okna za oltářem. Když přecházíme plácek, u jehož kraje nás vyhlíží nahnutá, předem ztroskotaná zvonice, nebe za její věží probledne do dna, kdesi v dálce se zároveň rozezná zimomřivý umíráček. Déšť, v odpověď na jeho memento, se vprostřed síru vydechující tišiny zdá znít víc do hloubky a pronikat až dovnitř nakloněné vížky, odkud k nám teď za šuměním vody doléhají i vzdálené výkřiky a hlasy, jako by tam signál blesků probudil neznámé ležení. Uprostřed samoty se zároveň cítíme spojeni s celým bezejmenným společenstvím, se všemi trošečníky času, jejichž hlomoz jako by se k nám vracel ozvěnou všude v Benátkách a jimiž jsou jednoduše všichni ti, kteří tu byli před námi, všichni někdejší živí v anonymní každodennosti svých existencí. Z volání, které k nám proniká zároveň ze zvonice, kde jakoby zázra-

kem přežili, a z našich vlastních hlubin, zní jenom přirozená polyfonie zasmání, vzdechů, kleteb, které doprovázejí každý život, jako by ale zhuštěná do zvláštního pokladu. O to kompaktnějšího, že za hlasy a kapkami deště cítíme náhle i vůni čerstvě vypraného prádla, které jaksi přidává k tkáni zvuků důvěrnosti všech kapen a prostěradel světa, spojených do téhož hebkého masivu...

— Přese všechno si pobyt v Benátkách užijeme, když je přijmeme takové, jaké jsou, a vyhneme se ve vztahu k nim nejběžnějším nedorozuměním; postačí, když se vzdáme všech pochybných projektů a nadějí a budeme toho čekat – a podnikat – co nejméně. Odvrhne-me pak strašáka možné nudy i samotnou její představu, to, co nám zbyde uskutečnit a prožít, si vyžádá všechnu naši pozornost. Poctivě a bez konce budeme procházet labyrintem uliček, vedeni jen umíněností, s níž se do sebe zavíjejí, budeme míjet butiky a krámky, aniž se dáme zlákat ke kompromitujícímu nákupu, vcházet do kostelů a vzápětí, sotva jsme trochu nasáli jejich vůni, z nich zas vycházet; když zachytíme v ulicích útržky rozhovorů a slágrů z hrajících rádií, nebudeme se ptát, odkud vycházejí, v otáčecích dveřích luxusního hotelu Danieli na jednom z nábřeží uděláme kolečko jen proto, abychom ověřili, že každý klíč pověšený na desce za zády recepčního

Petr Král

zdobí dál dlouhý červený střapec. V lákadlech města budeme vidět jen znamení, která vysíláme sami k sobě, odpovíme na výzvu těch nejvýmluvnějších, aniž se necháme zmást konkurenčními svody, nebudeme rozlišovat hospody a hotely, kam vstupujeme, od podniků, jimž jsme se vyhnuli, jídla, do nichž se pouštíme, od těch – vždycky přitažlivějších – která se podávají u sousedního stolu, průměrné, ale rozzářené obrazy, které nám v hloubi kostela označil paprsek slunce, od mistrovských děl, která nám stín skryl navždycky; dáme si pozor, abychom neodřízli staré paláce od stavenišť a lešení okolo a abychom pro jejich starobylost krásu neopomněli tu, již je město – svou hlubokou lidskostí – schopné dát i nejběžnějším současným objektům, nebudeme méně pozorní k začernalé fasádě než ke grációznímu, růžovému a bledězelenému klikyháku, který pokryl plastickou stříšku blízké telefonní budky,

vychutnáme stojatý pach starých vrat a okenic stejně jako vůni čerstvě upražené kávy, již jsme krátce vdechli za chůze, zamyslíme se před důlky v ohlodaných zídkách i před odtazitými vchody luxusních rezidencí (zlatá destička s diskrétně vyrytým slovem CINZANO, přibitá vedle zvonku na masivní zed u kraje města a odpolední siesty),

mezi nepřebornými poklady starého trhu nám uhrane vrtošení nespočtu drobných klepítek v hromadě šedivých krevet, již ožívují s diskrétní, ale tvrdošíjnou přesností nejjemnějšího hodinového strojeku,

na kraji kanálu bez předsudků vdechneме vůni prádla zavěšeného před anonymním cihlovým průčelím, sami se tu rozechvějem v průvanu s těmi chudými hadříky (mezi nimiž se jako hrdá výzva skví na tričku slovo THE WORLD – Svět), v souladu s porvy větru, s dorážením vln na přístavní můstky, s blikáním jejich světelných odrazů na fasádách a se zmitáním bílého plastického pytlíku v okně, kde se sám suší,

přijmeme bez odmluv jak ceny nabízených služeb a zboží – ať jsou přemrštěné nebo příliš nízké – tak nejznepokojivější ženská zjevení, temnou záři brunety před blednoucími cihlami Campanily z konce odpoledne nebo diskrétní žár sálající zlehka vprostřed dne z tváře mladé Angličanky, poblíž Mostu vzdechů,

nevyrušíme luxusní exil koček, líných královen vystavených slunci na Zattere i jinde,

postačí nám trochu flirtovat s mramorovými anděly na střechách, ponořit krátce ruku do vody kanálu a ještě vlhkou ji přiložit k jedné z bílých měchuřin přichycených ke břehu, kde tlumí náraz bárek o kámen navigace,

sami se staneme trochu šlechetnějšími, jak budeme zas a zas splývat pohledem s noblesními křivkami kanálů a se vzdušnou masou paláců rozsetých na jejich lemu, pod sluncem, jehož mléčné světlo náhle ostře probleskne z mlhy,

nezarazí nás ani setkání s nosičem s bednou na hlavě, ani pohled na kytici siluet vyrostlou zničehonic v ústí uličky, všechno pro nás bude součástí téhož samozřejmého tajemství dosud přirozeného a denně obnovovaného

světa, včetně několika příležitostných a rychle zase mizících příznaků (gondoliér vztyčený náhle na přídi v póze *řečníka*, fata morgana salonku za výlohou v patře, odkud dvě křesílka svorně shlížejí na líně proudící kanál,

až po tu mladou matku, již tiskne rozjívěná dcera – už za tmy – k zářícím dveřím kostela, jako by z ní chtěla naráz vyrazit všechen skrytý smích –),

nebudeme vyhlížet jiné události než tiše úporné úsilí dvou mužských, kteří večer přenášejí ledničku přes můstek poblíž Zattere a jejichž oddychování vzápětí pohltí tma, zatímco nablízku se s ostrým cvaknutím zavře okenice,

naráz uvidíme hořet celou poušť ve sněhovém bílém světle, které koncem odpoledne třísní – místy i trhá – šedí rozlitou po náměstí San Marco, od dlažby a unaveně řapkajících holubů až po omšelé fasády a stříšky, které náměstí lemují,

nebudeme čekat, že nad náměstím uvidíme přejít provazolezce po drátech, které se tam rýsují proti nebi a kde je přitom vždycky navečer už málem zahlédnem, jak lehce překračují svítidla, která na drátech visí a rozžijí se do šera jakoby vnitřní explozí,

neznepokojí nás, když zvedneme hlavu a zjistíme, že jsme trvale pozorováni holuby hřadujícími na okraji střech, v prohlubních zakulacených tašek,

nevyleká nás ani to, když nastane noc a my se octneme daleko od všeho v prázdném a ztemnělém labyrintu, z jehož nejpustších koutů vyvstávají co bóje pouze sošky madon ve špatně osvětlených výklencích, mramorové desky s nejasnými, prachem pokrytými reliéfy a nízká loubí, kde se u stropu dusí zamřížovaná žárovka chycená v pavučině stínů,

nezapomeneme, že všude ve městě, jímž procházíme, jsme dál věrnými průvodci sami sobě a nacházíme se tu na domácí půdě, v tomtéž niterně rozechvělém přítmí,

v žádném případě nás neudiví, že Benátky opravdu existují,

občas se zastavíme u kašny nebo pumpy vprostřed náměstíčka a dlouze se napijeme vody, budeme čist své vlastní okouzlení tím, že jsme v Benátkách, z tváří neznámých párů a přitom nepřestaneme myslet na všechny, které máme a měli jsme rádi,

čím déle budeme městem procházet a čím lépe ho budeme znát, tím víc ho budeme hledat jen v nahotě nejprostších skutečností, které rázem zjevují jeho podstatu, v sotva zčeřené stuze šedomodré vody kanálu, jak před námi vyvstane za černými arkádami nábreží, proti narůžovělé fasádě s lehce plesnivou podezdívkou,

všimneme si, že pasažéři vaporet se před každým nástupem a vyložením řadí do smutčného průvodu, někdy pod důstojným vedením Michela Deguyho v tmavém obleku,

ještě ráno před svým odjezdem vyjdeme na nábreží poblíž hotelu, které teď důvěrně známe, nasajeme tu parfémy místního holičství

a necháme se je v nozdrách nenuceně spojit s pachem kanálu a s vůní ryb, šířící se ze stánku na kraji navigace

a docela nakonec se vymaníme z okouzlení a Benátky bez lítosti opustíme, tím snáz, že tušíme, k jakému ztroskotání tu může vést přílišné hroužení do vlastních hlubin. Už se pak jen trochu loudáme ulicemi bez kanálů, které dělí nádraží od Scuoly San Rocco, brzdní v chůzi tichem neděle a sluncem zastřeným lehkým závojem, jako by samo chtělo snivě pozdržet svou cestu po nebi; jak vláčíme kufr podél fasád a zahrad skrytých za vysokými zdmi, jak zhluboka vdechujeme vonný vzduch, až vespod narazíme na hořkost podzimního listí, slyšíme náhle za zády kroky stolovníků, kteří se vracejí z rodinného oběda a míří – na rozdíl od nás – jen do blízkého domu. Bezděčně přitom zachytíme úryvek z rozhovoru vedeného postarším, dosud však čilým tchánem s trochu rozmazaným švagem, jemuž s grobiánskou sebejistotou vyčítá právě jeho křehkost: „Tu – troppo sottile, certo, certo!“ Zároveň dojemná a povzbudivá slova, vracející Benátky všední banalitě a přitom potvrzující právě tady, na břehu hnilobných vod, její uklidňující neznititelnost, ta slova nám znějí v tu chvíli jako útěcha; a když o kus dál, za sklem kavárničky, zahlédnem kulečníka a na něm červenou kouli klouzající prudce směrem k nádraží, namíříme si to k němu definitivně sami, teď už rozhodným krokem.

(Výňatky z česky nevydaného textu *Láska k Benátkám*, 1998)

(Praha)

Na tramvaj

Nejlíp by jistě bylo, kdyby nás trochu hloub v noční ulici byla už čekala jak taxík; červenobílý taxík tramvaje (o nic umělejší než hloub v salonu cihlový krb s ohněm dětinsky napodobeným blikáním za plameny z červeného celofánu) smírně přistavený v tichu za stromy (žluté a narezlé listí naváté co koberec a dusítko na gramofonovou černí dlažby). I tak nám za ní jako na konec chodby stačilo dojít k blízké stanici, zvolna se blížít k modravému svitu návštějí na výspě refýže, poslední němé vyhláše, po cestě sami dopěkaní oharky listů – třepivých rzí i v sobě úplných jantarů – na roštu sezóny, co výsadní špekáčky pro svůj pozdní hlad. I tak nám vyplula tramvaj ze tmy za zády jako ze dna nás samých a našich tajných představ, byla tu náhle rozsvícená a přítomná celou rozlohou svého prázdného sálu, vzdor chvění a papírovým stěnám pouhé bludné makety. Ten z nás, co zbyl na refýži sám, trochu rozvlněný, lněný brankář na lemu nočního hřiště bez zápasu, tam zůstal rád, bez závisti a šklebení tvořil

nutný protizáběr k naší rozhodné akci, k vpádu do vozu a k zaujetí pozic v jeho světle. Mával pak možná za tramvají i otcovské siluety, kterou viděl odjíždět spolu s námi; my uvnitř zas pozorně rozmístění v prostoru společné chvíle, ty znovu nedobyta v sevření černého kožíšku, pánové roztažení v řečech jako nad štábní mapou. Nepřítomný pasažér zpřesňoval prázdnou scénu uhlovou kresbou svých kontur a přikládal zčernalý klobouk k rozkývaným smyčkám držáků. Další přistupovali sami, ale ne s prázdnou: aktovky plné alb, nařezaných archů,

vlhnuoucí tabulky skla; chvílemi málem už i omžená zrcadla v koupelnách zvenčí přiléhajících domů. V ozvěně řeči se rozšplouchalo

vstříc mlčení moře, naše loučení na vzdálené refýži se od ní šířilo dlouze dál napříč tmou.

(2006)

galerie

Melancholické i ironické Já
Melancholie slovenského sochaře Martina Piačeka (1972) je zvláštního druhu. Již v názvech starších autorských výstav lze její přítomnost vyčíst „mezi řádky“ – Vnitřní záležitosti, Escape/Únik-Útěk, Pokřivená realita. Piaček akcentuje ironický a racionálnější odstup od tématu. Pracuje povětšinou s převzatými formami a tvaroslovím, s kterým provádí cílené manipulace. Jsou to zvláštní diverzní vstupy do předmětného světa, kde svou dominantní roli hrají autorem vložené nepatřičnosti, nelogičnosti, zmnožení jednotlivin nebo naopak vyjmutí nějakého článku pomyslného řetězce, který je směrodatný pro konvenční „čtení“ předkládaného objektu. Poloha melancholie je tu mnohem spíše postižitelná v proměnné pozici mezi divákem, dílem a autorem, což je dáno i povahou užitého média. Tuto pozici lze označit jako určitou interaktivní „kvalitu“. Teprve na základě vzniklé interakce je významově „dokončena“ Piačekova instalační sochařská dekonstrukce, prvotně vázaná na konkrétní výstavní prostor (interiér, exteriér). Piačekův objekt Já z roku 2005 je vlastně atypickým „autoportrétem“, složeným ze dvou lvích tlap. Bílý, zcela čistý až sterilní „objekt“ asociuje představu zazděné sfingy, nadčasové „ikony“ skryté ve své monumentální podobě. Přiznané zůstávají pouze detaily tlap s drápy (převzaté formy z human-made designu). Je to jakási „zfosilnělá emoce“, vzbuzující úsměv i zvědavost? Autor tu sahá ke strategii introspektivní archeologie, kde vlastním nositelem významu objektu je paradoxně holá zed'. Plocha, prázdnou autorsky „zhmotněné“ vystupujícími detaily tlap. Prázdná, nepopsaná plocha, vzbuzující úzkost i únavu z představy, co je za ní. Je za stěnou něco, nebo spíše nic? A co je horší? Sfinga ztrácí tvar. Zbytek je nepřesná představa. Rekonstrukce možného, ale nikdy jistého. Proti nejistotě zůstává ideální obranou ironie, s kterou Piaček zachází brilantně.
Petr Vaňous

Alexandre Koyré
Rozhovory nad Descartem
Přeložil Petr Horák
Vyšehrad 2006, 100 s.

Roku 1944 vychází v New Yorku útlá studie francouzského válečného uprchlíka Alexandra Koyré o Descartovi. Samozřejmě se nejedná pouze o nakladatelský počín, ale vzhledem k dějinným okolnostem o morální gesto. Koyré s hlubokým náhledem, velmi hutně a přitom srozumitelně píše o mysliteli, který nám umožnil být tím, kým jsme, i tím, kým bychom raději nebyli. Zdůrazňuje intelektuální vazbu Descarta s Montaignem, ukazuje, jak Descartes Montaignovu radikální skepsi promění v logickou metodu, jejímž cílem bude odkryt jistoty rozumu. A především píše o tom, co se (nejen) v jeho době zdá být z Descartovy filosofie tím nejdůležitějším – o autonomním rozumu, který je zdrojem lidské svobody, o odpovědnosti kritického myšlení. Tím, že se vrací k Descartovi, vrací se k samotným počátkům naší modernity, upozorňuje na nevyužité možnosti, ležící v jejích základech. Descartovo myšlení popisuje jako myšlení zcela integrální, celistvé, které však už jeho první nástupci rozporcovali a dovedli do dnešního stavu roztržité specializovanosti. Dalo by se namítat cosi o limitech karteziánského idealismu, k tomu však Koyré v závěru dodává: „Ano, nepochybně je život mnohem složitější než nějaká algebraická formulka. Ale koneckonců musíme se podrobovat jeho hlubokým a temným silám? Anebo je naopak máme chápat, pronikat věděním, rozumem a pozvedat k jasnosti ducha?“ Rozhodnutí je na každém z nás.
Ondřej Kavalír

Miguel de Unamuno
Celý muž / Nada menos que todo un hombre
Přeložil Zdeněk Šmíd
Garamond 2007, 116 s.

Povídka, nebo spíše kratší novela Celý muž pochází ze souboru Tři příkladné novely a jeden prolog z roku 1920 a patří k vrcholům prozaické tvorby tohoto svébytného španělského spisovatele, filosofa a především představitele generace 98 M. de Unamuna (1864–1936). Příběh vypráví o muži, který se zaťatostí šílence usiluje o svět, jaký si představuje, a to nezávisle na možných tragických důsledcích. Je zřejmé, že jistá rozkolísanost tajemného a současně agresivního Alexandra Gómeze, tzv. celého muže, není cizí ani autorovi, o čemž svědčí zejména hluboký ponor do zdánlivě nezachytitelných hnutí myslí, vždy a za každých okolností zpochybnitelných. Nakolik je člověk schopen odhadnout velikost a rozsah vlastních citů, kde tyto city začínají a končí, mají vůbec své opodstatnění? – to jsou jen některé z palčivých otázek, jež při četbě tohoto zdánlivě subtilního a rozsahem nevelkého dílka před čtenářem vystávají. A zůstanou nezodpovězeny – nikoli proto, že by autor odpověď neznal. Jde spíše o postoj, jakousi existenciální pochybnost, která tímto textem plně prostupuje, aniž by příběhu ubrala na zajímavosti, napínavosti anebo čtivosti v obecně myšlené rovině. Také proto lze konstatovat, že volba, jaký další text pro španělské bilingvní vydání zvolit, byla opět šťastná.
Magdalena Wagnerová

Jaroslav Kovanda
Výlet na Kost
Protis 2007, 102 s.

Básníkova další sbírka si ve verších hraje se slovy a odlehčuje tím závažnost své výpovědi. Básně jsou vlastně vzpomínkami na autorovy pobyty, ať už doma nebo v cizině; jsou pečlivě datované. Jde o jakýsi básnický itinerář. Za jednotlivými výlety se však skrývá jediný „výlet na kost“, pohyb za sebou samým, který je však neodbytně určen i druhým člověkem. Jaké pak bude naše přátelství, jakou bude mít kvalitu, na to se básník sókratovsky ptá, vždyť jeho hodnota záleží na našem sestupu „až na kost“, ke dřeni bytí i sebe, a záleží tedy i na pevnosti našeho vztahu k druhému. Nenajdeme-li sami sebe na svých cestách, pak „jsme jenom formy po sobě se pnoucí“ a žádného „zázraku“ se nedočkáme ani v Lurdách. Zázrak je již uvědomění si, že jsme se dostali do stavu jakési ztuhlosti, z níž je nutno vyjít, vzít si „Abrahámovy boty“ a jít; jen tak se překoná možné ztracení se v sobě i v době. Zvláštním rysem řady Kovandových básní je jejich zdůrazněná biologičnost a naturalistické libování si v až obscenních výrazech. Autora zajímá, jak „funguje zažívání“ a co je jeho produktem, na svíčkách mladých básnířek vidí „stékat semeno“. Vše míjí, proměňuje se a teče, proměňuje se i „život milostný“. S tím přichází i pocit marnosti, smutku ze zmaru, z toho neustálého předbírání k smrti a k sobě na „cestě zpět“. Zde si pak básník zamedituje i nad koncem světa a nad tím, jaké to bude, „válet se v rakvi“, když už dnes jde jen o ty „kýble ropy“.
Jiří Olšovský

Olga Tokarczuková
Pravěk a jiné časy
Přeložil Petr Vidlák
Host 2007, 192 s.

Příběh románu Pravěk a jiné časy se odehrává v blíže neurčené obci Pravěk, ležící kdesi na polském venkově. Zachycuje téměř celé dvacáté století, ale tento historický čas je rozbit na dílčí „časy“ jednotlivých postav, na jejich individuální osudy, které jsou více či méně poznamenány první a druhou světovou válkou a poválečným obdobím. Dějiny krácející vsí jsou sice nevyhnutelné a obyvatelé Pravěku se jim musí přizpůsobit, jejich každodenní život se však odehrává jakoby v povzdálí, v magickém prostoru mezi řekami Bělkou a Černou. Třetí časovou dimenzi tvoří trvání přírody, která se obměňuje v každoročních cyklech a svým způsobem je věčná podobně jako Bůh, který je stvořitelem osmi světů v záhadné hře statkáře Popělského, vždy v zemi ukryté podhoubí či mlýnek na kávu malé Míši. Možná nás autorka zavádí do ráje, v němž vedle sebe žijí pohanské mýty i křesťanské zázraky, lidé sice trpí i umírají, ale jsou šťastnější než ti, kteří odsud našli cestu pryč. Příběh šílené Florentýnky, která proklíná Měsíc, či postiženého Izidora je zajímavější ve srovnání se životy těch, kteří se oddali honbě za majetkem. Nicméně svět se mění a život v Pravěku pozvolna odchází do minulosti a zůstávají jen vzpomínky na ztracený ráj, které si děti Božských s sebou odvázejí do měst.
Jarmila Novotná

Rana Dasgupta
Linka Tokio
Přeložila Radka Šmahelová
BB art 2006, 348 s.

Debutový román Rany Dasgupty kritika nazvala Canterburské povídky ze současnosti. S tímto dílem spojuje Linku Tokio především forma. Třináct cizích lidí musí přenocovat na letišti, a tak se rozhodnou vyprávět si příběhy. Jedná se o kosmopolitní pohádky, konstruované zpočátku dle typických pravidel tohoto žánru. „V jedné malinkaté neznámé zemi žil byl princ Ibrahim.“ Příběhy jsou poté dvojím způsobem zpestřeny. Jednak spojením tradice s problematikou soudobého globalizovaného světa: v téměř každé povídce vystupuje postava bohatýra, ovládajícího nějakou všeobjímající informační databázi. Finanční zabezpečení hrdinů se však zásadně vylučuje s pocitem životního naplnění. Za druhé postavy mají magické schopnosti (například jim vyrůstají rostliny z těla). Přemíra snahy o ozvláštnění příběhů ale způsobila, že se z románu stal v první řadě marketingově dobře využitelný předmět bez větší literární hodnoty. Kouzelné schopnosti postav autor nevyužívá v kontextu, a tak fungují jen jako vhodné slogany na přebal. Navíc nekonečně ironicky míněné vypisování všech obchodních značek předmětů účinkuje na čtenáře jako křiklavý literární product placement.
Marek Dobrý

Petr Sís
Hrej, Mozarte, hrej
Labyrint 2006, 32 s.

Petr Sís se tentokrát nechal inspirovat loňským mozartovským výročím a rozhodl se přetlumočit životní osudy geniálního skladatele nejmenším čtenářům. Publikace vyšla původně v New Yorku, teprve poté byla autorem převedena do jeho rodné řeči. Vzhledem k věku předpokládaného čtenáře (pravděpodobně bude listovat knihou za asistence předčítajícího rodiče) je důraz kladen hlavně na výtvarnou stránku – stručný text ilustruje kresby, nikoli naopak. Tématem jednotlivých maleb jsou různé aspekty Mozartova dětství – pokoj, ve kterém na mnoho způsobů (se zavřenýma očima, s rukama za zády ad.) cvičil hru na klavír, je plný dětské fantazie, koncertní cesty malého Mozarta jsou ilustrovány mapami a pohlednicemi navštívených měst a také kresbami osobností, před nimiž vystupoval. Za bohatou imaginativní (a aluzivní) hrou, která proměňuje klavír v hudební moře, v němž hrníček hraje na buben, létají papoušci (odkaz na operu Papageno), straší svícen (podobný komturovi z Dona Giovanniho), procházejí se vznešené kočky s nákrčníkem, ukryl Sís smutek osamělého dítěte, kterému nezbývá nic jiného než se utéct do světa fantazie („Ale s ostatními dětmi si Mozart nehrál, protože ho otec nutil celé dny cvičit“). Hrej, Mozarte, hrej není jen životopisnou ilustrací, zároveň vybízí čtenáře k interakci – nenásilným způsobem rozšiřuje jeho znalosti a slovní zásobu (např. názvy hudebních nástrojů).
Helena Vypelová

Ondřej Hník
Přijel jsem zasadit strom
Fotografie Tomáš Hrůza
Bertoni 2006, 44 s.

Již titulní zelená fotografie spolu s mnohoslibným názvem Přijel jsem zasadit strom naznačuje, co najdeme uvnitř básnické sbírky Ondřeje Hníka (1977). Silně ekologicky motivované krátké básně, které nejspíš představují to, čemu bychom za starých časů říkali „přírodní lyrika“. Vyjadřují nechuť nad směřováním civilizace, a někdy se nebojí ani kontroverze (pochyby o zdravotnictví v básni Pojd). Nad intenzitou sdělení převládá spíše pocit tichého hlasu, který odkudsi z koutku šeptá, že něco není v pořádku. Občasné výzvy „lásko“ pak působí až rušivě. Není s podivem, že nejsilnější stránkou většiny textů z této knížky je jejich název, respektive počáteční verše. Pak jako by se nápad vytratil kamsi do ztracena. Přijel jsem zasadit strom, Mluvil jsem s třešní, Pole už nejsou, Víam, bude to trvat věky... naznačují možnosti, začátek, ale nemívají pokračování. Podobně je to i s fotografiemi Tomáše Hrůzy, které knihu doprovázejí. Zasadit strom nepředstavuje ani přelom v české poezii, ani zásadní manifest nového žití. To jistě nevádí. Ale jako by celá tato, jakkoli sympatická knížka byla nesplněným slibem. Skoro se chce na básníkovu oznámení Přijel jsem zasadit strom odpovědět: Tak ho zasad!
Vojtěch Varyš

Pohřbení ve snu
– deset a jedna japonská detektivka
Přeložil Ivan Krouský
Knihní klub 2007, 232 s.

Knihní klub si vypěstoval věrné čtenáře detektivních příběhů především díky pravidelnému vydávání tvorby Agathy Christie, a tak nyní může přijít s antologií japonských detektivních povídek, neboť je pro ně „půda“ připravena. Detektivka má v Japonsku bohatou historii, ale nemá zde takovou žánrovou čistotu a ráda se mísí s jinými žánry (horor, mýty...). U povídek zastoupených v knize Pohřbení ve snu to však bohužel neplatí. Soubor obsahuje jedenáct příběhů, které se velmi dobře čtou a povětšinou končí zajímavou pointou (ne vždy však překvapivou). Jenže u povídek těžko rozeznáte, že je každá z nich výtvoem jiného autora – poněkud totiž splývají. Může to být chybou překladu nebo výběrem vzájemně si podobných tvůrců. Napětí se ale také mnoho nedočkáme, postavy „záhadu“ či zločin vyřeší, aniž by k tomu vlastně potřebovaly čtenáře. Ten je tak naprosto vynechán, a může leda přihlížet zpovzdálí. Povídky jsou proto chladné, odměřené. Náměty navíc poměrně konzervativní. První dva příběhy dokonce jako by vzešly z Drákulova švagra Miloslava Švandrlíka! K antologii japonského detektivního žánru by se hodil přísnější a pestřejší výběr.
Lukáš Gregor

Neil Gaiman
Američtí bohové
 Přeložila Ladislava Vojtková
 Polaris 2007, 463 s.

Bývalý novinář Neil Gaiman se už před dvaceti lety proslavil jako autor scénáře ke komiksové sérii Sandman. Jeho prvním literárním počinem však byla fantasy Dobrá znamení, kterou napsal s Terryem Pratchettem. A jeho další vliv na Gaimanovu tvorbu je znát. Podle románu Američtí bohové neexistuje nejprve bůh a až poté víra v něj, ale naopak. Tedy víra stvoří boha. Dokud v boha lidé věří, existuje, zapomenou-li na něj, zemře. Jak postupně odcházeli vyznavači různých pohanských kultů do USA, cestovali s nimi i jejich bohové. Starogermánští Ódin a Loki tak dnes již nebydlí na Islandu či v Německu, ale loudají se Spojenými státy a snaží se vydělat nějaký ten dolar na své živobytí. Stejně je to i s bohy slovanskými, hinduistickými či indiánskými. Živobytí mají těžké, protože lidé na staré bohy zapomínají a vytvářejí si nové. Těmi jsou třeba bohyně televize, bůh železnice nebo bůh mobilní komunikace. Pro všechny však v zemi místo není, a proto se schyluje k válce. Kniha vyšla v roce 2001 a získala ceny Hugo a Nebula. Nyní se ke čtenářům dostává autorem doplněné vydání, a to jednak o pasáže z původní verze vyškrtnuté, tak i nově doplněné. Kniha tak dostává nový rozměr a je obohacena o epizodní příběhy, které zásahem redaktora z prvního vydání vypadly. Více než čtyři sta padesát stran hutného textu se čte jedním dechem.

Leoš Kyša

Sarah Dunant
Zrození Venuše
 Přeložila Olga Turečková
 Aurora 2006, 320 s.

Vypravěčkou prózy je patnáctiletá Alessandra, posedlá výtvarným uměním – nalézáme se ve Florencii za časů Savonaroly –, která se setkává se svým ženstvím prostřednictvím osudové postavy podivínského malíře. Dva autorčiny romány se filmují a i ve Venuši se skrývá námět na kino či televizní adaptaci – historie se tu servíruje stravitelně a přijatelně pro soudobého konzumenta, hrdinové občas mluví trochu ve starobyloou patinou, jindy spíš jako v Ally McBealové („Zkus pro jednou ten svůj pulsující mozeček vypnout“), najdeme tu postavy, které už v podstatě uvažují jako my, skoro by obstály ve zkoušce z politické korektnosti – a navíc pikantní erotická zápletk a problémy s homosexualitou, do toho smršť dějinných dramát v ohřáté omáčce dobového koloritu a reálií, víceméně asi dobře nastudovaných. Sugeruje se nám, že minulost je vlastně dobře čitelná a s motivací jejích obyvatel si nemusíme dělat hlavu, neboť se příliš neliší od těch našich. Funkce podobných děl je nabílední a ani proti stylu nelze vznést větší námitky. Otevřeme-li po Dunantové Schulzův Kámen a bolest, román ze stejného místa a chvíle, ukáže se nám v plné síle ta strašná nesouměřitelnost mezi skutečným uměleckým dílem a jeho užitným derivátem, mezi tvorbou a slušně placeným a řemeslně zvládnutým popisováním papíru.

Jiří Zizler

Josef Váchal
– sborník textů ze sympoza v Klatovech
 Galerie Klatovy/Klenová 2007, 200 s.

Galerie Klatovy/Klenová uspořádala v říjnu 2006 konferenci věnovanou životu a dílu Josefa Váchala, kterou přibližuje přítomný sborník, shrnující většinu zazněvších referátů. Jednotlivé příspěvky se většinou soustřeďují na vybraná drobnější témata, kterých složitá Váchalova osobnost i jeho bohaté literární a výtvarné dílo poskytují nespočet. Referenti své zvolené náměty zpravidla nahlíží s velkým zaujetím pro kontext, jehož soustředěná analýza činí z některých prací přímo významné sondy do české kulturní historie. Příspěvky se věnují vybraným biografickým problémům (vztah s Josefem Portmanem představují I. Kruis a H. Gruberová, Váchalovou návštěvou výstavy Internationale Presse-Ausstellung v Kolíně nad Rýnem v roce 1928 se zabývá Hana Klínková), studují konkrétní literární či výtvarné dílo (T. Winter interpretuje grafický cyklus Rudé periferie, V. Viktora nastiňuje literární reflexi Váchalovy válečné zkušenosti) nebo uvádějí do různých oblastí váchalovského bádání (Marii Bajerové věnoval svůj příspěvek J. H. Kocman, falzy Váchalových děl se zabývá J. Kábele, komentovanou bibliografii článků o Váchalovi z periodik Spolku sběratelů a přátel exlibris podává Jan Langhammer). Referáty jsou doplněny početnými kvalitními černobílými i barevnými reprodukcemi. Postrádám pouze jmenný rejstřík a chybět by neměla ani cizojazyčná resumé.

Karel Kolařík

George Steiner a myšlenka Evropy
 Sestavili Josef Jařab a Jakub Guziur
 Periplum 2006, 125 s.

Je jistě chvályhodné uvést do českého kontextu osobnost a dílo kritika kultury Georga Steinera, ne však tak roztržštěným způsobem. Těžiště knihy tvoří esej Georga Steinera Myšlenka Evropy. Kolem něho pak gravituje několik esejů natolik disparátních, že netvoří výkladový rámec Steinerovu esejí, což byl nejspíš původní záměr sestavovatelů této knihy. Místo vědecké biografie a bibliografie Georga Steinera je zařazena literatura a poznámkový aparát k jednotlivým statím, jež navíc ani nezařazují Steinerovo dílo do širších souvislostí. Jestliže se už pořadatelé rozhodli k zařazení Steinerova eseje o Evropě, rozhodně mělo knihu doprovázet seznámení čtenářů se současným diskursem o Evropě, tím spíše, když řada důležitých prací na toto téma vyšla i v češtině. Nejcenější částí knihy tak zůstává Steinerova studie, neboť jsou v ní esejistickým způsobem analyzována úskalí dnešních integračních evropských procesů. „Je nesmyslné předpokládat, že se Evropa vyrovná ekonomické, vojenské a technologické síle Spojených států. Asie, a Čína obzvláště, Evropu jistě předčí co do demografického, průmyslového i geopolitického významu. Dny evropského imperialismu a diplomatické hegemonie jsou dávno pryč, stejně jako svět Richelieua, Palmerstona a Bismarcka.“ Steinerův esej tak vyrůstá z hlubin jeho úzkosti o další osud kontinentu, který už není schopen chápat sám sebe jako jedinečný kulturní útvar.

Michal Janata

odjinud

Doslov k cestopisné reportáži **Jana Čepa Dojmy z Anglie** (Šternberk, Sternberg 2007), která byla původně tištěna na pokračování v Moravskoslezském deníku 21. 4. – 9. 5. 1924, napsal Čepův editor a životopisec Mojmír Trávníček.

O slovenském komunistickém deníku *Pravda*, který v letech 1924–29 v Ostravě redigoval (určitou dobu pod názvem *Pravda chudoby*) bratislavský student, básník **Laco Novomeský** (1904–1976), napsal článek do brněnského Rozrazilu č. 4/2007 Ivan Motýl.

O názory na dramatické texty **Egona Bondyho** se v květnovém bulletinu Národní divadlo podělili jejích inscenátoři v Boudě ND (premiéra 13. 6. 2007) Viktorie Čermáková, Arnošt Goldflam (ten ztělesnil Egonka už ve filmovém zpracování Hrabalova Něžného barbara) a Daniel Špinar.

Večerníčky Václava Čtvrťka analyzovala v Ladění č. 1/2007 Helena Vyplelová.

Vzpomínkou na **Svatopluka Pekárka** (1936–1996) doprovodil Ludvík Vaculík v Literárních novinách č. 22/2007 zkrácený otisk povídky Hvězdný prach z knihy Pekárkových povídek *Noc k zahození* (Čs. spisovatel 1966).

Ve vzpomínce na **Jana Beneše** (26. 3. 1936 – 1. 6. 2007) v Mladé frontě Dnes 5. 7. 2007 připomněla Alena Slezáková (tehdy ještě Smetanová) svůj rozhovor se spisovatelem publikovaný v Lidové demokracii 31. 3. 1968, krátce po jeho propuštění z vězení.

Mezi těmi, kteří v květnovém Plži pogratovali básníku **Josefu Hrubému** k pětasedmadesátinám 10. 5. 2007, byl i Ludvík Kundera.

Nad kritickými ohlasy poezie **Petra Borkovce** se zamýšlel Karel Piorecký v studii Dekonstrukce úspěchu (Tvar č. 10/2007).

Jako „symbolický obraz dospívání i stárnutí, kdy ideály odnáší čas i realita skutečného světa a sny se většinou neplní“ charakterizoval Alex Švamberk v Uni č. 6/2007 hru **Jaroslava Rudiše** a **Petra Pýchy** *Strange Love*, odehrávající se v prostředí fanoušků Depeche Mode.

S hostem červnového *Festivalu spisovatelů Praha* **Garym Snyderem** hovořil v příloze Práva Salon z 31. 5. 2007 Luboš Snížek, s **E. L. Doctorowem** v Právu 5. 6. 2007 Michal Procházka. – Zprávu o pěší túře Garyho Snydera na trase Srbsko – Svatý Jan pod Skalou podal v Respektu č. 24/2007 Petr Třešňák.

Bibliografii básníka **Stanislava Dvorského** raritně rozšiřuje text *Blues o tichu*, nahraný 3. 10. 1963 Studijní skupinou tradičního jazzu (vokál Luděk Hulan) a nedávno otištěný v bookletu jubilejního CD Traditional Jazz Studia *Babí léto / The Life Time* (František Rychtařík 2004).

František Knopp

Velká Británie

Deník *Guardian* se na konci května podílel na dvou významných kulturních akcích. Na konci května pořádal již 20. ročník literárního festivalu ve velšském Hay-on-Wye. *Guardian* Hay Festival – největší a nejvýznamnější akce literátů v Británii – který je již od prvního ročníku koncipován jako velkolepá oslava všeho druhu psaní a jemuž se dostalo přízviska intelektuální Woodstock, hostil po 14 dní nejvýznamnější spisovatele, scenáristy a hudebníky. Na této akci, odehrávající se v intimním prostředí malebného městečka, vystoupily takové osobnosti, jako je Martin Amis, David Attenborough, Doris Lessingová, Iain Banks, Sebastian Faulks, Orhan Pamuk či Wole Soyinka. Podle ohlasů návštěvníků se největší přízni těšila Marina Lewycká, autorka bestselleru Vilný stařec a hamizné ženy, bez zájmu diváků však nezůstala ani další čtení, kdy byli proti sobě vždy postaveni dva významní autoři, například vítězka loňské Bookerovy ceny Kiran Desaiová a Stevie Davis, či dva finalisté téže ceny Hisham Matar

a Edward St. Aubyn. Na programu byly rovněž „retrospektivní pořady“, jež připomínaly veřejnosti přední literáty, jako je G. K. Chesterton nebo básník W. H. Auden. Zároveň *Guardian* vyhlásil výsledky čtenářské soutěže o knihu, která nejlépe vystihla podstatu 20. století. Mezi deseti finalisty nechyběly ani romány známé českým čtenářům: *Srdce temnoty* od Josepha Conrada, *Velký Gatsby* Francise Scotta Fitzgeralda, *Kdo chytá v žitě* J. D. Salingera nebo *Hlava 22* Josepha Hellera. Nakonec přesvědčivě vyhrál román 1984 George Orwella, který získal 22 procent hlasů. Jeho vítězství ukázalo, že čtenáři si spojují dvacáté století především s paranoiou, propagandou a permanentním válečným stavem, jak dosvědčují i výsledky výzkumu veřejného mínění, jež byly také vyhlášeny na festivalu v Hay. Dne 6. června 2007 byly v Royal Festival Hall oznámeny výsledky ženské literární ceny Orange Broadband Prize. Ze šesti děl, jež se dostala do užšího finálového výběru (Arlington Park Rachel Cuskové, *The Inheritance of Loss* Kiran Desaiové, *A Concise Chinese-English Dictionary for Lovers* Xiaolu Guové, *The Observations* Jane Harrisové, *Digging to America* Anne Tylerové a *Half of a Yellow Sun* Chimamandy Ngozi Adichieové), byla nakonec vybrána favorizovaná kniha poslední jmenované. Její autorka Chimamanda Ngozi Adichieová (1977) pochází z Nigérie a proslavila se již svým prvním románem *Purple Hibiscus*, který se rovněž probojoval do užších výběrů několika renomovaných literárních cen. Román *Half a Yellow Sun* pojednává o životních osudech tří hrdinů, mladém chudém vesnickém chlapci, ženě, jež opustila pohodlí hlavního města a následovala milence, univerzitního profesora, do jeho působiště, a Angličanovi, který se zamiloval do její sestry. Je to, slovy porotců, román o Africe šedesátých let, zmítané krvavým válečným konfliktem a vyrovnávající se s koloniálním dědictvím, ve kterém se životní příběhy tří zcela odlišných hrdinů nečekane protnou.

Markéta Musilová

soutěž

Raymond Roussel

Napište nám, jak se jmenuje nejznámější kniha Raymonda Roussela. Jeden ze čtenářů, kteří správně odpověděli, získá knihu Michela Foucaulta Raymond Roussel. Uzávěrka soutěže je

27. 6. 2007. Pište na adresu redakce, nebo na e-mail **soutez@tydenikA2.cz**.

knihy v redakci

Lemony Snicket: Konec – Řada nešťastných příhod, kniha třináctá / Egmont 2007, 366 s. **Ellie Wiesel: Šílená touha tančit** / Portál 2007, 227 s. **Sue Townsendová: Adrian Mole a zbraně hromadného ničení** / Mladá fronta 2007, 408 s. **Petr Dvořák: Analogie ve filosofii a teologii** / Centrum pro studium demokracie a kultury 2007, 218 s. **George Berkley: Tři dialogy mezi Hyladem a Filonem; O pohybu** / Oikoymenh 2007, 121 s. **Jan Patočka: Kacířské eseje o filosofii dějin** / Oikoymenh 2007, 135 s. **Jakub S. Trojan: Kontrasty a alternativy** / Oikoymenh 2007, 203 s. **Elie Wiesel: Všechny řeky jdou do moře, moře se však nenaplní – paměti 2** / Pragma 2007, 519 s. **Henry Miller: Insomnie aneb Ďábel na svobodě** / Pragma 2007 **David A. Vise, Mark Malseed: Google story** / Pragma 2007, 363 s. **Arthur C. Clarke: Výprava na Zemi** / Baronet 2007, 220 s. **Kateřina Řezníčková: Študáci a kantoři za starého Rakouska – české střední školy v letech 1867–1918** / Libri 2007, 215 s. **Ukopnutý palec – příběhy lidu Čanki** / Julius Zirkus 2007, 140 s. + CD **Bogdan Trojak: Brněnské metro** / Host 2007, 121 s. **Rudolf Roden: Život v napětí a míru** / P3K 2007, 101 s. **Jan Halada: Encyklopedie českých nakladatelství 1949–2006** / Libri 2007, 378 s. **Jitka Neradová: Jan Heřman – osud spjatý s hudbou** / Jalna 2007, 172 s. **Celia Brayfieldová: Jak napsat bestseller – tajemství úspěšného psaní** / Olympia 2007, 214 s. **Mrtvá kočka – sbírka zenových říkadel, básniček a překážek** / Dokořan 2007, 94 s.

Hovory o lásce Comizi d'amore

Režie Pier Paolo Pasolini, 1964, 90 min.

V roce 1964 se Pier Paolo Pasolini vypravil s mikrofonem a kamerou mezi lidi všech společenských, věkových i názorových skupin, aby natočil sérii rozhovorů na téma láska, sex, manželství a společenská morálka. Vznikl snímek, jenž je spíše jakousi sociologickou sondou do života v Itálii poloviny 60. let. Pasolini zde nezapře své levicové smýšlení, využívá toho, že často konfliktní témata, jako ženská rovnoprávnost, homosexualita, rozvody, konvence a tabu, jsou pro příslušníky tehdejších společenských elit méně příjemná, a tak z jeho „ankety“ vycházejí měšťanské vrstvy spíš jako pokrytecké, na rozdíl od tolerantnějších venkovských nebo generačně mladších skupin. Přes čtyřicet let staré dílo dnes z velké části působí tak trochu jen jako historický dokument, může být ale i zcela moderní inspirací, zvláště při Pasoliniho úvahách nad tím, nakolik se v prezentovaných stanoviscích zaměňuje vlastní moralistní citění za politické postoje, čili do jaké míry jsou zpovídaní sami sebou či jen „hlasem skupiny“. Obsáhlý scénář u nás vyšel v roce 1965 tiskem, film se však v distribuci nikdy neobjevil. Český disk obsahuje originální italské znění a české titulky, kvalita přepisu je průměrná.

Petr Gajdošík

Černý prapor

Režie Vladimír Čech, 1958, 85 min.

Akční a dobrodružný žánr byl nejen v padesátých letech pro československou kinematografii nedostatkovým zbožím. Jednou z výjimek je Černý prapor, příběh zasazený do cizinecké legie ve vietnamské džungli. Režisér Vladimír Čech se sice nevyhýbá ideologickým vsuvkám, poplatným době (emigrace coby kaz na lidské duši), současně však dokázal poměrně zručně pracovat s prvky typickými pro tyto žánry. Postavy jsou dobře čitelné již podle vnějších znaků, akčními scénami se nešetří, objevují se sekvence, kdy se daří dobře budovat napětí. Zajímavé je zasazení do exotické džungle, přesvědčivě „znázorněné“ slovenskou krajinou. Projektu dominuje snaha o internacionalitu, proto se v něm hovoří několika jazyky. Překvapivé však je, že nebýt titulků pro neslyšící, třem čtvrtinám filmu by český divák neměl možnost rozumět. Mimo lokace patří mezi přednosti dvojice Jaroslav Mareš a František Peterka, kteří z jednoduše vykreslených postav dokázali vydobýt maximum. Film má čistý obraz a je na DVD obohacen o mnohastránkové informace o jednotlivých tvůrcích. Mezi bonusy je také soudobá dokumentace, rozhovory, ale především půlhodinová „přednáška“ Pavla Taussiga. Stravitelně podsouvá nejen fakta, ale diváky také zasvěcuje do dobového kontextu.

Lukáš Gregor

Iluzionista The Illusionist

Režie Neil Burger, 2006, 110 min.

Obliba Harryho Pottera i mezi dospělými jako by přinesla novou vlnu zájmu o vše magické. V loňském roce se do kin nový Potter nedostal, zato se na jeho sklonku objevily dva filmy o kouzelnících. Vedle Dokonalého triku Christophera Nolana to byl právě Iluzionista. Vesměs milostný příběh o lásce dělnického chlapce k mladé aristokratce tu občas zabíhá i do politiky, podobně jako třeba Szabóův Hanussen (však z této skutečné postavy Burger také vychází). Kouzelník Eisenheim se svými kouzly, v nichž se často vysmívá rakouské monarchii, stává pro některé nebezpečným. Celý snímek je natočen přes žlutohnědý filtr, což sice posouvá atmosféru k období počátku filmu (tedy období, kdy se děj odehrává), nicméně zas tak podstatnou roli to nehraje. Ve filmu ani příliš nevyniká Edward Norton v roli Eisenheima; zcela ho zastínil Paul Giamatti. Většina filmu byla natočena v Praze a na Konopišti, a tak poznáváme třeba Vinohradské divadlo, kde se odehrává řada scén. Ve výsledku je Iluzionista divácky poměrně vděčný film, těžko mu však přisuzovat vyšší ambice.

Jiří G. Růžička

David Torn Prezens

ECM/2 HP Distribution 2007

Když se řekne „stereofonní kytarista“, myslí se hráč, který vibrováním strun ovládá prostorový zvuk, vystavěný s pomocí elektroniky. Působivou zvukomalbu předváděl David Torn už na albu Jana Garbarka It's OK To Listen To The Gray Voice (ECM, 1985). Ukázal tu, jak lze být (být nezvyklým) jazzovým kytaristou a přitom neupadnout do pastí exhibic virtuozity. Na nové desce hraje s Tornem newyorské trio expresivního saxofonisty Tima Berna. Prezens má v sobě drsnost a jasné stopy střemhlavého vzniku „pořítíme se a uvidíme, kam to povede“, přesto nějak navazuje na svět ECM. Postrockovým maglajzem občas proniká samplovaný hlas, psychedelický jam snoubí živá tnutí elektroniky a zkušenost padesátiletých hledačů. Dílčími impulsy sem zasahují free jazz, trip hop, deep house, art rock, minimal, baladické melodie, noise. Podle českého zákoníku nelze trestat „pohyb vykonaný v křeči“: právě tak Tornova šílenecská kytarová sóla tu nemají pachut' rockerské onanie. Craig Taborn (elektrické piano fender, hammondky) hrává i temný ambient, což je tu občas znát. Jako by nu-jazzový Erik Truffaz odložil sebezálbné bavičství a hledal katarzní cestu ven z jámy s kyvadlem, jako by se dnešní Nils Petter Molvaer vzmužil a hudebně opsal Borgesovu povídku. Mladíci z postrockové scény jsou „žánrově“ dál než tihle mimoběžníci – ale mimoběžníky vždycky napadne něco ze žánrového mimoprostoru.

Pavel Klusák

INZERCE

Islandia
Současné audiovizuální umění z Islandu
26.6.-12.7.

Experimentální prostor Roxy/NoD Praha
Galerie Školská 28 Praha
Otevřené ateliéry Praha Dol.Počernice
info: www.skolska28.cz/islandia

PRAHA PRAHA PRAHA
otevřené ateliéry
Praha Dolní Počernice
openstudios.info

ROXY NO D
28
PRAHA PRAHA PRAHA

Tento projekt se koná za podpory Ministerstva kultury ČR a Hlavního města Prahy

Patti Smith Twelve

Sony/BMG 2007

Patti Smithová vydala desku, na níž se nacházejí předělávky dvanácti písní, které ji za posledních čtyřicet let oslovily. Jejich výběr v podstatě nepřekvapuje; například pouto k Hendrixovi či Jefferson Airplane by se u ní dalo očekávat a Beatles nebo Dylana se na podobné nahrávky tak nějak sluší zařazovat (jako to udělala třeba Tori Amosová v roce 2001 na Strange Little Girls). Kouzlo desky Twelve se naplno odvíjí ve chvíli, kdy si posluchač představí (popřípadě skutečně sestaví) kompilační album původních verzí. Nejrušivější by byla Everybody Wants to Rule the World od britských popařů Tears for Fears, hned v závěsu by byla Pastime Paradise, jež byla složena v sedmdesátých letech Steve Wonderem a vybrakována rapperem Cooliem v letech devadesátých. Patti Smithová však dokáže společně se svou kapelou a hosty organicky začlenit tyto kusy mezi rockové klasiky The Doors, Neila Younga či Nirvanu. Šest a půl minuty trvající zpomalená verze Cobainovy Smells Like Teen Spirit je vskutku neslychaná. Nikdo by neřekl, že v tak provařené písni bude ještě dostatek šťávy na úctyhodnou cover verzi. Barvitost skladatelských per všech přítomných autorů je převedena do typických odstínů Patti Smithové. A tyto odstíny jsou zachyceny i na titulní fotografii, která zobrazuje opentlenou tamburínu s tetovanou koží kůží.

Jakub Pech

Tara Fuki Auris

Indies Records 2007

V březnu vyšlo třetí album dvojice cellistek Doroty Barové a Andrey Konstankiewicz s názvem Auris. V latině toto slovo označuje ucho, ale též bedlivé a pozorné naslouchání. Od vzniku Tara Fuki v roce 2000 je jejich hudba ozvláštěněna něžnou polštinou a přirozeným projevem v tomto jazyce (obě zpěvačky pocházejí z česko-polského pomezí), třetí deska kromě toho představuje precizní studiovou nahrávku. Ve zpěvech využívají možnost úpravy a přehrávání zpěvů, echo-efektů, kombinace s unikátními nástroji a vrůstání hlasů do jiných zvuků (píseň Oči). Emotivnější ráz výpovědi vytvářejí i neobvyklé hudební nástroje, například švýcarská hanga, pákistánská kajira aj. Větší prostor dostal v některých písních klavír. Duo Tara Fuki je na hudební scéně ojedinělým uskupením, nelze ho k nikomu přirovnat, můžeme mu vymezit jen vlastní žánr (nechceme-li utíkat k všeobráhlému pojmu alternativní hudba). Tuto jinakost ocenila Akademie populární hudby dvěma Anděly již v případě první desky z roku 2001 Piesenki do snu. Uvidíme, jak si povede nová nahrávka. Množství hostů ve studiu vytvořilo spolu se dvěma zpěvačkami kompaktní hudební celek, který si ocenění zasluhuje.

Radka Bzonková

Prázdnost v komiksové bublině

Retrospektiva Neo Raucha v Rudolfinu

Neo Rauch (1960, Lipsko) je nejvýraznější postavou tzv. Nové lipské školy v malířství, které se zhruba od roku 2000 dostává velké pozornosti v souvislosti s úspěchem některých jejích představitelů (vedle Raucha např. Tilo Baumgärtel, Matthias Weischer, David Schnell) u amerických sběratelů. Praha hostí jeho velkou retrospektivu, kterou kurátor Holger Broker původně připravil pro Kunstmuseum Wolfsburg.

VÁCLAV MAGID

Výstava Neo Raucha v Galerii Rudolfinum představuje umělcův vývoj od roku 1993, kdy skoncoval s pokusy na poli abstraktního expresionismu a začal formovat svůj charakteristický figurativní projev. Přestože se u nás autor těší velké popularitě a má dokonce i jistý vliv na mladé české malířství, s jeho tvorbou jsme se dosud měli možnost seznámit jen zlomkovitě, z reprodukcí nebo díky jeho účasti na loňské výstavě německého umění *Co bych byl bez tebe...* v Městské knihovně (Galerie hlavního města Prahy). Přítomná výstava musí svým rozsahem české obdivovatele Neo Raucha zaskočit a pravděpodobně je přinutí přehodnotit svůj názor na tohoto umělce.

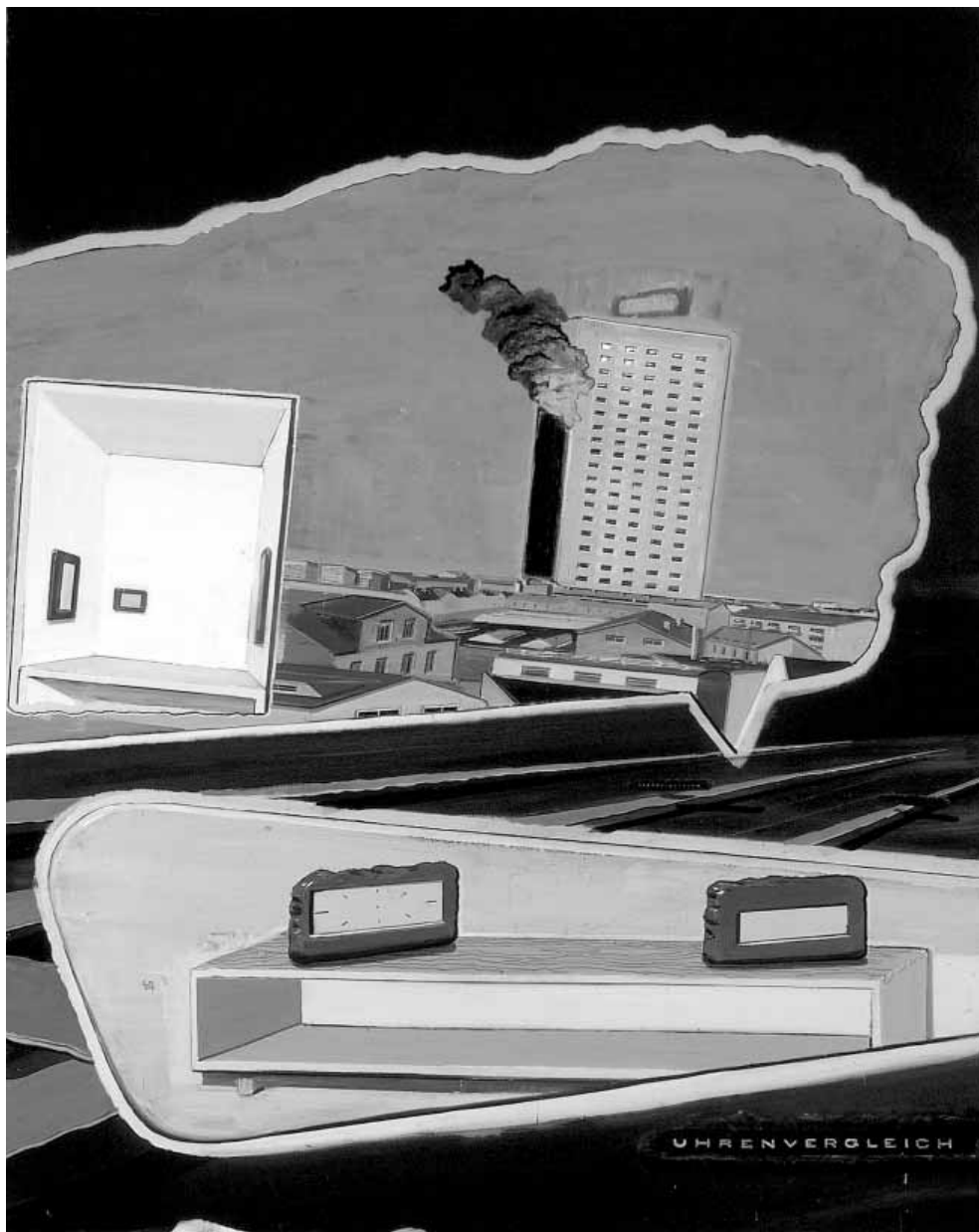
Kdo je Neo Rauch

Rauchovi se dostalo klasického malířského vzdělání na lipské Akademii, kde byl žákem a později asistentem významného východoněmeckého malíře Arno Rinka. Zároveň se zajímal o americký pop-art nebo o expresionisty, především o dílo Francise Bacona. Umělcův malířský projev tedy v sobě spojuje vlivy socialistického realismu a pop-artu. V tomto ohledu má Rauch silné předchůdce ještě v éře studené války – „kapitalistický realismus“ emigrantů z východního do západního Německa, jako je Gerhard Richter, či „soc-art“ sovětských emigrantů v USA, jako jsou Komar a Melamid. Mezi strategie, jejichž prostřednictvím se umění v zemích bývalého východního bloku na přelomu osmdesátých a devadesátých let kriticky vyrovnávalo s historickou zkušeností socialistického experimentu, patřila vedle dobíhajícího soc-artu nebo retroavantgardy také metoda jakési kvazivědecké analýzy kolektivního nevědomí, která odkrývala schizoidní konstrukce v jádru každodenní banality. Například v tvorbě skupiny Medicínská hermeneutika, jež prohlašovala schizoanalýzu za svou tvůrčí metodu, se střetávaly prvky obskurní esoteriky, komunistické ikonografie, každodenní sovětské reality, dětského vidění světa, psychedelického tripu a obdivu k německé kultuře (v němž lze spatřovat odraz zvrácené přitažlivosti, již na obyvatele Sovětského svazu působila postava nacisty jakožto démonického nepřítele). Typickým výrazovým prostředkem člena skupiny Medicínská hermeneutika Pavla Peppersteina byla perfektně zvládnutá tušová perokresba, jež odkazovala ke stylu dětských knižních ilustrací z padesátých let. Podobně i Neo Rauch využívá prvky knižní ilustrace, komiksů, kreslených návodů, schémat. Kres-

by, pro něž je charakteristický spíše drobný formát, ovšem převádí na velká plátna a obohacuje je štavnatým malířským rukopisem, v němž se mísí barokní valérové pojednání kůže či drapérie s plakátovými barevnými plochami a silnou konturou.

Ostalgie, osobní mytologie, postmoderní žánr

Zárukou úspěchu charakteristického mixu velkoformátové olejomalby a nedešifrovatelných figurativních motivů bylo přesné načasování momentu, kdy Rauch k tomu to projevu dospěl. Ke konci devadesátých let bylo zjevné, že naděje na tržní úspěch a na plnohodnotné začlenění do světového systému umění, které umělci z bývalého východního bloku spojovali s pádem železné opony, se nepotvrdily. Kulturní obraz bývalé NDR začíná být spojován s fenoménem „ostalgie“. Současně ve světě umění vzniká poptávka po alternativě k technickým obrazům a mediálně působivým instalacím, které určovaly ráz umění v devadesátých letech. Jednou z forem této poptávky se stává touha po „návratu malby“. U malířství se vyzdvihuje především jeho osobní charakter – na rozdíl od nových médií a instalací, kde konečnou podobu díla z velké části ovlivňuje technologie a týmová spolupráce, hodnota malovaného obrazu je spojována především s přítomností autentické stopy umělovy ruky. Přitom se malířství staví do opozice jak vůči novým médiím, tak i ke konceptuálnímu uvažování – zřejmě proto se takové oblíbené u malířů těší iracionální tematické prvky v podobě takzvané osobní mytologie. Rauch všechny tyto požadavky spojované s „návratem malby“ vynikajícím způsobem naplnil. Spojil efektní malířské gesto s obtížně dešifrovatelnou subjektivní ikonografií, z níž „ostalgie“ přímo číší. Výtvarná stránka jeho obrazů je směsí trashové ledabylosti a řemeslné machy, která působí dobře v bílé kostce galerie moderního umění, v sálu muzea z 19. století i v tovární hale. Atraktivní mix přítomných vlivů – pop-art, socialistický realismus, ilustrace, komiks, plakát, barokní figurální malba, německé romantické krajinářství – formuje auru intelektuální malby a boří mýtus o malíři-ignorantovi. Překrývání prostorových plánů, střetávání různých rovin reality, nejasnost vztahů blízkého a vzdáleného, vnějšího a vnitřního, projektu a realizace, skutečnosti a snu, modelu a stavby, uplatňování konvenčních symbolů (komiksová bublina, text) jako grafických a zobrazivých prvků, charakteristické geometrické motivy (kruh) – to vše utváří komplexní charakter obrazů, ve kterých se stírá hranice mezi iluzivní zobrazivou malbou a plošným obrazem-objektem, mezi autonomií malířské formy a ilustrativností. Nejlépe by se tyto obrazy daly zaškatulkovat jako postmoderní žánrová malba, jež se zaměřuje na situace odehrávající se v pokřiveném snovém světě. Rauch prohlašuje své obrazy za „pokračování snu jinými prostředky“. Ustavuje vlastní esoterickou ikonografii, jež zahrnuje industriální mizanscénu továrních hal či nádraží, zvířata nesoucí nejasnou symbolickou funkci, postavy odstupňované v hierarchické perspektivě a obdařené různými atributy moci a ovládnutí, jako jsou pracovní oděvy, uniformy, nástroje, zbraně. Psychedelické okořenění ve způsobu malířského pojednání (listí provedené v ostré modři či jedovatě „žlutozelené“) i ve volbě motivu

Neo Rauch: Uhrenvergleich, 2001. Soukromá sbírka. © VG Bild – Kunst, Bonn.

Courtesy Galerie EIGEN + ART Leipzig + David Zwirner, New York. Foto Uwe Walter

(radioaktivní obrovské houby, ožvilvé fekálie či hadice), dotváří snovou poetiku pláten. Nejedná se ovšem o surrealistické mapování vlastního podvědomí v izolaci od vnějšího světa, nýbrž o specifickou historickou reflexi. Rauchova tvorba se dá obecně charakterizovat jako zobrazení totální moci technické racionality v podobě noční můry.

Nudná komerční manýra (?)

Rauch dospěl ke svému charakteristickému vyzrálému stylu někdy kolem roku 1997. V obrazech vzniklých po roce 2000, kdy se lipská škola plně etablovala na mezinárodním trhu, se již pouze násobí charakteristické motivy a malířské postupy, přítomné ve starších pracích, přičemž v jejich pojednání je cítit stále větší únava. Vlastně veškerá Rauchova produkce za posledních zhruba pět let, tedy většina obrazů, které jsou k vidění v Rudolfinu, se dá bez skrupulí označit za nadbytečnou. Zkoumání obrazových stop, které v našem podvědomí zanechala totalitární éra, již není na pořadu dne, a tak nyní v Rauchových obrazech nepozorujeme nic víc než samoúčelnou hru s vizuálními odkazy na různé umělecké epochy a žánry. Z charakteristického malířského stylu, který vznikl pod vlivem Neo Raucha a dostal označení Nová lipská škola, se mezitím stala nudná komerční manýra.

První setkání s dílem Neo Raucha na Benátském bienále v roce 2001 pro mě představo-

valo zážitek. Série obrazů využívajících formát ronda byla namalovaná na čtvercových plátnech. Vnější orámování kruhu autor ponechal v nedbalé pracovní podobě – byly vidět zkušební tahy, zbytky zakrývací lepicí pásky. Obraz *Regel*, který jsem si z tohoto cyklu nejlépe zapamatoval, patrně proto, že je jedním z nejvíce reprodukováných, je dnes po šesti letech k vidění na pražské výstavě. Vnější okraje kruhu jsou odstraněny, obraz je zasažen do úhledného rámu.

Šestého června, když jsem šel podruhé do Rudolfinu, abych si Rauchovo dílo důkladněji prostudoval, se demonstrantům podařilo úplně zablokovat přístup na místo konání summitu představitelů států G8 v Heiligenhammu. Místo toho, abych jel do Německa a přidal se k protestujícím, jsem nakonec z pohodlnosti zůstal v Praze a věnoval takto získaný čas prohlídce výstavy jednoho z předních německých umělců současnosti. Této volby lituji. V přítomnosti jsou důležitá jiná témata než zkoumání pozůstatkových prvků totalitní vizuální kultury v našem podvědomí, a aktuální kritické postupy současného umění jsou zcela jiné než utahaná lipská malba.

Autor je kurátor výstav, vystudoval FHS UK v Praze.

Neo Rauch – Neue Rollen.

Obrazy od roku 1993 po současnost.

Kurátoři Holger Broeker (Wolfsburg), Petr Nedoma (Praha). Galerie Rudolfinum v Praze, 10. 5. – 5. 8. 2007.

objednávka předplatného **A2** kulturní týdeník

předplatné	noviny do schránky	noviny v elektronické podobě a přístup do archivu	čtvrtletní 13 čísel	půlroční 26 čísel	roční 52 čísel
☐ TIŠTĚNÉ	X		280 Kč	520 Kč	988 Kč
☐ ELEKTRONICKÉ		X	195 Kč	364 Kč	650 Kč
☐ STUDENTSKÉ	X	X	221 Kč	429 Kč	832 Kč
☐ KOMPLET	X	X	312 Kč	611 Kč	1196 Kč
☐ SPONZORSKÉ PŘEDPLATNÉ (roční) ☐ SPONZOR STŘÍBRNÝ 2 600 Kč / ☐ SPONZOR ZLATÝ 5 200 Kč / ☐ SPONZOR PLATINOVÝ 10 400 Kč					

Fakturační adresa

Titul Jméno Příjmení Organizace
 Ulice PSČ Město
 Telefon e-mail

Adresa pro zasílání (pokud se liší od fakturační, např. adresa obdarovaného)

Titul Jméno Příjmení Organizace
 Ulice PSČ Město
 Telefon e-mail

Platbu provedu

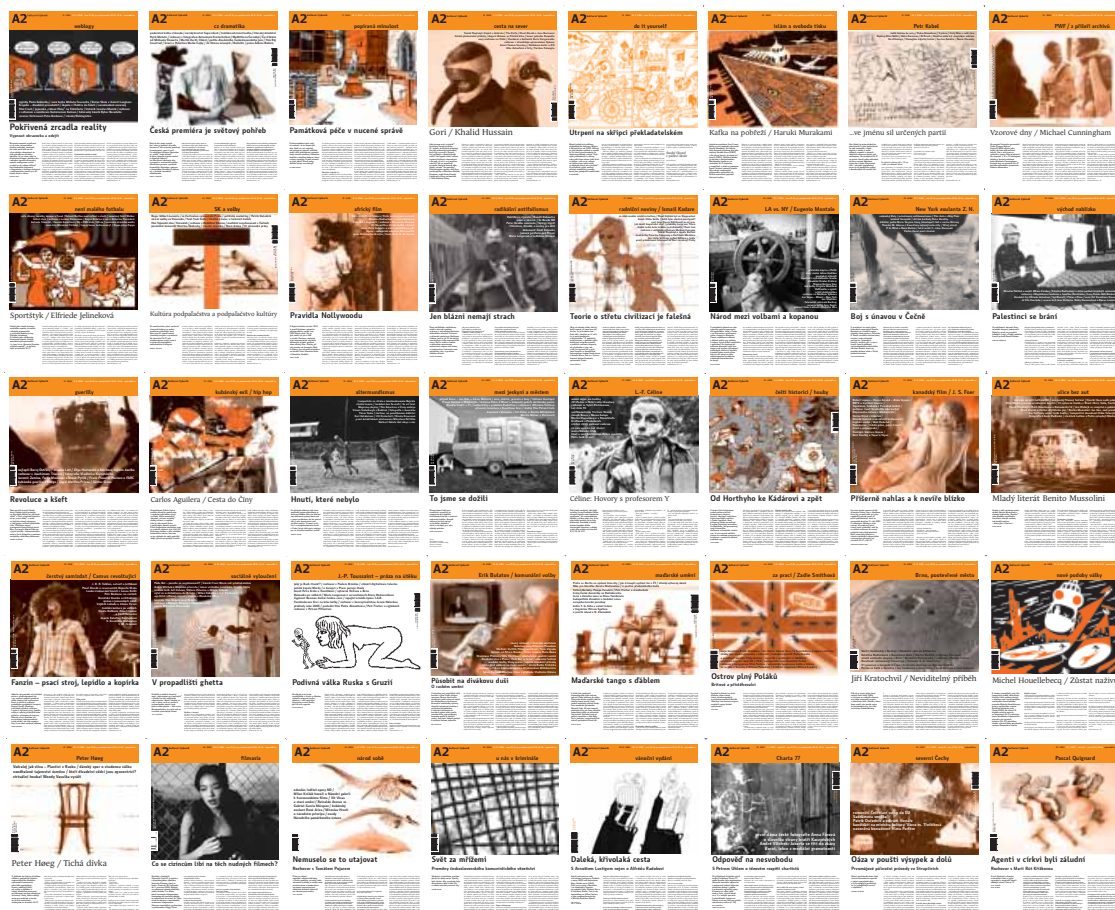
- ☐ Složenkou A (na základě údajů ze složky, kterou od nás obdržíte, lze platit převodem)
☐ Fakturou uveďte prosím IČ DIČ
☐ prostřednictvím SIPO, uveďte prosím spojovací číslo

Pro uplatnění studentské slevy prosím zašlete potvrzení o studiu (fax nebo e-mail v jpg)

Objednávky přijímá jménem vydavatele firma SEND Předplatné, P. O. Box 141, 140 21 Praha 4
 tel. 225 985 225, fax 225 341 425, SMS 605 202 115, e-mail send@send.cz, www.send.cz

činohrA2, operA2, tA2nec

literatura / hudba / společnost / film / politika / divadlo
 výtvarné umění / recenze / rozhovory / esej / nové knihy
 cd a dvd / komentáře / beletrie / zkratka / kulturní tipy
 glosy / reportáž / par avion / komiks / galerie

MONSTRABARET FRED A BRUNOLDA UVÁDÍ
 HOVORY Z REZIDENCE
 SCHLECHTFREUND

Já nejsem žádný cvokař,
 vážené pane Ufňukánku!
 Já vám nepředepíšu žádný
 chytrý prášky, se kterejma
 byste se za levnej peníz
 podíval do zajímavých koutů
 Mléčný dráhy a postavil si
 parádní haciendu na Marsu!
 To vode mě nechtějte!

Jistě, kritici mě označili za
 mistrného znalce lidský duše! Ale
 to, co mi tu předvádíte, to už není
 pro psychologa, pane Jožko!

To je ledas tak pro
 zootechnika, šajse!

ovšem

Americký spisovatel Tom Robbins zemřel. Přišlo to tak nenadále, zvlhlé oči se mi lepily na onu stránku edičního plánu nakladatelství Argo, kde stála vedle jeho jména smutná data 1936–2007. Nechtěl jsem uvěřit, že se i Robbins dostal na stránky letošní černé kroniky literátů. Zrovna ve chvíli, kdy vychází soubor krátkých textů *Pozpátku letící divoké kachny* a v reedici konečně léta rozebraný román *Hubené nohy a všechno ostatní*, se fanoušci musí dozvědět takovou jobovku! Pár týdnů jsem to v sobě dusil, až jsem se rozhodl ozvat kamarádce, která mne s tvorbou tohoto literárního blázna před léty seznámila, že to spolu zapíjeme. Kupodivu o ničem nevěděla. Počala ve mně hlodat radostná pochybnost, jež rostla během marného hledání nekrologu na internetu a naplnila se druhého dne, kdy jsem se vydal na Žižkov, k redakci Arga. Zazvonil jsem na zvonek a skrze domovní telefon se odehrál následující dialog: „Dobrý den, tady Jakub Pech. Chtěl jsem se jen zeptat: Zemřel Tom Robbins?“ „Ne, nezemřel. To byla chyba.“ Tom Robbins žije, píše nový román a divoká kachna, kterou Argo vytvořilo, odlétla zpět do jiných krajín.

Jakub Pech

V Palestině se zase umírá. Namísto židovských a palestinských obětí nekončícího konfliktu jde tentokrát o bratrovražedný boj mezi příznivci hnutí Hamás a Fatah. Ten si už vyžádal více než sto obětí. Prezident Mahmúd Abbás rozpustil vládu, ta ale podle premiéra Ismaíla Haníji vládne dál. Prý už je i nový druhý premiér. Mrtví v ulicích mohou být začátkem krvavé předvolební kampaně. Termín předčasných voleb ještě není znám. Nakročení k občanské válce samozřejmě ničemu nepomůže a může být jen dalším argumentem izraelských jestřábů, od nichž jistě brzy uslyšíme, že když se Palestinci vraždí navzájem, tak jen potvrzují, že nic jiného neumějí a snad ani nechtějí.

Jenže stačí se zabrat do dějin svaté země a člověk brzy zjistí, že bratrovražedný boj mezi Židy provázel i vznik státu Izrael. A vyžádal si tehdy také řadu mrtvých. I model konfliktu byl ve své podstatě velmi podobný tomu dnešnímu. Na jedné straně stáli radikálové z hnutí Stern a ilegální organizace Irgun a na straně druhé umírnění sionisté. Boj se ale brzy přenesl do křesel Knesetu a hlavně byl vzápětí vystřídán bojem obranným, to když arabské země zaútočily na Izrael. Jaká intervence ale semkne rozdělené Palestince?

Irina Kellyová

Mnozí jsou jistě nadšeni tím, jak lze řadu úředních podání vyřizovat elektronickou cestou. Určitě je tedy dobře, že jsme tu měli Ministerstvo informací. Anebo ne?

Před rokem jsem se rozhodl, že je časově náročné a drahé posílat dopisy poštou. Od té doby klidně napíšu dopis, přidám naskenovanou přílohu a připojím úředně ověřený elektronický podpis. A technika se už o vše postará. Šetřím čas, peníze a nervy. Anebo ne?

Jistým rizikem totiž bývá to, že vám příslušný úředník obratem nepotvrdí příjem vašeho dopisu a vy musíte posílat urgence. Bez potvrzení totiž jako by váš dopis nebyl. Pokud ale úřad nainstaluje ten správný program, který automaticky kontroluje platnost vašeho ele-podpisu, pak jde vše opravdu hladce. Anebo ne? Ne.

Pokud totiž budete své dopisy posílat alternativním rozesílačem, nikoliv tím monopolně nainstalovaným, pak se vám může snadno stát, že krajský úřad v Ostravě či ve Zlíně vám bude pořád tvrdit, že je váš ele-podpis neplatný. Vždyť jejich koupený program jim to automaticky píše. Marne pak budete „automatu“ dokazovat opak. Skutečnost, že na vaší straně stojí i zákon, vám v ničem nepomůže.

Miroslav Patrik

O velká politická témata se české strany dělí jako o několik opelichaných plyšáků. Nezapadne je chopit se čehokoliv dosud u nás nezvyklého. Minulý týden ministr financí Miroslav Kalousek představil tzv. přípravu státního rozpočtu na příští rok. Topolánkův orgán v ní oznamuje, že nemíni dodržet své programové prohlášení v bodě kultura, kde slíbil navyšovat rozpočet ministerstva kultury směrem k běžnému jednomu procentu. Tento požadavek ostatně mají ve svých programech všechny politické strany. Proti dalšímu nehospodárněmu (krátkozrakému, připitomělému, jak je libo) snižování investic do kreativního průmyslu mírně protestovali zelení (již se brzy soustředili hlavně na „svůj“ resort školství), o něco více pak lidovci: chtějí k tématu svolat koaliční schůzku vládních stran. Aspoň něco, říkám si, ale lidovecký ministr Jehlička a jeho sympatizanti bohužel nevypadají, že by lidoveckého ministra Kalouska přesvědčili o věci nad slunce jasnější. O tom, že v Evropě moderní a vlivná témata kultura a vzdělání jsou v ČR zatím nezabraný politický zlatý důl. Těžce zkoušená lidovecká voličská základna by jistě přijala jasnou a užitečnou politiku vedení strany jako oblažující změnu.

Libuše Bělunková

A2 kulturní týdeník, Americká 2, 120 00 Praha 2, tel. 222 510 205, 222 510 151, redakce@tydenikA2.cz, prijmeni@tydenikA2.cz, tydenikA2.cz. Vydává Kulturní týdeník A2, s. r. o. Šéfredaktorka Libuše Bělunková. Zástupce šéfredaktorky Filip Pospíšil. Redakce Karel Kouba, Marta Ljubková, Jiří G. Růžicka, Lukáš Rychetský, Ondřej Slaček, Aleš Stuchlý, Petr Vaňous. Báseň na s. 5 vybírají Petr Borkovec a Vratislav Färber. Editorka Věra Becková. Design a typografie Helena Šantavá. Grafická úprava a sazba písmy Andulka © Storm Type Foundry a Botanika © Suitcase Type Foundry Marek Naglmüller. Manažer Jan Vávra. Počítačová podpora Lukáš Fairaisl. Sekretariát Marcela Mojžíšová. Distribuce Josef Píša – distribuce@tydenikA2.cz. Inzerce Milan Greguš – inzerce@tydenikA2.cz (222 510 227). Tisk Moravská typografie, a. s. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele SEND Předplatné (225 985 225). Rozšiřuje Mediaprint & Kapa Pressegrasso, spol. s r. o. Registrace MK ČR E 16272, ISSN 1801-4542. Vychází s podporou Ministerstva kultury ČR a International Visegrad Fund. Nevyžádané rukopisy se nevracejí.